

Zondagsschoolboekje

Titel: Pioniers en Papoea's

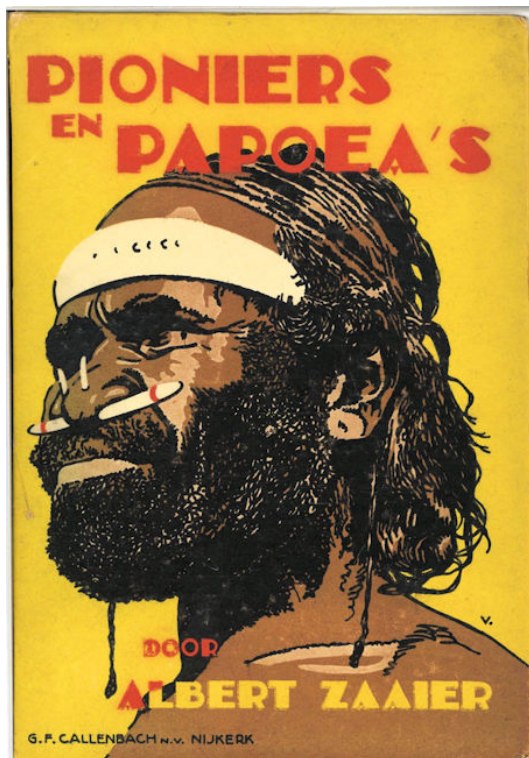
Auteur: Albert Zaaier

Illustrator: E.J. Veenendaal

Uitgever: G.F. Callenbach, Nijkerk

Druk: 1

Jaar van uitgave: 1940

PIONIERS
EN
PAPOEA'S

TEKENINGEN VAN J. VEENENDAAL

ALBERT ZAAIER

PIONIERS EN PAPOEA'S

EEN VERHAAL UIT HET BINNENLAND
VAN NOORD-NIEUW-GUINEA

G. F. CALLENBACH N.V. — UITGEVER — NIJKERK

E E R S T E H O O F D S T U K

HABEBE. VERDWAALT. EEN ADELAARSNEST OP 'T KAMOEPOEDAI-GEBOEGTE. WONGGORI DE MENSEN-ROVER. EEN ORAKEL EN BEZOEK IN HET BIVAK AAN DE UITGEDROOGDE BEEK.

De twee Papoeëse jongens volgden zwijgend den jongen blanken man. 't Was midden op de dag en de gloeiende tropenzon schoot haar vurige pijlen loodrecht omlaag, dwars door de bladfranje van de palmen heen. Langzaam ging het drietal voort, door hoge varens en stugge jonge bamboe. In het ravijn, waar zij doorgingen, was het heet als in een bakkers-oven. Voorbij het ravijn, woest en geheimzinnig, verrees de wildernis. Als een muur van groen schoot het geboomte omhoog. Men kon er niet doorheen kijken, want het was omgeven door een warrel van bamboe en lianen.

„Hm, hm,” bromde de Blanke, terwijl hij even bleef uitblazen en het zweet van zijn rood gelaat wiste, „wat ben ik begonnen!” De beide donkere jongens, wier glimmend bruine lijven dampen van de warmte, stonden onbeweeglijk met hun donkere kijkers naar „toean”¹⁾ te staren. 't Was voor hen ook geen pretje. Doroes, die een tweeloops jachtbuks droeg en een

¹⁾ toean = heer of mijnheer.

7

gordel patronen, zuchtte van 't gewicht. Minggoes, met een ransel op zijn natte rug, blies de adem uit, alsof hij aan het eind van zijn kracht was. Nu, zo erg was het nu weer niet, maar alle drie waren onder de indruk, dat zij verdwaald waren. Dat had „toean” te danken aan een vlucht woudduiven, waarvan hij, het moest zo het moest, er een paar wilde schieten. Maar de vogels waren telkens weer verder opgevlogen en neergedoken, zodat het een spelletje werd ze te pakken te krijgen. Zo, telkens een paar honderd passen verder van de weg, waren de jager, die geruisloos voortsloop, en de jongens, die hem voorzichtig volgden, te ver in de rimboe geraakt. Nu was er weg noch steg te vinden. De duiven waren weggevlogen nog vóór er een hagelkorrel vershoten was. Het enige ding, waarvan nu nog hulp te verwachten bleef, was het kleine kompas van „toean”, niet groter dan een horloge, maar in dit geval meer dan goud waard. De Blanke keek er met gespannen blik naar, bromde nog eens „hm, hm” en hervatte de moeilijke weg. Eerst kon hij geen opening vinden in de dichte muur van planten en stengels. Na enige tijd van zoeken vond hij eindelijk een open plek, onder hoog wuivende bamboe, waar hij, op handen en voeten kruipend, door de wal van groen heenkam. De twee jongens volgden hem als schaduwen. Hoe geheimzinnig was het schemerige woud, waar het drietal nu door-

8

heen moest. Zover de bochtige lanen, tussen de ruige bemoste stammen, dat toelieten, vervolgde de Blanke in noordelijke richting zijn pad. Uitkijken was hier de boodschap, want zo stil het in 't zonnige ravijn was geweest, zo levendig was het hier. Boomkrekels sjirpten luid en gonzende torren vlogen heen en weer. In de hoge boomtoppen kwetterden en kwebbelden papagaaien en loeri's en nu en dan klonk in droeve klacht het dromerige „oehoe, oehoe” van een kroonduif. De Blanke beseffte wel, hoe dwaas het was geweest, om persé die duiven te willen verschalken, maar hij hield zich goed, want wat voor gevaar was er eigenlijk? Als hij en zijn jongens maar oppasten, niet op een slang te trappen, dan zou het wel gaan. Ook op de vogelspinnen moest gelet worden. Dat waren de griezeligste dieren, die hier kwaad konden doen. Als voorzorgsmaatregel brak de man een stevige tak van een boom en ontleed die van de bladeren. Voedsel en drinkwater hadden zij genoeg bij zich. Toch viel het voortgaan moeilijker dan de jager gedacht had, want de moerassige bodem was verre van gelijk. Er waren geulen en kloven, waar zij doorheen moesten, ook werd hier en daar de weg versperd door omgevallen boomstammen. De zweeldruppels gutsten hem langs het gezicht, en toch was hij nog maar een paar mijlen van de plaats verwijderd, waar zijn jachtavontuur was begon-

9

nen. En dan te weten, dat hij rustig zijn weg had kunnen vervolgen, onder het schaduwrijk bladerdakje van zijn prauw, op de koele rivier. Maar ja, gedane zaken nemen geen keer. In plaats van een hartige duivensoep, had hij nu een bosmars van wie weet hoeveel uren zoeken voor de boeg. „Hm, hm” bromde de man nog eens, en dan, om zich zelf moed in te blazen, floot hij, tot grote verbazing van de twee bruintjes achter hem, de bekende melodie:

„It is a long, long way to Tipperary,
It's a long way to go!”¹⁾

Op de golvende hoogvlakte van het reusachtige Kamoesoepoedai-gebergte, diep in het binnenland van Waropen-Kai, had het stamhoofd Wawori zijn stamdorp gebouwd. Het was gelegen op een steile kalkrots, die maar van één zijde te beklimmen was.

't Moest een flinke kerel zijn, die de steenharde weg naar boven wist te vinden. Het pad ging hier en daar sprongsgewijze over uitgesleten rotstrappen naar boven, alsof een reus hier voor de aardigheid een weg had gemaakt om eens over de boomkruinen te kunnen kijken. Boven gekomen, was men nog niet in het paal-

¹⁾ Engels soldatenliedje: „'t Is een lange, lange weg naar Tipperary” (een stadswijk in Londen).

10

en meestal was diens opmerking, dat de zieke behekst was, of door een tovermiddel of boze geest geraakt. De heks of de boosdoener was natuurlijk geen stamgenoot, maar een bewoner van een naburig dorp. Dan togen de mannen en jongens er op uit, gewapend met pijlen en boog, kapmessen en speren. Zo was er telkens een moordtocht en daarna een wraakneming van den vijand.

Het was dus wel nodig het dorp zó te bouwen, dat het een onneembare vesting was. Wawori had een buitengewone naam in de landstreken van dichtbij en verre. Dat kwam, doordat hij een machtig stamgeheim bezat en een „karero” (tovenaar) onder zijn onderdanen telde, die sterker was en listiger dan alle karero's der omliggende stammen. Wawori had een „soeanggi” (beschermgeest) die hem, zeide men, onkwetsbaar maakte voor de pijlen van zijn belagers en hem in overvloed deed leven.

Nu is het de kenteringstijd. De droge moesson is voorbij en straks komen de Westerstormen en regenvlagen. Dan zal de beek aanwellen tot een bruisende stroom. Gelukkig maar, want de Papoea's hebben groot gebrek aan drinkwater. Het was de laatste dagen mondjesmaat en van wassen en plassen was geen sprake.

Stil is het in het dorp. De rijen paalhuizen, in een cirkel gebouwd om een open plaats, liggen te blaken in de

12

dorp, want een metersbrede doornhaag, met hier en daar scherpgepunten pallisaden, vormde een ondoordringbare gordel om de woonplaats, die daardoor wel iets van een groot adelaarsnest had. Van beneden uit het schaduwrijk dal was het bijna een half uur klimmen eer men op het dorpsplein stond.

De Papoea's waren het wel gewoon en vonden het helemaal niet erg. Zelfs de vrouwen zouden er nooit over klagen. En toch moesten zij iedere morgen naar beneden gaan, met een paar ledige bamboekokers onder de armen. Al het water, dat men in het dorp nodig had, haalden zij beneden in het dal, waar een klaterende beek stroomde, die in de droge moessonstijd wel eens bijna uitdroogde, zodat men dan met veel moeite nog wat water kon opvangen.

Van jongsaf aan werden de meisjes in die dagelijkse klimpartij geoefend; en het was na veel struikelen en vallen, dat zij 't eindelijk geleerd hadden, zonder veel water te morsen, de zware, gevulde bamboe's thuis te brengen.

Dat die Papoea's zo onbereikbaar hoog en zo ver van de beek woonden, had zijn reden. De verschillende binnenlandstammen van het gebergte leefden steeds met elkaar in strijd. Altijd was er twist of geschil over krachtbronnen of hekserij. Werd er iemand ziek, de de tovenaars moest de oorzaak van de kwaal opsporen

11

zonnegloed. Het dorp is verlaten. Alleen een paar kale jachthonden hebben de schaduw onder de paalhuizen gezocht. Reeds heel vroeg deze morgen zijn de Papoea's vertrokken, eerst de mannen en jongens, welgewapend voor de jacht en daarna de vrouwen en meisjes met de bamboekokers. Allen hebben in pakken en bundels voor de gehele dag eten medegenomen, droge sagokoeken en gepofte aardknollen. Niet voor zonsondergang zullen zij terugkeren. De vrouwen hebben vier sterke jonge krijgers mede gekregen om hen te beschermen. Dit is ook wel nodig, want zij zullen ver in 't woud moeten gaan, tot aan het grote moeras, om-

13

dat de beek geen water meer toevoert en daar in de poelen tussen de sagopalmen nog wel wat te vinden zal zijn.

Nu is het heel stil in 't adelaarsnest. Het schijnt wel of alles slaapt. Geen boomblad beweegt er en de rook van een paar smeulende haardvuren gaat loodrecht in een blauwe kolom naar de windloze lucht. Geen geluid wordt gehoord, hier ver boven 't woud. Slaapt ook de „soeanggi”, de machtige beschermgeest? Wie zal 't zeggen? Zeker is, dat er deze dag een ongeluk gebeurt, zoals niemand zich kan herinneren, dat er ooit is voorgevallen.

Laten wij maar eens een kijkje nemen in de schemerige zwoelheid van het moeras. Wat daar te zien is, verdrijft alle nieuwsgierigheid.

Daar zitten de vrouwen luid schreeuwend op hun hurken in de taaie brij van de drassige grond. Zij vormen een haag om de mannen, die druk bezig zijn. Er vlamt een vuurtje. Kijk, daar ligt een stokoud, mager vrouwtje op een mat van gevlochten palmstroken. Deerniswekkend ziet zij er uit. Haar rechterbeen vertoont een grote wond, waaruit het bloed op de mat neerdrupt. Twee mannen zijn bezig, om boven de vlammen van het vuur soepele bladeren van een wilde pisangstruik heen en weer te bewegen. Zij maken de bladeren op deze manier waterdicht en tot een uitstekend verbandmateriaal. Tel-

14

buik, van de soort, die wij wonggori noemen. Mannen, breng mij naar ons paaldorp, thuis. Ik voel mijn schim trekken naar het schimmenrijk, maar ik wil in het land van de levenden blijven. Daarom, mannen, maak U op, vang den Wonggori, tuchtigt hem met vurige roeden. Dat alleen kan mij verre van het schimmenrijk houden. Haast u, mannen, vóór de zon ondergaat.”

Noesami, de jonge Papoea, die het gewonde been heeft verbonden, heeft de woorden en het bevel van de oude vrouw verstaan. Met duidelijke stem herhaalt hij de wens van de zieke. Dat geeft een bijzondere drukte rondom. De drie mannen beginnen jonge boomstammen te zoeken, om een draagbaar voor de oude vrouw te maken. Hoe handig en vlug gaat dat alles! De taaie stammetjes van de kasoebomen zwichten onder de geduchte slagen van de scherpe kapbijlen. Sterke lianen doen dienst als bindlouw. In een ogenblik tijd is de draagbaar klaar. De gewonde wordt er voorzichtig opgelegd. De sterkste vrouwen nemen de lichte last op. Dan gaat de stoet langs de soppige modderpaden van het moeras naar 't verre paaldorp. Noesami loopt terzijde, speurend of geen gevaar dreigt. De drie makkers zullen de wonggori zoeken. Terwijl de blote voeten der mensen zuigen en soppen in de dikke brij, klinken de eentonige klaagliederen weer op.

De machtige soeanggi van Wawori moet wel geslapen

16

kens als weer een reep is klaar gekomen, reiken zij die aan een jongen man, die heel handig de zwachtel om 't gewonde heen windt. Het gehuil van de vrouwen is overgegaan in een klaagzang, een naargeestig lied: ¹⁾

„hai, Ingkoe noem ma Wawiderapi
Taboerai, ai, ai, i duf kakoe,
hai, hai, i froer piadori nabjé-ai,
Taboerai, ai, ai, i moen.”

Alles werkt mee, dit tafereel zo somber mogelijk te maken; de arme gewonde vrouw, de donkere omgeving van het sagomoeras, het eentonige gezang nu en dan door zuchten en weeklagen afgewisseld.

Daar opent het oudje haar ogen, richt zich een beetje op, kijkt eerst verbaasd en zoekend in 't rond en dan, als zij zich gaat herinneren wat er gebeurd is, begint zij te fluisteren:

„Het was een grote krokodil, zwart van rug en wit van

¹⁾ Volgens de Papoeese fabelen, die men elkaar in de regentijd vertelt, om de verving te verdrijven, zijn Ingkoe noem en Wawiderapi een paar hemelvrouwen in dienst van de goede geesten der vaders. Taboerai kon mooie kralensnoeren (piadori) vlechten, die de vrouwen bij het dodenleest dragen, om te tonen, dat zij de weggevloden schim vreezen. Een en ander wordt in dit klaaglied bezongen en aan de hemelvrouwen bescherming gevraagd voor de arme, zieke.

15

hebben, want anders zou deze ramp niet zijn geschied. De oude Taboerai is één van de drie vrouwen van het stamhoofd. Hem treft dus het ongeluk, hem en zijn huis! Als nu de mannen de wonggori maar vangen, want anders moet, volgens de heidense opvatting dezer Papoea's, Taboerai zeker sterven. Veel levenskracht heeft zij verloren door het bloedverlies. Alleen, wanneer de krokodil in het bezit is van de mannen, kunnen zij hem straffen en zal zijn levenskracht overgaan op de zieke. Dan zal zij beter worden, maar het kost den aanvaller zijn leven, dat langzaam maar zeker uit hem zal geslagen worden.

In Papoealand is noch telegraaf noch telefoon; althans in het binnenland zijn dat onbekende westerse toverkrachten. Nu moet men echter niet denken, dat er daarom geen berichtgeving is. Integendeel, de Papoea's hebben middelen die minstens even vlug de tijding doorgeven, als onze draadloze zenders. Daar hebben we onder andere de „tom-tom”, een zware trommel met kangeroehuid bespannen, die mijlen ver berichten doorzendt. Vraag het den pioniers maar eens, hoe het hun te moede was, als zij op hun vermetele tochten opeens de aanzwellende tonen vernamen van die eeuwenoude, wilde radiol! Hoe hun knieën knikten van vrees, terwijl zij toch voor geen kleintje vervaard waren. Zij

17

wisten, dat zij opgemerkt waren en hun komst door de „tom-tom“ was aangekondigd. Dan zijn er nog de rook- en vuursignalen. Door de rook nu eens te dempen en dan weer op te laten stijgen, geeft de Papoea seinen door, die dadelijk begrepen worden.

Nu zou Wawori de sagobrij niet waard zijn geweest, als hij niet in alle vier de windstreken van zijn stam- en jachtgebied wachters had gevestigd, die hem van alle

18

gebeurtenissen op zijn domein op de hoogte hielden. Toen de zon achter de ruige kam van 't Kamosoepoe-dai-gebergte wegdook, en het duister begon te worden, klonken de waarschuwendende tonen van de „tom-tom“ in Westelijke richting. Te midden van het drukke gedoe, om de slaapmat van Taboerai, die met veel moeite tegen 't rotspad opgedragen, nu bij 't haardvuur lag te steunen, hadden Wawori en de karero nog gelegenheid de ongelijke tom-tomslag te volgen en spoedig wisten zij en hun stamgenoten, dat een blanke man met twee dragers in de buurt van 't Adelaarsnest was. Meer nog, dat die Blanke een „toean-besar“ (Gezaghebber van de Regering) was en geen kwaad in 't schild voerde. Dat hij verdwaald was en uitzag naar een plek om bivak te maken. Alleen een rechtgeaarde Papoea uit het binnenland kan uit het eentonig harde en zachtere bombombom-bom-bombom zoiets vernemen. Niet langer dan een half uur na deze oerwoud-radiouitzending, klom een tengere vlugge jongen de steektrap van Wawori's paalhuis op en na even zijn vermoeidheid uitgehijgd te hebben, deed hij verslag: „Heer, de witte heer is toean Habébé van 't eiland Awék, onder wiens macht wij heten te leven. Toean is verdwaald, heeft ons niet ontdekt, hij, noch zijn twee dragers, en nu komt hij in de buurt van de uitgedroogde beek water zoeken en terrein om een nachtleger op te

19

slaan. Zeg ons, zullen wij hem tegemoet gaan, of onkundig laten van onze nabijheid?”

Wawori kijkt donker, toorn wolkt op zijn bronsbruin voorhoofd, waar drie rijen rimpels zijn geploegd. Zijn ogen glinsteren van kwaadheid. Nijdig spuwt hij zijn sirihpruim weg en met harde, ruwe stem zegt hij:

„Alsof ons al geen ongeluk genoeg heeft getroffen. Nu nog dien blanken pottekijker van den Overheerser in de buurt! Neen, laat hem voorlopig onkundig van onze kampong. Eerst zullen we eens zien, wat het orakel ons raadt. Laat hem zijn tent bouwen waar hij dat wil. Ga terug naar je post. Oeai, ik heb gesproken.”

Terwijl de Gezaghebber met zijn twee jongens bezig is, om bivak te maken, wordt hij van 't rotsgebergte af nauwkeurig bespied. Wat is onze jager moe, ja, uitgeput! De gehele middag heeft hij gedwaald door de bossen. Nergens een spoor van de rivier, waarlangs hij 't binnenland inkwam. Eindelijk een grasrijk dal. Hier dan maar bivak gemaakt, want de zon is reeds onder. Wellicht heeft hij morgen meer geluk. Wat zijn Doroes en Minggoes blij, dat „toean“ eindelijk dat lopen staakt. Zij kunnen ook niet meer. 't Geweer is zo zwaar geworden en de ransel schuurt de rug open. Toean nam zelfs niet de tijd om te eten. Al lopende konden zij wat naar binnen slikken en een teug water nemen. Dat water was

20

lauw van de hitte, geen verfrissing. Als de drie woudlopers een beetje op verhaal zijn gekomen, staan de jongens op van 't zachte gras en beginnen het werk. Toean Habébé heeft een pijp opgestoken en ligt in volkomen overgave, languit tussen de groene stengels. De twee Papoea's hakken sterke takken en planten die op enige afstand in de grond. Een touw wordt gespannen, 't tentzeil uit de ransel gehaald, ontrold en over het touw geworpen. Vastgebonden en gepend — ziedaar, het nachtverblijf is klaar. Nu een olielantaarn en een vuur ontstoken en dan weet Minggoes, de „kokki“, op z'n duim wat „toean“ vóór alles graag heeft: warme koffie! Wel dra hangt een keteltje met water boven de vlammen. Als 't water begint te zingen, is 't koffieblik al tevoorschijn gekomen.

Terwijl daar beneden alles in de weer is om voedsel en nachtrust te krijgen, zitten boven in 't adelaarsnest de oudsten van de stam eveneens om een lustig knetterend vuurtje. Maar boven dit vuur hangt geen waterketel of kookpot. Op twee mikvormige takken ligt een reep boomschors van een boom, die veel „or“ (levenskracht) heeft. Dwars over de goetvormige boomschors liggen twee bladeren van de krotonstruik. Aller oogen zijn op die twee wijnkleurige bladeren gericht. De karero heeft dit wichel-orakel opgericht, om te zien wat de geesten

21

der vaderen besluiten ten opzichte van den vreemde-ling, den witten man, in het dal. Als straks door de hitte van het vuur de bladeren naar boven omkrullen, betekent dit, dat de Papoea's zich bij den indringer moeten voegen, krullen de bladeren echter naar beneden, dan moeten zij zich schuil houden. Deze heidenen doen niets, zonder de wil der vadergeesten gehoord te hebben.

Ziet, de bladeren krullen opwaarts. „Adoeh-adoeh” fluisteren de mannen. Ieder heeft de taal van 't orakel verstaan.

Nu krijgt de tovenaars het woord en eerbiedig luisteren de omzittenden. Maar voordat de karero spreekt, kijkt hij met zijn scherpe, listige ogen links en rechts, of geen jongens of vrouwen in de buurt zijn. Die mogen nimmer deel hebben aan de beraadslagingen van de oudsten. Doch 't is stil op het dorpsplein. Alle bewoners zijn bij de zieke Taboerai. Of die belangstelling het arme oudje wel goed zal doen is een vraag.

Daar spreekt de karero:

„Ik zelf zal afdalen naar de bedding van de waterloze beek en den witmens opzoeken. Ik zal hem niet opwaarts naar onze kampong leiden. Ik zal mij voordoen van verre te komen en hem de weg, die hij schijnt bijster te zijn, wijzen. Hoe eerder de handlanger van den vreemden Overheerser uit deze landpalen verdwijnt,

22

hoe beter. Hij heeft een vuursprekende stok die „waf-waf” zegt en onze levenskracht nog sneller naar 't schimmennijk jaagt, dan een vlo ons bijt. Wij moeten zeer voorzichtig zijn.”

Met een vriendelijk gezicht en een gulle lach nadert de tovenaars het bivak. Als tot een groot steekt hij zijn rechterarm in de hoogte. Hij bukt onder het touw door en hurkt voor „toean Habébé” eerbiedig neer. De witte heer is op een boomstronk gezeten en spreekt enkele, zeer vriendelijk bedoelde, woorden waarvan de karero niets begrijpt. Maar Doroes blijkt een talenwonder te zijn. Zijn vader drijft al vele jaren ruilhandel met de binnenlanders en Doroes heeft veel van hem geleerd. Dus kan hij wel een gesprek aanknopen. 't Gaat vanzelfsprekend over het vanwaar en waarheen.

Terwijl de karero praat, gaan zijn scherpe ogen overal eens rond. Hij ziet de buks en de ransel. Op de ruilmarkt te Wareni kan hij voor dat spul heel wat handelswaren krijgen. Dankbaar neemt hij de tabakspruim aan die „toean” hem biedt en overlegt intussen welk middel hij kan bedenken om de buks machtig te worden. Op het voorstel, om de nacht in het bivak door te brengen, gaat hij gretig in. Habébé is dankbaar voor dezen onverwachten gast, temeer, omdat deze hem belooft, morgen vroeg de weg te wijzen naar de rivier. De karero

23

deelt in de weldaad van een lekkere avondmaaltijd; nasi-goreng, (gebakken rijst) met toespis. Dan laat zich bij de drie woudlopers de vermoeienis gelden. De Gezaghebber kruipt in zijn slaapzak. De jongens legeren zich bij 't smeulend vuur en de gast zoekt een plekje in de buurt van de vuursprekende stok. Muskieten zoemen en krekels sjirpen, sterren flonkeren hoog boven de bergtoppen. De vermoeide mensen hebben geen avondliedje nodig om „onder zeil” te gaan. Weldra slapen zij in — althans drie. De karero ligt klaar wakker en overdenkt zijn plannen.

24

T W E E D E H O O F D S T U K

HET GEHEIM VAN NOESAMI. KRACHTBRON EN ZIEKTE-GEEST. EEN GESTOORDE NACHT.

De gevreesde stam van Wawori heeft niet altijd in het adelaarsnest op de hoge rots gewoond. 't Is nog niet zo heel lang geleden, dat deze Papoea's hier de versterkte vesting bouwden. Om het eens op z'n Papoes te zeggen, driemaal twaalf volle manen geleden, had de volksverhuizing plaats. Over die tijd zit Noesami te denken, als hij waakt bij de oude vrouw, die woelt en steunt van de koorts. De nacht duurt zo lang en de mensen rondom in 't paalhuis liggen in diepe rust op hun slaapmatten. Wawori zelf met de oudste mannen is naar het huis van den karero om een nachtelijke beraadslaging te houden. De karero is niet teruggekomen en dat geeft den mannen te denken.

Ja, de nacht duurt zo lang en onrustige gedachten plagen den stillen nachtwaker. Want er is een geheim in het leven van Noesami en vandaag is hij daaraan herinnerd. De zieke Taboerai is zijn moeder, maar Wawori is zijn vader niet. Vader leeft niet meer. Wel heeft het stamhoofd Taboerai als vrouw genomen, maar hij erkent Noesami niet als zoon. Diens vader was Sjenmanoe. Iedere Papoea in het dorp gedenkt Sjenmanoe met

25

grote eerbied. Alleen Noesami heeft zijn vader gehaat, zoals een heiden haten kan. Sjenmanoe was reeds als knaap vlugger dan zijn makkers en moediger dan menige volwassen Papoea. Toen hij oud genoeg was om er mee op uit te trekken, durfden de Papoea's geen rooftochten ondernemen wanneer Sjenmanoe hen niet voorging in het avontuur. Maar hoe geëerd ook, voor zijn vrouw was hij geen vriendelijk en goed echtgenoot. Wanneer de strijder thuiskwam, bezongen door de dorpsgenoten om zijn moed, als held vereerd om zijn kracht, dan dronk hij op de overwinning de pittige palmwijn en snoefde totdat hij bedwelmd naar zijn paalhuis waggelde. Dan werden het voor zijn jonge vrouw benauwde uren, want de beschonken heiden sloeg haar en snauwde haar af. Het was geen gelukkig paar. Toen werd Noesami geboren. Van kind af aan herinnerde de jongen zich, dat vader ruw was en wreed. Jammer genoeg bleek het, toen de knaap groter werd, dat hij niet moedig was en geen heldenbloed in de aderen had. Wat kreeg hij een minachting en verwijten te verduren van zijn vader! Arme jongen. Inplaats dat vader hem hielp, lachte deze hem uit en sprak nooit anders over hem dan van „de ondeugdelijke steunbalk” uit zijn huis. Moeder leed daaronder nog meer, dan onder de ruwe woorden en slagen van haar man. Maar bij de dorpsgenoten kwam Noesami niet in tel. De held werd toege-

26

Niza-meer. Echte wilden, menseneters, waren het. Zij hadden zich ver van hun kampong gewaagd, om te proberen de amulet, waarvan de verhalen over de kracht tot zelfs bij hen waren doorgedrongen, te kopen. Daar stonden de woeste mannen op het dorpsplein. Hun aanbod zou menigeen het hoofd op hol hebben gemaakt. Zij toonden Sjenmanoe een rol slangen huid van bijzondere kleur en sterkte. Zij ontrolden uit boombladeren de soepelste en glanzendste huiden van buideldieren. Zij hadden stenen bijlen en benen dolken.

't Een was al mooier dan 't ander. Maar, met een minachtende lach om het vergeefse pogen der binnenlanders, wees Sjenmanoe al het moois van de hand.

„Tot wien menen jullie,” vroeg hij, met hatelijke stem, „dat je gekomen bent om deze koop te sluiten? Ben ik naakt, dat jullie mij kleden moet? Ben ik arm, dat jullie mij rijk wilt maken? Jullie hadt de lange, gevaarlijke reis niet behoeven te ondernemen. Ga maar weg, voor jullie heb ik geen oren en geen ogen meer.”

De Papoea's van het Niza-meer vertrokken. Zij waren voor niets gekomen. Maar de woorden tot hen gesproken en vooral de hatelijke toon daarvan, neen, die zouden ze niet vergeten.

Een paar maanden na dit vreemde bezoek gebeurde er iets heel ergs. Plotseling kreeg een krachtige ziekte-

28

juicht. Men zong liederen over zijn moed. De zoon werd niet aangekeken. Zo groeide de haat in het hart van den jongen, een haat die hem ten slotte aanspoorde om iets heel erg slechts te doen.

Na een lange reis, waarvan de dorpsgenoten het doel niet te weten konden komen, kwam Sjenmanoe op een goede dag in het paaldorp terug. Op zijn brede borst droeg hij een amulet, zó geheel anders van vorm dan de afweermiddelen, die de Papoea's gewoon zijn te dragen, dat het blinkende ding iedereen opviel. Waar had hij dat vandaan? Het was een opvallend mooi voorwerp.

Een tiental kleine, platte ribbeentjes van de boomkangeroe, blank gepolijst, waren vastgemaakt door een vlechtwerk van rotan. Dit vlechtwerk was met boomhars ingesmeerd, waarop rode zaden en platte schelpjes waren geplakt. Van de amulet hing franje af van fijn geknoopt mensenhaar. Deze krachtbron had veel „or” (geheime kracht). Door dit bezit was Sjenmanoe nog trotser en verwaander dan ooit. Hij kende nu helemaal geen gevaar meer. De „or” beschermde hem tegen pijlen en speren. Door deze krachtbron durfde de held zelfs wel onder een geestenboom door te lopen. Hij voelde zich onkwetsbaar.

Een paar weken later waren er vreemdelingen gekomen, diep uit binnenland, waar een groot meer is; het

27

geest de macht over een groot gedeelte van Waropenkai. Ook het gebied van Wawori werd aangetast. Wat een schrik en ellende kwam er bij de Papoea's! De ziekte werd „de zwarte dood” genoemd. Wij zouden het de pokken noemen en ieder weet, hoe gevaarlijk en besmettelijk die zijn. In alle haast vluchtten de mensen weg. Overal in het woud werden hutten gebouwd. Voldoende tijd om voedsel te verzamelen gunde zich niemand. Zo gebeurde het, dat de mensen honger leden, terwijl de bosvarkens zich in de tuinen volop te goed deden aan bananen en aardknollen.

Sjenmanoe kreeg echter juist toen een voordelige tijd. De ramp van zijn dorpsgenoten bracht hem voordeel. Hij had met zijn vrouw en zoon een hut ingericht dichtbij het moeras. De wonggori was hun buurman, de eenzaamheid hun dagelijks deel. Maar die eenzaamheid van het woud werd nu en dan verjaagd door angstige Papoea's, die den held opzochten en hulp kwamen vragen tegen de „zwarte dood”. Daarvoor liet Sjenmanoe zich goed betalen, want een heiden kent geen medelijden en doet niets voor niets. Nog nooit had de held het zo goed gehad als nu. Zonder moeite werd hij rijk, zonder inspanning kreeg hij buit! De mooie, blinkende krachtbron hing nu niet meer op zijn borst, maar lag onder een bonte katoenen doek op een blauw stenen schotel. Dan kwamen de angstige Papoea's met

29

wildbraad, vruchten, tabak en sirih bij hun stamheld. Deze keek onverschillig toe of het geschenk voldoende was en bleek dit het geval, dan mochten de mensen hun rechterhand leggen op de amulet. Zo meenden de arme tobbers, dat er „or“ uit de krachtbron in hen overvloedde. Zij kregen weer moed en dat was hun wel een offer waard.

Toen is het gebeurd, dat de moeder en haar zoon, die, hoe rijker vader werd, hoe langer hoe meer te verduren kregen, op de slechte gedachte zijn gekomen. Noesami luisterde gretig naar moeders plan en hielp hard mede het te volvoeren. Hij was niet veel thuis in die dagen. Waar hij zat? Men kon hem vinden in de hutten der andere Papoea's. Nu hier en dan daar. De anders zo stille jongen was erg spraakzaam.

„Jullie geeft veel uit om nieuwe kracht te krijgen,” zei hij, „maar ik vrees dat de amulet de oorzaak is van al ons leed. Mijn vader is sterk en moedig. Ik ben maar een ondeugdelijke steunbalk in zijn huis. Toch is mijn vader niet altijd verstandig. Had hij de Papoea's van het Niza-meer niet grof beledigd, toen deze de krachtbron wilden kopen? Welke geheime macht hadden die wilde mensen? Misschien een „or“ die sterker was dan de onze. Was het niet gevaarlijk geweest, om die lieden als verachte wormeneters te verjagen? Misschien was deze ziektegeest wel van het Niza-meer naar hier

30

mee. Deze was nergens te vinden. Ja, waar zat hij eigenlijk?

Bij het licht van de volle maan zijn de Papoea's ten strijde getrokken. Zij slopen als schaduwen door het dichte woud. Geen takje kraakte onder hun voeten, geen gerucht werd vernomen.

Wat moeder en zoon hoopten, is ook geschied. Sjenmanoe en verschillende andere dorpsgenoten keerden niet terug van de krijgstoet. De onoverwinnelijke held was overwonnen. Want, toen de troep de stam aan het Niza-meer overviel, vonden zij geen Papoea's, die verrast werden en zich gemakkelijk overgaven, maar een sterke, bewapende overmacht, die op hun komst was voorbereid. Hoe kwamen die wilden zó voorbereid?

Dat was het geheim van Noesami en zijn moeder. Nu begrijpen we ook, waar de jongen zat, terwijl de dorpsgenoten hun wapens slepen en klaarmaakten.

De door ziekte en krijgsverlies sterk gedunde bevolking keek naar een sterkere legerplaats uit. Zo verhuisden allen naar het adelaarsnest op de rots.

Aan dit alles zit Noesami te denken in het schemer-donkere paalhuis in de lange nacht. O, als de Papoea's, als Wawori vooral, eens wist, dat er een verrader onder zijn dak leefde! Maar gelukkig, het geheim is alleen

32

gekomen, was de zwarte dood het antwoord op de smaad van vader.”

Zo praatte, bij het haardvuur, de zoon. Eerst keken de hoorders ongelovig. Sommigen lachten hem uit. Maar.... er zat wel een gedachte in de woorden die op waarheid geleek. Sommigen, die naar het dorp terug verlangden en aan hun verwaarloosde tuinen dachten, begonnen na te praten. De vragen en veronderstellingen van Noesami werden verdraaid en het duurde niet lang, of er werd met stelligheid over gesproken.

De plannen van moeder en zoon kwamen tot de gewenste oplossing. In stilte hadden die twee het vuurtje aangestoken. Nu brandde het al spoedig helder op.

Algemeen werd er over gepraat; de Papoea's van het Niza-meer hadden, uit wraak voor de belediging van Sjenmanoe, de zwarte dood gestuurd. Daar brak de storm los!

De mannen gingen hun speren scherpen, hun pijlen spitsen en hun kapmessen slijpen. Sjenmanoe werd geroepen om de troep aan te voeren. Ook hij werd overtuigd van de wraak der Niza-Papoea's en blij, weer eens uit de eenzaamheid te komen om avontuur en strijd-gewoel te beleven, wilde hij graag als aanvoerder mee. Hoe druk de mensen het ook hadden om zich klaar te maken voor de overval, Noesami hielp niet

31

bekend bij de zieke en bij hem. De wilden van het Niza-meer zullen het niet komen verraden.

Maar aan iets anders denkt de onrustige jongen ook. Na de dood van vader, toen moeder in het huis van

Wawori ging wonen, is zij heel erg veranderd. De rustige oude vrouw is een gejaagde ziel geworden. Zij slaapt niet meer zo kalm bij het haardvuur, onrustige dromen plaagden haar. Noesami wist wel waardoor dat kwam. De angst voor de dodengeest van Sjenmanoe, die roofde moeders levensrust.

33

En nu was het gekomen. Die wonggori was geen gewone krokodil. Voor Noesami stond het vast, dat in dat monster de geest van Sjenmanoe huisde, die wraak nam op de verraders. Als die wonggori niet gevangen en langzaam doodgemarteld werd, zou hij telkens weer de twee mensen bedreigen. Dan was het gedaan met hun verdere levensrust.

Met begogen hoofd, het angstzweet op het voorhoofd, zit Noesami te denken aan zijn daad en de verschrikkelijke gevolgen.

Maar Noesami heeft niet alleen een onrustige nacht. Daar, beneden in het dal, in het bivak van de verdwaalde woudlopers, is ook geen volkomen rust.

Stil is de nacht. Helder flonkeren de sterren boven het groene dal. Daardoor is het niet geheel duister. De omtrekken der bomen zijn duidelijk te zien. De kleine bivaklantaarn werpt een matig schijnsel op de slapende jongens. Maar de Gezaghebber woelt en draait in zijn linnen slaapzak om en om. Van elk gerucht is hij wakker. Door zijn oogwimpers tuurt hij naar een paar grote fluweelzwarte nachtvinders, die om het gouden lichtje fladderen. Een vuurvlieg, die veel op een heldergroene edelsteen gelijk, zweeft voorbij en verdwijnt in het duister; een slang schuifelt over de wortels van een stamvaren en een grote koperkleurige duizendpoot

34

kruip met scherpe haakpoten over het tentlinnen boven zijn hoofd. Overal geluiden! In de stilte van de nacht ritselt ergens een slingerplant met vreemd schrijnend gerucht. Daar verneemt de Blanke het schelle gepiep van een zwerm vliegende kalongs, die grote vleermuizen. Hoeveel zullen het er wel zijn? Zij komen nader. Hun eigenaardig gepiep neemt toe in kracht. Kijk, daar gaan zij, meer dan vijftig, zestig in getal langs de toppen der bomen, boven het schuine touw van de tent. Ze zijn nu duidelijk te zien. Spookgestalten groot als jonge honden met ruige, roodbruine vachten. Onrustig fladderen zij op hun vampiervlerken, dwars over het dal. Op de waaiervormige palmladeren valt ritselend hier en daar een uitgeworpen vruchtenpit. Al die geluiden roven de slaap en toch is de gezaghebber zo vermoeid, als hij nog nooit geweest is. Weer dommelt hij in, maar 't is een hazenslaapje. Met leedwezen bemerkt de tovenaer de onrust van den blanken man. Weggaan durft hij niet en te blijven in dit gezelschap van een paar snukende jongens heeft geen zin, nu bij elk geluid de wimpen zijn ogen opent. „Zat ik maar weer hoog en droog bij mijn dorpsgenoten,” mompelt hij. „Hier is al heel weinig te beginnen.”

Zo verstrijken de uren van de lange, lange nacht. Maar dan komt op eenmaal verandering. De Blanke hoort het even spoedig als de tovenaer. Deze fluistert een

35

verwensing. De wimpen zit overeind en zelfs de jongens ontwaken uit hun diepe slaap. Hoor, daar nadert het gerucht. 't Is de zang van Papoea's, luid schallend boven 't geritsel van de woelige insectenwereld. Takken kraken en voetstappen klinken. Ook verneemt men duidelijk een geschuifel, alsof een zwaar voorwerp door de varens en struiken wordt gesleept. De karero is al weggesneld in de richting van 't naderend gezang. Maar ook de gezaghebber is op de been en volgt den karero op een paar passen afstand. Daar achter komen Doroës en Minggoes aangedraafd. Dan gloeit het schijnsel van een walmende harsfakkel en bij dat dansende licht zien de toegesnelde kampeerdere Papoea's, grijs van de modder. Tot zelfs in hun lange kroesharen klontert de bagger. Zij trekken taaie rotanstengels en wat zij voorttrekken doet de toeschouwers een kreet van verbazing slaken. Want omwoelt van lianen ligt daar een grote, zwarte krokodil. De enorme muil van het monster is omwonden met bostouw. De poten zitten stijf tegen 't geschubde lijf gesnoerd. En de Papoea's trekken met alle kracht 't zware lichaam voort en jubelen onafgebroken een vreemd klinkend jagerslied. Zo hebben zij al hun aandacht bij dit wonderlijke transport, dat zij de nieuwsgierige toeschouwers niet eens opmerken. Wat is de karero uit zijn humeur! Hij zou die zingende kerels wel weg willen kijken. Die bederven

36

al zijn plannen. Nu komt het natuurlijk uit, dat hij vlak bij het bivak op de rots woont, want die mannen zullen straks gaan praten en dan staat hij voor lelijkerd. De witte man zal boos worden, als hij hoort, hoe de pijlpunt in de pijl zit en het zijn gast kwalijk nemen dat deze hem niet uitgenodigd heeft de nacht in het dorp door te brengen. Goede raad is duur. Maar de tovenaer is listig. De wimpen kent immers hun taal niet en de jongen, die voor folk speelt, is nog niet goed wakker. Daar klinkt boven alles uit een schreeuw. Verwonderd staken de krokodilontvoerders hun gesleep. Zij kijken op en reeds staat de karero bij hen en fluistert: „Jullie kennen mij niet, hoor. Toean Habébé is hier. Ik ben een vreemdeling voor jullie, begrepen?”

Of de mannen het begrijpen is een vraag. Maar zij snappen heel goed, dat hun karero onbekend wil blijven. Toch is deze nog niet uit de moeilijkheden. Dat zal wel blijken.

Een wonderlijk tafereel daar aan de zoom van het oerwoud. Om den krokodil zitten weldra de Papoea's op hun hurken en staat de Gezaghebber te luisteren naar hun verhaal, dat hem door middel van Doroës wordt overgebracht.

„Ziet u, toean, deze wonggori hebben wij met veel moeite gevangen. Hij zal gestraft worden, want hij heeft de oude Taboerai gebeten. De arme vrouw ligt in ons

37

paaldorp en wacht op de strafuitvoering, want anders moet haar schim naar 't schimmenrijk."

„Waar is jullie paaldorp?" vraagt de Blanke. Verbazing bij de Papoea's, die 't heimelijk wenken van hun toevenaar niet opmerken.

„Maar, toean, we dachten, dat u er vandaan kwam! Kijk daar, op die rots, waarboven de nieuwe maan drijft, daar is het."

De Gezaghebber volgt de richting waarheen de mannen wijzen. Daar ziet hij de kalkhoogte. „Wel verhip," mompelt hij, „had ik dat geweten! Daar behelp ik mij in een tent en vlak bij ons bivak is een dorp!" Hij kijkt eens naar den karero, maar diens gelaat staat ondoordringend.

Nu wikkelt de zaak zich vlug af. De Papoea's trekken 't gebonden monster in het dal. Daarna gaan zij den blanken man en zijn jongens voor, de hoogte op. Als een vijfde wiel aan de wagen besluit de toevenaar de rij, inwendig foeterend over deze gang van zaken.

Welk een nieuw avontuur wacht er nu weer den verdwaalden duivenjager?

Wawori en zijn stamgenoten lopen over van vriendelijkheid en gastvrijheid als zij den blanken man begroeten. Deze krijgt een gunstiger oordeel over de binnenlanders dan hij eerst had. Hij meende steeds, dat die lieden erg tegen de Regering gekant waren en ziet, ze zijn al

38

gulheid wat de klok luidt. Dadelijk wordt er een gedeelte van een paalhuis ontruimd en geholpen door dozijnen handen hebben de jongens vlug 't bivaklinnen onder de spinrag van de zwartberookte dakbinten gespannen, vuur ontstoken en de boel in minder dan geen tijd klaargemaakt. De Gezaghebber, die na een onmogelijke klimpartij weer naar rust verlangt, deelt de drukpratende mannen, door middel van den onmisbaren Doroës mede, dat hij nu gaat slapen en morgen gaarne verder zal spreken. Dan trekt de troep af, om in eigen woning over de komst van toean „Habébé" nog lang na te praten. De karero voegt zich weer bij de gasten, 't oog nog steeds hoopvol op de buks gericht. Hoe vies en verwaarloosd 't paalhuis ook is, 't geeft toch meer beschutting dan 't dundoek van de tent. Geen wonder dus, dat ditmaal de slaap zich niet wachten laat. Geen kwartier na de aankomst slaapt de Blanke eindelijk als een roos.

39

DERDE HOOFDSTUK

WONGGORI WORDT GETUCHTIGD. HABEBE ALS ZIEKEN-TROOSTER. DE KARERO GEEFT ZIJN PLAN NIET OP. DE REIS WORDT VOORTGEZET.

De zon staat al hoog aan de hemel, als de volgende dag de hoge gast van Wawori zich uitrekt, geducht gaapt en tenslotte uit zijn verkwikkende slaap ontwaakt. Met opgewektheid begint hij deze nieuwe dag. Zijn vermoeidheid en zorgen zijn voorbij. Vandaag zal het beter gaan. De weg naar de rivier behoeft hij niet te zoeken en de roeiers met zijn achtergebleven prauw zullen ook wel ontdekt worden, hetzij stroomopwaarts dan wel stroomafwaarts. Dat is alleen maar zaak van tijd en geduld. Een pionier in het oerwoud van Papoealand heeft wel geleerd om nooit haast te hebben.

Het is stil in het dorp. Alleen vanuit het dal beneden klinkt ver mensengerucht tot de rotshoogte door. De meeste Papoea's schijnen daar te zijn. De twee jongens zitten voor 't huis hun maag te strelen met een grote voorraad dampende sagobrij. Als zij hun „toean" zien, springen zij op om hem van koffie te voorzien. Zoals alle Indisch-gasten is ook de Gezaghebber aan deze morgendrank gewoon. Dan wordt een verse pijp gestopt en daar wandelt „toean" op zijn gemak het dorp

40

eens rond. Nu, bij 't felle licht van de tropenzon, heeft hij alle gelegenheid het adelaarsnest eens goed te bekijken en hij verbaast zich niet weinig over de krijgskundige betekenis van deze Papoea-vesting, die zelfs voor Europese soldaten bijna onneembaar is. Die vestingwallen van stekelstruiken en pallissaden zijn geduchter dan de beste Westerse prikkeldraadversperring. Daar komt juist het opperhoofd de rotstrap op. Wat een flink postuur heeft die man! Jammer, dat Doroës niet in de buurt is, want nu staat onze vertegenwoordiger van Neêrlands gezag met de mond vol tanden. Maar met gebarentaal is er nog wel wat te bereiken. Dat weet Wawori ook wel. Aan die ongeschreven taal heeft hij het dan ook spoedig te danken, dat hij een fikse tabakspriem achter de kiezen kan steken en Habébé, dat hij nu weet, dat er beneden in het dal iets bijzonders aan de hand schijnt te zijn.

De twee mannen stappen naar 't dorpsplein terug. De Blanke voorop, 't dorpsplein, zoals dat behoort, twee passen achter hem aan. Doroës, 't wandelend woordenboek, geeft al spoedig tekst en uitleg van wat zoeven den Blanke als onbegrijpelijk potjeslatijn in de oren klonk. Beneden in het dal zijn de mensen bezig om den wonggori te tuchtigen. De zieke vrouw is al heel vroeg vanmorgen naar het dal gedragen. Zij moet bij de afstraffing aanwezig zijn, want als de boze geest in wong-

41

gori langzaam sterft, dan zal haar levenskracht toenemen.

De Gezaghebber glimlacht even over deze wonderlijke heidense opvatting. Dan gaat hij zijn ontbijt gebruiken om daarna een kijkje te gaan nemen in het dal bij de Papoea's.

Terwijl de Blanke zijn nasi-goreng eet, zit in Wawori's huis de karero met het dorpshoofd samen te beraadslagen wat zij zullen doen. Hierover zijn de twee het roerend eens, dat de Blanke zo spoedig mogelijk uit hun stamgebied moet verdwijnen. Wawori zal met een groep strijders den Witmens uitgeleide doen. Dit is Papoeese beleefdheid en het zou argwaan opwekken als hij het naliet. De tovenaars zal meereizen, om de schijn te bewaren, dat hij hier een vreemdeling is. Bovendien bestaat er dan nog kans, dat hij 't een en ander in bezit krijgt, waartoe hij nu, door de gebeurtenissen, nog niet gekomen is. Voor wat hoort wat, denkt hij. De twee plannemakers zien den Blanke met zijn jongens naar de rotstrap stappen. De witmens heeft zowaar de vuursprekende stok bij zich. Wat wil hij daarmee?

De Gezaghebber daalt de rotsweg af. Oef, dat valt ook niet mee! 't Is uitkijken om niet te struikelen. Als hij en zijn jongens in het dal komen, zien zij daar een merkwaardig schouwspel. Een grote groep mensen krioelt door elkaar. Wat een leven en getier. Vooral de jeugd

42

het dier en steken hun stokken in de open wond. Wonggori ontwaakt uit zijn verdoving, slaat met zijn poten, zodat de aardkluiten omhoog springen. Luid gejuich schalt op. Nieuwe stokken worden aangedragen. Vonden vliegen tussen de omringende Papoea's. Gebrul en geschreeuw rondom. 't Spel is in volle gang. Noesami mompelt bij elke stuiptrekking van het monster: „Krimp maar van pijn, o geest van Sjenmanoe, de schim van mijn moeder zul je niet meetrekken naar 't schimmenrijk.” Dan roept hij luid tot de schaterende jongens: „Voorzichtig aan, Wonggori moet lang blijven leven. Kalmpjes steken dus!”

44

amuseert zich best. Poedelnaakte jongens draven heen en weer. Maar ook de mannen en vrouwen zijn opgewonden en rumoerig. Ieder heeft wat te roepen en te schreeuwen.

Aan de dikke stam van een stevige broodboom, gebonden door sterke rotansnoeren, ligt wonggori, de grote krokodil. Nog heeft het dier de muikorf van vlechtwerk om de scherpgetande bek, maar zijn poten zijn losgemaakt. Aan zijn staart is een platte steen bevestigd, om dat hij anders wel eens lelijke klappen met dat gekartelde lichaamsdeel kan uitdelen.

Wonggori, de stille speurder, de koning van het moeras, is gevallen in handen van zijn vijanden. Geweldig was de strijd, eer de vorst der reptielen zich uit de modder liet opgraven. Vraag dat maar aan de drie Papoea's, die menig uur bezig zijn geweest en 't karwei niet graag nog eens zouden doen. Eén van hen is bijna gestikt bij dat werk.

Daar ligt dan de krokodil, die door allen met zekerheid als de aanrander van Taboerai wordt herkend. Waaraan de Papoea's dat zien blijft een vraag. Och, wat ziet het monster er nu deerniswekkend uit. Aan de witte buikzijde is een lange speerwond toegebracht.

Noesami zit op een stellage bij een heil vlammend vuur en reikt aan de jonge strijders brandende falhouten aan. Dan komen de beulen met de gloeiende houten naar

43

Ja, 't is een pretje voor oud en jong. De heidenen vierten feest; het feest van de wraak. Niemand let op den Blanke en zijn jongens, die op enige afstand toekijken. Alles in den Gezaghebber komt in opstand tegen zo'n grote dierenmarteling. Dat de heidenen wreed zijn voor dieren, ja, daarvan heeft hij telkens de droeve bewijzen voor ogen, maar dit loopt de spuigaten uit. Zal hij 't verbieden? Maar ach, de mensen zijn nu veel te opgewonden en zeker niet vatbaar voor goede woorden. Weer vliegen aardkluiten op en spartelt het gemartelde dier aan de rotan.

„Dat spelletje moet uit zijn,” roept Habébé en spontaan neemt hij zijn buks, legt aan en... een hevige knal weerklinkt, waarvan de echo ver in het woud zich herhaalt.

Angstgeschreeuw stijgt op. De naakte jongens vallen op de grond en blijven doodstil op hun buik liggen. Mannen roepen en vrouwen vluchten. 't Is één grote verwarring.

Wonggori, de schrik der moerassen, is dood. De doelzekere kogel is precies tussen zijn kleine, sluwe ogen in de schedel gedrongen.

„Ziezo,” mompelt de schutter, „dat monster is uit zijn lijden.”

Als de Gezaghebber naderbij treedt, hurken de Papoea's eerbiedig en zeer bevreesd neer. Niemand durft

45

meer te spreken. Zo'n lawaai het zoeven was, zo stil is het nu. Alleen Noesami op de stellage snikt het uit. Met weeklagende stem roept hij: „Nu zal moeder zeker sterven! O blanke man, wat hebt gij gedaan! Nu is alle hoop verloren!” Waar het wenen en klagen het enige geluid is, dat de angstige, gespannen stilte verbreekt, kijkt de Gezaghebber onwillekeurig naar de kant waar dat vandaan komt. Wat hij nu ziet, doet hem vlug toelopen. Doroes, die wel weet, dat „toean” zonder hem als een schip zonder roer is, volgt zijn heer op de voet. Met groot medelijden ziet de Blanke den weenenden Papoea en naast de stellage, op een slaapmat, de armzalige gestalte van de oude, zieke vrouw. Met ogen, groot van angst, kijkt zij den witmens aan, alsof zij vragen wil: „Zult gij mij niet met uw vuursprekende stok doden?” Noesami staakt zijn klagen. Ook hij is ontzet en benauwd, omdat de machtige en sterke witmens zo vlak bij hem komt. Maar weglopen durft hij niet. De ogen der omstanders zijn allen op de groep gericht. Wat wil die handlanger der overheersers?

Doroes brengt de vragen van zijn toean over. Bevend, stamelend, komen de antwoorden van Noesami's lippen. Maar de Gezaghebber begrijpt spoedig wat hem schort. Met een stem vol deernis en medelijden informeert hij naar de kwaal van de oude moeder. Dan roept hij Minggoes en stuurt hem de berg op om de verband-

46

trommel te halen. 't Zal wel een poosje duren, maar de tijd van wachten gaat de Blanke korten door een toespraak te houden tot de Papoea's. Met Doroes aan zijn rechterkant, die zin voor zin zijn woorden zal vertalen, houdt de gezaghebber zijn toespraak:

„Mannen, onderdanen, van mijn gebied! Met grote dankbaarheid genoot ik de gastvrijheid in uw sterke vesting. Ik sliep deze nacht veilig, omdat ik mij omringd wist van goede mensen, die een vermoeden vreemde-ling veiligheid en rust boden. Uw dorpsheer deed wel mij te herbergen, want in mij gaf hij hulp aan de Regering, wier afgezant ik ben en die Papoealand en ook uw landpalen regeert.”

„Hm, hm,” mompelen de Papoea's. Maar niemand valt den witmens in de rede.

„De machtige Schepper aller dingen, Mansren Allah, heeft het zo geleid, dat de blanke mannen heerschappij kregen over deze gewesten. Zij zijn in hun grote prauwen niet gekomen om de Papoea's kwaad te doen, maar om hen te helpen en welvaart te brengen. Twee soorten van gezanten zijn op de kusten van dit gebied komen wonen. De gezanten, zoals ik ben, die u willen leren in vrede met elkaar te verkeren en middelen te vinden om in welstand te leven en gezanten, zoals mijn vriend „toean-pandeta”¹⁾, die in dienst staat van

¹⁾ toean-pandeta — zendeling, algemeen zo in Indië genoemd.

47

Mansren Allah en die u Hem leert kennen en Zijn Zoon, den Heer aller volkeren. Alle Papoeastammen, die luisterden naar onze raad en die onze hulp hebben aangenomen, zijn dankbaar. Want daar is saamhorigheid en vrede gekomen, waar eerst haat en bloedveten heerste. En nu, o mannen, hoort naar mijn raad. Zijt gij sterk en moedig, wel ul Maar gebruikt uw kracht op waardige wijze. Is er kwaad te bestrijden, gebruikt uw kracht, maar het is u onwaardig om een gebonden dier te martelen. Gij hebt het niet geschapen en gij hebt niet het recht door langzame pijniging het te kwellen. Zoiets is wreed en gemeen!”

„Hm, hm,” mompelen weer de Papoea's. Maar dan is er één, die al heeft zitten draaien van ingehouden ergernis en die zich nu verstout op te springen en uit te roepen:

„Ja heer, maar onze oude stammoeder bijten, zodat haar schim langzaam naar het schimmenrijk wordt getrokken, dat is ook wreed en gemeen!”

De Blanke voelt wel, er valt met deze ruwe heidenen, die nog helemaal leven volgens de wet: „oog om oog en tand om tand” niet veel te redeneren. Bovendien, hier gaat het om een krokodil, een niet bepaald aangenaam dier. Dat zo'n monster ook gevoel heeft, de Papoea's betwijfelen het. Nog eenmaal zal hij proberen het duidelijk te maken. Hij weet, dat deze binnenlanders

48

veel varkens fokken. Jonge varkens worden vertroeteld en krijgen betere verzorging dan de kinderen. Wanneer een kind ziek is brengen zij het bij den medicijnman, als een jong varken wat mankeert, zitten zij er mee op schoot.

„Zouden jullie,” vraagt hij, „zulke vurige stokken in de buik van een varken steken? Let wel, een levend, mooi vet varken?”

Krefen van afschuw. „Maar toean, een varken is toch geen krokodil? Wonggori is onze vijand. Laat hij ons met rust, wij zullen hem niet opzoeken. Maar Roemoeni is onze vriend.”

De Gezaghebber weet met de kwestie geen raad. Hij zit er lelijk mee in. Maar gelukkig, daar komt Minggoes aan met de verbandtrommel. Nu eens kijken hoe het met dat oude vrouwtje gesteld is. Hoewel Noesami met grote tegenzin de ijver van den witmens gadeslaat, durft hij niets te zeggen. Ook het zieke moedertje zou liever aan haar lot overgelaten zijn. Maar zij kan niet uit de voeten, sluit haar ogen en wacht bevend van angst af wat er gaat gebeuren. Is Doroes toeans woordenboek, Minggoes is zijn verpleger. Hij is handig en voorzichtig. Met vaardigheid maakt de jongen het bladverband los van 't zieke been. De Blanke schrikt van de ontzettende vieze wond, die hij te behandelen krijgt. Wat een diepe geul, vol geronnen bloed. Veel kan hij

49

er ook al niet aan doen. Hij strooit er wat jodoform-poeder op en dan wikkelt zijn helper er een keurig, sterk verband om heen.

Onderwijl denkt de Gezaghebber over het geval na. Als deze vrouw hier zo ongeholpen blijft, zal de wond gaan ontsteken en kan het haar het leven kosten. Was zijn vriend, de zendeling, maar hier, dat is een dokter die overal raad op weet. Maar... de twee vrienden hebben immers afgesproken elkaar op het eiland Koeroedoe te ontmoeten! De reis gaat er heen. Welnu, het besluit is genomen. De Gezaghebber zal aan het stamhoofd voorstellen, dat de vrouw en enige mannen van het dorp met hem mede zullen gaan. Op Koeroedoe wacht goede hulp. Later kan de vrouw genezen teruggebracht worden.

Nu wordt het tijd alles klaar te maken voor de reis. De meeste Papoea's zijn al naar het adelaarsnest teruggekeerd. Noesami krijgt bevel bij de zieke te blijven, haar niet naar het dorp te laten vervoeren, want dat zou maar heen en weer dragen worden voor niets. De arme man durft niet tegen te spreken. Geknakt door verdriet buigt hij het hoofd en zucht: „saja toean” (zoals mijn heer wil).

Weer klimt de Blanke 't moeilijke rotspad op, terwijl hij moppert: „Een lift zou hier geen weelde-artikel zijn.”

Wawori heeft honderd bezwaren, als de witmens hem

50

„O offerdier, gevleugelde bode der geesten,
Die tot ons spreken door je ingewanden,
Leer ons verstaan, of effen zal zijn de weg
En veilig het pad door ongekeerd gebied.
Wat tegenhoudt of verhindert,
Maak dat ons bekend.
Door boze machten van land of zee
beloerd, doe ons 't gevaar opmerken
O offerdier, gevleugelde bode der geesten.”

Nu neemt Wawori de ingewanden in de handen en volgt de windingen der darmen met speurende blik. Ongunstig is het teken. De ingewanden zijn op twee plaatsen vergroeid en een donkere bloedader is duidelijk zichtbaar. Het betekent: „verwikkeling” en „moeilijkheden” en dat er bloed zal vloeien.

Wawori aarzelt en mompelt nu van uitstel of afstel van de reis. Maar als hij naar 't strakke gelaat van den witmens ziet, die vastbesloten is, om hier gezag te laten gelden, dan durft hij weer niet door te zetten. Dus probeert hij toch een verklaring aan de beestenboodschap te geven, die hem geen moeilijkheden met den Gezaghebber zal bezorgen.

„Kijk,” zegt hij, „'t voorteken spreekt van verwikkeling en bloed, maar gezien de tegenwoordigheid van den witmens en diens sterke „or”, kan het niet anders of

52

voorstelt de zieke onder geleide van zes flinke stamleden mede te laten gaan naar Koeroedoe. Hij put zich uit om toean op andere gedachten te brengen. Maar tenslotte wordt deze dat gezeur moe en beveelt kort en krachtig dat het moet gebeuren. „Ik sta je borg, dat allen weer goed terugkomen,” roept hij uit. „Moet dat vrouwtje hier sterven door gebrek aan goede hulp, terwijl genezing best mogelijk is?” Wawori stemt toe, tegen zijn zin. Hij bemerkt wel dat die witmens een sterke wil heeft.

Nu wordt alles klaargemaakt voor de reis. Terwijl de jongens pakken, zoekt Wawori de mannen uit, die den Gezaghebber zullen volgen. Maar eerst, zo heeft hij bedongen, zal er gewicheld worden, of de geesten het plan goed vinden of niet. En dus schikken de oudsten in een kring bij elkaar om te wichelen. Een jongen wordt gestuurd om een kip te slachten. Onder veel lawaai, gedraaf en geschreeuw is 't offerdier weldra gepijld, één, twee, drie doorgesneden, want het is om de ingewanden van 't beestje te doen. Op een groot blad van de broodboom worden de ingewanden aan Wawori gereikt. Habébé, die al kant en klaar is, kijkt nieuwsgierig toe, hoe de mannen bezig zijn.

Op een eentonig wijsje zingt Wawori:

51

het gevaar geldt niet ons, maar degenen, die wij zullen ontmoeten. Al zouden er moeilijkheden komen, het bloed dat vloeien zou, moet van anderen zijn, niet van de reisgenoten.”

Daarmede nemen de oudsten genoegen.

Nu staan allen op. Wapens, teerkost en drinkwater wordt bijeengebracht. In minder dan een half uur zijn de zes mannen klaar en allen gereed om den Blanke waardig uitgeleide te doen uit hun gebied. De reis gaat beginnen.

Vóór de troep uit loopt een gids, die de hakbijl gereed heeft om, is 't bospad versperd door lianen en stekelplanten, een doorgang te hakken. Dan volgen, als ganzen achter elkaar de strijders, een voorhoede, die de veiligheid verzekert. Hen volgt Wawori, die bevelen roept en heel gewichtig doet, ook al is er niets aan de hand. De Gezaghebber beschouwt met welgevallen de gestalten van den hoofdmans. Wat een echte natuurmens! Het lenig lijf uit smedig brons getogen; spieren en pezen sierlijk en veerkrachtig als bogen gespannen; op de stoere schouders het trosse hoofd met lang kroeshaar. Een flink strijder, maar helaas geen zachtmoedig mens.

Achter den Blanke komen de twee jongens, gevolgd door den karero, die, o weelde, van den witmens de

53

vuursprekende stok mag dragen. Een achterhoede besluit de lange optocht. Hier gaat ook Noesami en vier jonge mannen die op een draagbaar de zieke vrouw vervoeren.

Zwoelwarm is het in het woud. Slechts langzaam beweegt de troep zich voort. Door de vochtige mossen op de woudgrond wordt geen stap gehoord. Alleen het kraken van takken verbreekt de stilte. Maar de dierenwereld rondom zorgt voor een concert dat de reizigers onafgebroken begeleidt.

Habébé ziet in de zondoorlaaide boomtoppen een paar prachtig gekleurde paradijsvogels zweven. Als vlammen vuur schitteren de helgele siervoren tussen 't groen. Jammer, dat de vlugge, schichtige vogels zulke schelle krefen uitstoten. Nu en dan komt er een vermakelijke verandering in de woudeentonigheid, als het pad verdwijnt in taaië modder en men over bemoste, halfvergane boomstammen moet lopen. Voor de Papoea's een kleine manoeuvre, voor den Gezaghebber een heksen-toer. Wat lachen de Papoea's om het balanceren en uitglijden van den witmens! En wat zit diens patrouillepak vol modder en smeet! Ook heeft de Blanke al een winkelhaak in zijn linnen broek opgelopen, 't goed fladdert er bij als toean zwenkt en beweegt.

„Komt er nooit een eind aan deze rimboe?” denkt de pionier, nadat het zo uren lang voorgaat. De Papoea's

54

„Dat is onze beschermgeest,” zegt Wawori. „Wee den vreemdeling die hier ons gebied binnen gaat om te jagen op ons wild! Een ernstige kwaal zal hem treffen. En wat de richting van het grote zilte meer betreft. Wel, daar ginds gaat het zonnescild van Kuriai naar de onderwereld en de toegang ligt immers in die grote plas, daar, waar het oog niet reiken kan met zien!” Voor den woudmens is dit heel eenvoudig. Habébé bijt zich op de lip. Natuurlijk, dat had hij ook kunnen begrijpen. Alleen het waarschuwingsteken, ja, daarvoor moet men Papoea-ogen en Papoea-begrip hebben!

Juist als de eerste sterren aan de hemel beginnen te flonkeren, hebben de reizigers de brede rivier bereikt. De karero belast zich met het zoeken van een goede plek om de nacht door te brengen. Dan kan men de volgende dag de prauw zoeken.

De Blanke berekent hoeveel uren van oponthoud hem een paar duiven bezorgd hebben. Maar... verloren zijn die uren niet. Hij heeft heel wat gezien en gehoord, waarmede hij winst kan doen. En bovendien, als deze dag alleen reeds het behoud van een oude zieke vrouw heeft gegeven, dan mag hij de duiven nog dankbaar zijn.

56

gaan onvermoeid verder. Er is aan hun veerkrachtige gang niets te merken van enige vermoeidheid. De zon begint reeds te dalen. Zwart staan de stammen tegen de rozenrode hemel.

Daar steekt de gids zijn kapmes in de hoogte, en op dit sein houdt de troep halt. Wawori wendt zich tot Doroes. „Zeg uw heer, dat wij de grens van ons jachtgebied hebben bereikt,” zegt hij. „Zie, ginds is het grote zilte meer en de rivier, die er heenleidt, is niet ver meer van hier.”

De Blanke dankt het opperhoofd voor zijn uitgeleide. Hij deelt met gulle hand tabak rond en glimlacht als zelfs 't oude zieke moedertje haar magere hand ophoudt om haar deel te ontvangen. Maar voor Warori en zijn mannen terugkeren, moet de hoofdmans een paar vragen beantwoorden, want het is den Gezaghebber een raadsel hoe de Papoea's zo nauwkeurig zonder kompas de weg weten te vinden in dit doolhof van stammen en struiken.

Wawori grijnst eens. 't Is hem een genoegdoening, dat die Blanke machtsvertegenwoordiger hierin zijn onkunde moet tonen. Heeft die witmens dan geen ogen in zijn hoofd? Hij wijst den vager naar een hoge top van een machtige pandaanpalm. Na een poosje turen ziet de Gezaghebber een uit biezen gevlochten voorwerp, dat wel iets van een speelgoedpop heeft.

55

VIERDE HOOFDSTUK

OP KOEROEDOE. STAMTWIJST OM EEN LOODSBRIEF EN INTOCHT VAN DE KONINGIN VAN SCHEBA.

Een paar dagen na zijn verblijf in het adelaarsnest, treffen wij den Gezaghebber aan, languit liggend onder een bladerdak van de prauw. Veel ruimte om zich te bewegen heeft de man niet, want het vaartuig is bemand met vijftien Papoea's, terwijl er maar voor twaalf zitplaats is. Het kleine huisje is bovendien nog in tweeën gedeeld door een mat van palmstroken en in één van de twee hokjes ligt de oude vrouw. Langzaam zeilt het ranke vaartuig over de zonnige, kalme Oceaan.

De prauw was spoedig gevonden en wat waren de achtergebleven roeiers blij, dat toean weer terecht was! Ze wisten niet wat zij er van denken moesten en waren ongerust geweest. Reeds waren een paar besloten om hun heer te gaan zoeken. Voor de binnenlanders is dit uitstapje met de prauw, naar een eiland waar zij nog nimmer geweest zijn, een prettige afwisseling. Alleen... als daar maar geen boze geesten zijn! Zij hebben allen een amulet bij zich om vijandige toverkracht af te weren. Wat een geluk, dat de wind mee is. Nu behoeven de roeiers hun pagaaien niet te trekken. Allen zitten rustig

57

te praten. Eén heeft de schoot van het grote bladeren-zeil vast.
De Gezaghebber zit te peinzen. Hij verheugt zich reeds op de ontmoeting met zijn vriend Harpert Kozijnse, den

zendeling. Er is op het eiland veel arbeid te verrichten en de twee Hollanders hebben afgesproken, dat zij elkaar zullen helpen. Ja, het is niet gemakkelijk Gezaghebber bij de Papoea's te zijn. Telkens is er strijd tussen de verschillende stammen. Ook nu zijn er weer berichten gekomen, dat op het eiland Koeroedoe ernstige

58

twist heerst. En wat nu zo heel erg jammer is, de Papoea's van dat eiland zijn sinds een paar jaren geen heidenen meer. Van de heidenen kan men strijd en bloedwraak verwachten, maar van Christenen is het dubbel treurig. Reeds lang werkt er een goeroe¹⁾ onder de twee stammen Sikowai en Saberi. Het werk van dien trouwen Ambonnees is niet te vergeefs geweest. Reeds zijn de Papoea's zo ver, dat de zendeling beloofd heeft om hen nog dit jaar te dopen. En nu, terwijl alles zo veelbelovend er uitziet, komt de boodschap van de twist tussen Sikowai en Saberi.

Zendeling Kozijnse heeft het verhaal verteld aan zijn vriend. 't Was een echte Papoea-geschiedenis, waaruit het karakter der mensen hier wel te leren is. Was de zaak niet zo ernstig, de Gezaghebber zou er smakelijk om gelachen hebben. Wat kunnen die Papoea's kinderachtig zijn! En het treurigste is, dat de mensen bij elke nieuwe twist allerlei grieven en velen van vroeger er bij halen. De Papoea kan niet vergeten. Zo wordt er bij elke twist een hele waslijst van onverkwikkelijke herinneringen opgemaakt.

Ook bij deze twist op Koeroedoe gaat de geschiedenis een flinke stap terug. Zelfs naar de tijd, toen 't eerste stoomschip van de Marine de kust van Papoealand aan-deed.

¹⁾ goeroe — Inlands helper van den zendeling.

59

Het zal ruim een halve eeuw geleden zijn, nog voordat de twee Hollanders hun arbeid op Awek begonnen, dat op een goede dag het eiland Koeroedoe in rep en roer kwam. Koeroedoe is een mooi eiland, dat gevormd wordt door een heuvelrug van ongeveer veertig kilometer lengte, met een vruchtbare vlakte rondom en prachtig breed zeestrand aan de Westzijde. Het schilderachtige klappereiland vormt een brug tussen Awek en het vasteland Waropen-Kai. Twee verschillende Papoea-stammen bewonen deze brug. In vier grote paaldorpen aan de Oostzijde huizen Papoea's, die lang geleden van elders uit de Geelvinksbaai hier neergestreken zijn. Er bevinden zich nog afstammelingen van vroegere, door de zendelingen, vrijgekochte slaven bij. Later kwamen de Papoea's van Kaipuri, heel andere mensen dan de goedaardige Koeroedoeërs. „Kaipuri“ betekent: „afstammend van Kai“. Welnu, we behoeven niet te raden, dat deze hooghartige bewoners oorspronkelijk te Waropen-Kai thuis behoorden. De heuvelrug, vol oerwoud en gesteente, vormt de natuurlijke grens tussen beide stammen, die vroeger vaak met elkaar in strijd leefden, maar later vrij onverschillig voor elkaar waren.

Daar dobberde dan, op die merkwaardige dag, op de rede van Kaipuri een Gouvernmentsschip. De kleine, witgeverfde stomer joeg geduchte wolken smook naar

60

de strakke tropenhemel. De Hollandse driekleur wapperde in de wind en de vergulde letters op de boeg, die de naam „Zeemeeuw“ vormde, blonken in de tropenzon.

Niet zonder schrik zagen de Papoea's die „ijzeren prauw van de Kompenie“ daar voor hun paaldorp liggen. Hun geweten begon te spreken en ach, zij hadden nogal wat op hun kerfstok. Slavenjacht op Awek, koppensnellerij op Tabi, zeeroof op Naoel Voor welke handeling, die de Kompenie verboden had, zou nu die ijzeren prauw gekomen zijn om af te rekenen? Natuurlijk zouden straks de Marine-soldaten met hun vuursprekende stokken aan wal komen.

Grote beroering in de beide kampongs van Kaipuri! Vrouwen en kinderen verdwijnen in het woud, om daar een schuilplaats te zoeken. De mannen willen eerst nog eens de kat uit de boom kijken. 't Kan nog meevallen.

En het viel ook meel Een vlet werd aan wal geroeid en in die vlet zat de scheepskapitein met den stuurman en een paar Ternataanse roeiers.

Mamberai en Wanggari, de twee stamhoofden, jonge, sterke mannen, traden eerst schuchter, later, toen zij in de gaten kregen, dat er geen vuursprekende stokken aanwezig waren, met meer vrijmoedigheid de vlet tegemoet. Hun stamleden bleven op het strand heen en

61

weer lopen; de donkere kijkers groot van nieuwsgierigheid.

Toen de vreemde bezoekers op het strand stonden, wenkten zij, dat de Papoea's naderbij zouden komen. De twee opperhoofden traden nader. Een Ternataan, die niet onverdienstelijk de Papoeataal van Noemfor sprak, begon den mannen duidelijk te maken, wat het doel van toean-kapitein was. Met veel gebaren, een paar op Kaipuri bekende klanken en een buidelkje tabak, dat wonderen van begripsverheldering teweegbracht, legde hij uit, dat toean kapitein geen zeekaart van de Awek-sstraat bezat en een paar loodsden zocht, om de vaargeul tussen de koraalriffen te wijzen. Dat was een kolfje naar de hand van de Papoea's. De ontsteltenis en schrik maakten plaats voor uitbundige blijdschap. Met allerlei grimassen, waar de kapitein innerlijk om proestte van plezier, stemden zij dadelijk toe. Stel je voor, zij op die ijzeren prauw, niet als gevangenen, maar naast den blanken man met die gouden band om zijn pet! Zij riepen hun stamleden toe, wat er eigenlijk aan de hand was, raadden aan om de vrouwen en kinderen terug te roepen en volgden de mannen in de vlet. Jonge mannen roeiden een kleine prauw naar de Gouvernemente. Die werd aan een lange lijn op sleep-touw genomen. Daarin zou het tweetal loodsden straks, als de ijzeren prauw veilig langs Awek verder stoomde,

62

waren en ten allen tijde als loods goede diensten konden verrichten."

Met die loodsbrief keerden de twee stamhoofden op Kaipuri terug. Nog diezelfde dag versierde Mamberai een bamboekoker met fijn snijwerk en borg de opgerolde loodsbrief daarin.

Wat de scheepskapitein niet heeft kunnen vermoeden, dat zouden een halve eeuw later de twee pioniers in Papoealand ondervinden: die loodsbrief is aanleiding tot de grootste onenigheid geworden!

Een halve eeuw later. Voor de Papoea's een tijdsverloop, niet te overzien. Mamberai leeft nog, is vermaard en kromgegroeid, heeft bijna spierwit kroeshaar en is al zijn tanden kwijt. Wanneer er vreemdelingen op Kaipuri komen, en dat geschiedt tegenwoordig wat meer dan in Mamberai's jonge jaren, strompelt de oude baas naar zijn paalhuis, rommelt wat in zijn voorraadkorven en komt dan met een verdroogde bamboekoker aan. Triumfantelijk haalt hij uit de koker een beduimelde, geelgeworden brief. Het schrift is in de loop der tijden bijna onleesbaar geworden, het papier is gevlekt, maar met enige moeite is er toch nog wel uit te lezen, dat de houder van dit vodge papier een goed kenner is van de wateren, klippen en riffen in de Awek-

64

terugroeien naar het eiland. Zij moeten wel goed hun werk hebben gedaan, Mamberai en Wanggari, want de kapitein was best over hen te spreken. De ene Papoea stond aan bakboordzijde op de brug, de andere aan stuurboordzijde en beiden richtten hun arm, als het schip rechts of links moest afhouden om niet tegen de koraalriffen te botsen of vast te lopen. De kapitein had ook geen gelukkiger keus kunnen doen, dan juist dit tweetal beruchte zeeschuimers op de kop te tikken. Zij kenden elk rif, iedere wending van de grillige vaargeul, de juiste diepte van de oceaan tussen de banken en het verloop van het getij, op hun duim.

Veel te gauw naar hun zin was de doortocht door de beruchte Awekstraat volbracht. Zij zouden nog best een dagje langer op die ijzeren prauw hebben willen blijven. Maar nu hun werk klaar was, wilde de kapitein, die, tussen zijn twee bruine loodsden in, volop genoten had van de geur van 't ranzig kokosvet, waarvan de mannen glommen, het tweetal maar weer zo spoedig mogelijk kwijt.

Rijkelijk werden zij beloond. Ieder kreeg een fikse kees tabak en bovendien schreef de kapitein in zijn hut een paar woorden van dank op een groot vel papier. Hij meldde op 't blanke vel, „dat de bezitters van deze brief uitstekend met de wateren van Awek op de hoogte

63

straat tussen Koeroedoe en Awek en dat hij uitstekende diensten heeft bewezen als loods.

Voor Mamberai is dit stuk papier een schat, die hij voor

geen goud zou willen missen. En niet voor hem alleen, maar zijn gehele stam teert op de glorie van dat bezit. Het is een krachtbron geworden, een zorgenverdrijver, een geluksbrenger.

65

Er vaart geen nieuwe, pasgedisselde prauw uit, of eerst moet het vaartuig bestreken zijn met het papier van Mamberai. Geen onderneming wordt op touw gezet, of eerst wordt de loodsbrief opgeheven en naar de vier windstreken gezwaaid, onder het aanroepen van de namen der goede geesten. De voordelen van deze brief zijn vele.

De oude Wanggari is niet meer. Zijn schim toeft al vele jaren bij de schimmen der vaderen. Maar wat de stamgenoten van den overledene nog heel goed weten, is, dat ook hun gestorven opperhoofd gestaan heeft naast den kapitein op de ijzeren prauw.

Nu is er twist en tweedracht gekomen tussen de beide kampongs. Felle tweedracht, die telkens opblaait tot gekijf en gevecht. Want de nakomelingen van Wanggari blijven volhouden, dat de helft van de krachtbron, het wonderpapier in de bamboekoker, hun toekomt; dat die Papoea's van Sikowai gemene dieven zijn en pronken met het deel, dat in Saberi's bezit moest wezen.

Dat zal één van de geschilpunten zijn, die Habébé krijgt op te lossen. Eén slechts, want er zijn nog heel wat grieven en veten meer.

In deze onverkwikkelijke zaak ontbreekt de humor stellig niet, want beide groepen maken zich dik, gaan elkaar te lijf, schreeuwen en sputteren over een brief, die niemand hunner vermag te lezen. De geschreven

66

letters zijn in hun ogen wonderlijke tekeningen, krab-bels even geheimzinnig als onverklaarbaar. Maar dat doet er ook niet toe. Die tekens zijn gewrocht door de hand van een machtigen Blanke, ze zijn vol zielestof van den Overheerser en dus vol geweldige kracht. „Die kracht is in verkeerde handen,” zeggen de lieden van Saberi. „Sikowai heeft nu reeds zó lang mooi weer gespeeld met wat hun maar ten dele toekomt, dat het nu onze tijd wordt om de krachtbron te bezitten. En als zij er niet spoedig afstand van doen, dan zullen wij hen met kapmes, dolk en speer wel eens leren hoe 't hoort.” De oude Mamberai lacht, als hij de boze woorden der Saberiërs hoort. „Zie maar dat jullie die krachtbron krijgt,” mompelt hij. „Wanggari moge met mij op de ijzeren prauw hebben gestaan, hij was een prul. De blanke man met de gouden band om zijn pet keek hem amper aan. Alleen mijn aanwijzingen volgde toean-kapitein en mij gaf hij dit papier vol krachttekeningen. Ben ik een dief? Foei, wat een belediging. Mogen de boze geesten die slechte Saberiërs allen verdelen!” De oude Mamberai, eens opperhoofd van Sikowai en geëerd op heel Kaipuri, heeft een zoon, die de steunbalk is van zijn huis. Die jonge man is nu stamhoofd en laat zich met de Christennaam Hendrik noemen, hoewel die naam nog maar op „voorschot” is genomen, want hij is nog niet gedoopt. Wel heeft Hendrik trouw de

67

godsdienstlessen van den goeroe gevolgd en hoopt hij, als toean pandeta op Koeroedoe de heilige Doop komt bedienen, ook gedoopt te worden. Hendrik is verbaasd slim, een tikje eerzuchtig en gaat niet altijd recht door zee. Hij is een vijand van Jakob, het stamhoofd van Saberi. Jakob heeft ook al een Christennaam op „voorschot”. De twee stamhoofden zijn hun tijd wat vooruitgelopen, omdat zij niet minder willen zijn dan de stamhoofden van Awék, die bijna allen een Christennaam voeren. Hendrik en Jakob zijn water en vuur. Kaipuri, een mooi stukje tropenland, vruchtbaar en vredig, met een rijk bezit aan viswater tussen de riffen, zodat de Papoea's er een weelderig leven kunnen leiden, Kaipuri is door de stamhoofden en hun aanhang geworden tot een land van verdeeldheid. Tweedracht heerst in de paalwoningen en gekijf en gevecht verscheurt de vrede van de stille avonden. Hoe het gekomen is? Ach, door een onbeduidende kleinigheid.

Jakob Saberi heeft in zijn aderen het bloed van zijn vaderen, die flinke zeelieden waren. Daardoor is het eiland hem te eng en het rustige leven een kwelling. Hij moet zo nu en dan de vleugels eens wat wijder uit kunnen slaan. Door zijn avontuurlijke geest spoort hij de mannen aan, om ook eens wat verder te kijken dan naar de heuvelen van hun eiland. De wereld is zo groot en zo mooi

68

Zo zijn die mannen, kort geleden, weer eens een reis wezen maken naar de kant, van waar Kuriai, de zonnelijkheid, pleegt te komen. Weken en weken zijn ze weg geweest. Zij hebben de machtige Mamberamo-rivier aanschouwd en op de eilanden van Tabi vertoefd. Opgetogen over alles wat zij beleefd hebben, zijn ze teruggekomen op Kaipuri. Reeds vóór zij die buitengewone reis gingen ondernemen, had Jakob aan Hendrik en zijn mannen gevraagd, of zij van de partij wilden zijn. Het stak Hendrik niet weinig, dat Jakob de ontwerper en aanvoerder van die onderneming was en dus hadden hij en zijn mannen onder allerlei hooghartige woorden bedankt voor de eer.

Daar kwamen de „Vikings” van Papoealand thuis, met prauwen vol kostbare handelswaren, die zij onderweg hadden ingeruild. Wat Jakob en zijn staf opschepten over die reis!

„Tot in de Humboldtsbaai zijn we geweest,” klonk het in de paalwoningen.

Hendrik en zijn mannen konden dat gesnoef moeilijk verkroppen en begonnen de reizigers te plagen en te honen.

„Ja, dat zal wel waar zijn! Dat zullen we ons dan maar wijs laten maken. Als jullie tot de Mamberamo-rivier gekomen bent, zal het mooi zijn.”

69

Maar Jakob was ook niet van gisteren. Hij had met zijn mannen een mooi foeffe bedacht.

„Ja,” lachte hij, „dat dachten wij wel, dat jullie ons beschaamd zouden willen maken. Maar wij hebben er op gerekend en daarom bij de Humboldtsbaai, op het eiland Poeloeh-kajoe een teken opgericht. We hebben er een stok in de grond geplant, waarop een dier is uitgesneden. De bewoners van het eiland zullen die stok bewaken. Als jullie nu zulke helden zijt, als je laat voorkomen, dan ga je die stok halen. Zeg ons slechts welk dier er op uitgesneden is en wij zullen openlijk bekenen, dat je flinke kerels bent. Maar zolang je nog thuis bij de sagopot blijft zitten, ben je voor ons niets meer dan landratten.”

Daar was de bui losgebarsten. Hoen was goedkoop, en wilden zij nu niet uitgelachen worden, dan was het voor Hendrik en zijn stamgenoten wel noodzakelijk te laten zien, dat zij ook wel wat durfden ondernemen.

Stil trok de troep af, maar 's nachts bij het haardvuur werd in het huis van Mamberai heimelijk kriegsraad gehouden, waaraan de oudsten en verstandigsten alleen deelnamen. Nu moest er eens goed bedacht worden, wat hun te doen stond. Het werd een kwestie van eer en de Papoea's zijn heel erg op hun eer gesteld.

Lang is er gepraat daar bij het walmend licht van de

70

van zeelieden, die wel wat verder durven te roeien dan naar het naburig Tabi.”

Nu zweeg Jakob. Dat was niet voor de poes. De zee oversteken tot aan Ternate. . . . De Papoea's van zijn stam merkten mompelend op, dat zij zoiets weleens wilden zien.

De gemoederen waren in beweging en er broeide wat op Kaipuri.

Zoals het altijd gaat, als de boze vrij spel krijgt in de huizen en harten der mensen, al spoedig werden er oude veten opgerakeld en onverzoonde twisten, lang opgekropt, kwamen in alle felheid weer naar voren.

Daar had je warempel weer die kwestie van de loodsbrief. Ruzie links en rechts. Lelijke woorden over viswater, vechtpartijtjes over snijwerkfiguren voor prauwersiering, die gestolen waren van elkaars modellen, vitterijtjes tussen schooljongens en opstand over het eigendomsrecht van de enige waterbron, waaruit beide kampongs hun watervoorraad moesten putten.

Hendrik en zijn mannen hebben geen tijd voor al die beuzelingen. Zij werken zich in het zweet om uit de lange, rechte stammen van een paar gevelde woudreuzen de prauwen te disselen voor hun Ternate-reis. Nimmer heeft een Papoeo-stam op Awek of Waropen-Kai, zulke zeewaardige prauwen bezeten.

72

harsakkels. Eindelijk, tegen de morgen, was er een besluit genomen.

De volgende dag werd er een volksamenkomst belegd, onder de palmen op een heuvelplateau, waar vroeger de vaders bijeen kwamen om zich gereed te maken tot de strijd. Niemand bleef thuis. Hendrik, trots, als middelpunt aller blikken, stond daar op een koraalblok en begon zijn toespraak. Uit naam van de dertig oudsten van de stam deelde hij mede, dat de lieden van Sikowai niet naar Tabi, noch naar Poeloeh-kajoe zouden reizen. „Want,” zeide hij, „we zijn daar al zo vaak geweest.”

Jakob en zijn mannen grinnikten.

„Maar,” vervolgde Hendrik zijn mededeling, „wij zullen tonen ook geen oude wijven te zijn. Adolf van Koeroedoe, dien gij allen kent, heeft al zo vaak geklaagd, dat hij taal noch teken hoort van zijn broeder Wompie, die te Ternate vertoeft. Wij zullen tonen, dat wij voor geen gesnoef uit de weg gaan en zeilen naar Ternate om te zien hoe de Papoea's behandeld worden bij de Amberi's¹⁾. Wompie zal sāgo eten van de grond, waarop hij is opgegroeid en wij zullen de naam ontvangen

¹⁾ Amberi's — algemene naam in Papoealand voor vreemdelingen. Het woord betekent letterlijk: de ongeschilden. Toen de Papoea's voor het eerst geklede mensen zagen, vonden zij zichzelf de geschilden (naakten) en de vreemdelingen, die een schil hadden (klederen), de ongeschilden.

71

Zo staan de zaken, als de Gezaghebber het mooie eiland nadert. 't Zal een heel werk zijn de vrede daar weer te herstellen.

De jongens kijken tersluiks eens naar „toean”. Wat is hun heer still! Anders zit hij met hen te praten, grapjes te verkopen of laat hij één van hen een oud verhaal vertellen. Maar vandaag zegt „toean” geen woord. Hoe kunnen zij het ook weten, dat de Gezaghebber zich de geschiedenis van Kaipuri in het hoofd heeft gehaald en piekert, wat er op te vinden zal zijn, die twee stammen te verzoenen.

Er schalt opeens een Papoea's roeilied op. 't Is een zang, gewijd aan Kuriai, den Zonneheld. De jongens zingen uit volle borst. Hoog jubelen de krachtige stemmen 't aloude volkslied:

„O Kuriai, machtige reus!
Op je wolkenburcht, zo hoog, zo mooi;
Stralende heerser in gouden tooil
Heft gij uw zonnescild omhoog
uit de lendendoek van nevelen.
Dan is de hemel vol gloed, blauw en droog,
en voelen wij, nietige stervelingen,
de vurige pijlen van uw machtige boog
in onze verschroeide schouders dringen.
O Kuriai, machtige reus,

73

Nu daalt gij naar 't rijk der geesten.
Bloedrood is uw schild boven 't zilte meer.
Vaarwel Reus — tot weerziens — vaarwel!"

De zon daalt in 't westen. Habébé kijkt op zijn pols-
horloge, en zet dit uurwerk gelijk met de grote klok van

moeder natuur. 't Is nu zes uur en Koeroedoe ligt voor
de steven. Vlug gedaan, dank zij de hulp van de land-
wind.

Daar ligt in een wijde baai, op het brede strand, het
grote vissersdorp Sikowai. De huizen, op palen ge-
bouwd, want met vloed loopt het strand onder tot aan

74

Papoea's begeven zich te water, lopen tot aan de
knieën in 't schuimende sop en helpen vlijtig mee om de
draagbaar, die tijdens de zeereis op het bladerdakje
van de prauw heeft gelegen, gereed te houden. Voor-
zichtig wordt de oude Taboerai er op gelegd en daar
gaat het naar het strand. Ook de binnenlanders zijn aan
land gestapt. Op twee jongens na, die voor 't binnen-
loodsen van de prauw zullen zorgen, is 't gehele gezelschap
op vaste grond beland. 't Is een hele optocht, die
zich naar de goeroewoning begeeft. Achter de twee
Hollanders komen de jongens met de binnenlanders,
die wat onwennig en schichtig meelopen, omstuwd door
de luidruchtige bevolking, die bij aankomst van elke
prauw allerlei nieuwtjes verwacht en de roeiers een hele
reeks vragen stelt.

Maar 't mooiste van alles is de draagstoel, die wordt
meegedragen. Door de zorg van den zendeling, die
maar dadelijk het toezicht over de zieke op zich heeft
genomen, is 't oude moedertje in een deken gehuld.
Habébé kijkt de gehele stoet eens aan en roept uit:

„Harp, is dat nu niet precies een bijbels tafereel? Zoiets
als de intocht van de koningin van Scheba, die koning
Salomo komt bezoeken?"

Kozijnse lacht eens. Inderdaad, de acht bruine dragers
met hun glanzende lichamen, slechts omgord door een
lendengordel van boombast, die op hun stevige schou-

76

de woudrand toe, zijn nog maar nauwelijks zichtbaar
door de snel dalende duisternis. Overal echter in die
donkere huizen vlammen de haardvuren, waaromheen
de families zitten aan de maaltijd van warme sagobrij.
Maar als de prauw het groene eiland nadert, komen van
alle kanten de Papoea's aangelopen, want ieder weet
dat „toean-besar" in de prauw zit. Geen wonder, im-
mers op de achtersteven wappert de Nederlandse drie-
kleur!

Nog een paar rukken aan de pagaaën en daar heeft de
prauw het strand bereikt. De Blanke rekt zich eens uit.
Gelukkig, nu kan hij de benen weer uitslaan. Hij is zo
stijf als een plank geworden van het uren lang zitten
onder 't dakje. Met een gymnastische sprong springt hij
uit het wiebelend vaartuig. Wel loopt hij er een paar
natte benen mee op, maar wat zou dat!

Wat een verrassing, de zendeling is er al! Daar staat hij,
omringd van een groep Papoea's, vlak bij de golven-
rand en wuift met zijn bamboehoed. De begroeting is
joviaal. De twee pioniers zijn in de drie jaren, dat zij
samen op het eiland Awek geplaatst zijn, dikke vrienden
geworden. Een stevige handdruk, een slag op de schou-
der en een kwinkslag, ziezo, ze zijn weer op hun ge-
mak. In enkele woorden geeft Habébé te kennen, dat
hij een patiënt voor zijn vriend medebrengt. Deze komt
dadelijk in actie. Hij geeft een paar bevelen en de

75

ders de draagbaar torsen, konden Etiopiërs zijn uit
dagen, lang geleden. De zwart met rood gestreepte
deken van den zendeling doet ook Oosters aan en de
meelopende Papoea's met hun druk gepraat kunnen
voor de hofstoet aangezien worden.

De goeroewoning ligt op een heuvel achter 't vissers-
dorp onder 't hoge palmgeboomte. 't Is een gezellig
huis. Nu, in 't uur van de scheidende dag, ligt er stem-
ming over dit plekje van rust en vrede. De vuurrode
bloemen van de Kembang-sepatoe, de boenggoer en
flamboyant kleuren prachtig tegen de achtergrond van
de woeddichtheid. Een lange lijn vol wit en bont was-
goed verbindt het huis met een schuur en een kippen-
hok, en maakt het geheel nog kleurvoller. Een hele
zwerm kippen loopt her en der en op het ruige blader-
dak zitten een paar duiven te trekkebekken. Dit vrien-
delijk huisje zal voor enige dagen het hotel zijn van de
twee pioniers. Kan het mooier?

Door de instuif van toean Habébé en zijn aanhang, is de
rust op eenmaal verdwenen. Maar Kozijnse weet het
tumult spoedig te kalmeren. Zijn brede gestalte staat al
op de voorgalerij en zijn helderblauwe ogen overzien
alles. Dan klinkt zijn stem:

„Mannen, houdt allen je mond. Ziezo, nu kan ik mijzelf
tenminste verstaan en luistert naar mijn regeling. De
dragere brengen de zieke vrouw naar 't achterhuis. Eén

77

blijft er bij. . . . Wat wil je?" Dit tot Noesami, die naar voren dringt en vragend den zendeling aankijkt. De jonge man noemt zijn naam en vertelt nu, dat de zieke zijn moeder is. Kozijnse knikt hem vriendelijk toe en hervat:

„Prachtig, Noesami zal bij de zieke waken.“

De dragers verdwijnen om de hoek van 't huis en de goeroevrouw haast zich om in 't achterhuis een plaats te bereiden.

„De roeiers en Waropeners kunnen achter 't huis hun sago gaan koken,“ vervolgt de krachtige stem van toean pandefa. Weer verdwijnt er een groep.

„En de andere lieden gaan nu naar hun vuurhaarden terug. Toean-besar is vermoeid van de reis. Morgen komen wij een bespreking met de oudsten van de twee dorpen houden. Vóór die tijd willen wij hier niemand zien. Ik heb gezegd.“

Allen zwaaien af na een luidruchtig: „malam baik toean-toean“ (goeden nacht, heren).

Na een fris bad en een stevig maal voelt de Gezaghebber zich een ander mens. De twee vrienden zitten op de steektrap van de goeroewoning. Zij hebben een verse pijp gestopt en praten over hun wederwaardigheden van de laatste dagen. Dan komt het gesprek op

78

„Ik weet, aan wien ik mij vertrouwde
al wisselen ook dag en nacht.
Ik ken de rots, waarop ik bouwe,
hij faalt niet, die uw heil verwacht.“

Zo eindigt ook deze dag; zo geheel anders dan de vorige dagen van Habébé, in de heidense omgeving van 't binnenland.

80

het moeilijke werk dat hen hier op Koeroedoe wacht. „We zullen het kalm aan doen,“ vindt Habébé. „Met haast kan men niets niet voor elkaar krijgen.“

„We willen dit overgeven in de hand van Hem, die de harten der mensen kan veranderen,“ zegt Kozijnse ernstig. De beide vrienden blijven zwijgend over dit alles nadenken.

Wat is het nu rustig, na de roezemoezige aankomst van zoeven. Aan naar bed gaan denkt geen van beiden. 't Is zo'n fijne, maanvolle avond, waarin de zilveren glansen over de zee glijden, de boomkruinen in het blauwwit licht bewegen en de stilte alleen gestoord wordt door het geschuifel van de palmwaaiers en het gewuif van de kronen. Nu glijdt de koele bergwind van de berg- en heuvelrijen en de vuurtjes in de tuinen, waar droog hout en onkruid verbrandt, geven fantastische vormen aan de boomstammen en de struiken daaronder.

De gouden sterren flonkeren hoog boven 't donker dak en de twee pioniers zitten zwijgend te genieten van de rust in hen en om hen heen.

Hoort, daar klinkt de zachte stem van de goeroevrouw, die haar kindje in slaap zingt en weldra zingt de goeroe mee. 't Is een kerklied en verhoogt de stemming van deze heerlijke avond:

79

V I J F D E H O O F D S T U K

EEN ONAANGENAME VERRASSING, DIE GROTE MOEILIKHEDEN BEZORGT. ER WORDEN RAADSELS OPGE-GEVEN. BUITEN- EN BINNENWERK VAN EEN RUïne.
NOESAMI WORDT EEN SLAAAF.

Iedereen op Koeroedoe kent Sapoefi, den heiden. Hij woont in een vervallen huis tussen de twee dorpen Sikowai en Saberi in en dat is niet toevallig zo, maar met opzet heeft hij 't huis daar gebouwd. Want Sapoefi is een echte stokebrand. Hij leeft pas goed, als er ergens kwaad gebrouwen wordt. Van den goeroe moet hij niets hebben en van het Evangelie, dat deze iedere Zondag predikt, heeft hij een afschuw. Gelukkig maar, dat de Papoea's van beide dorpen niet erg van Sapoefi gediend zijn. Daarvoor kennen zij hem te goed. Ook moet hij van het Nederlandse Gezag niets hebben. Hij ziet in Habébé den onderdrukker. Toen hij de prauw zag aankomen en de Hollandse vlag in 't oog kreeg, kon hij niet nalaten tot een paar omstanders te zeggen: „Daar komt de Blanke heer, de vriend van dien anderen, die onze adat van onwaarde maakt en wat ons de vaderen leerden als onwaardige wetten leert verfoeien. Kijk, de lendendoek van de Kompeniewappert op zijn prauw. Maak de slavernij maar mooi, o blanke man! Zoals de Kompanie werkt, zo spreekt die lendendoek: Rood is het

81

bloed dat ons wordt afgeperst; wit is de sago, die wij moeten opbrengen en donker, als pas geploegde aarde, is onze grond die wordt bewoond door hen, die wij hier niet geroepen hebben."

De Papoea's durven niets te zeggen. Sommigen lachen eens, doch niet van harte. Zulke opruiende taal moest toean-besar eens horen!

Sapoefi heeft met zijn vrouw staan kijken naar de op- tocht bij de aankomst van den Gezaghebber. O, wat haat hij die Blanken!

82

zieke Taboerai voorbij ging. En aan de nieuwsgierig- heid van Sapoefi's vrouw is het te danken, dat de twee pioniers in nieuwe avonturen worden gewikkeld, zó spannend, als zij wellicht nog geen avonturen heb- ben beleefd. Wat kan er veel van één ogenblik afhan- gen; één blik, één woord geven wel eens een zee van moeilijkheden.

Terwijl de twee pioniers op het trapje van de goeroe- woning zitten te genieten van de rustige, mooie tropen- avond, voeren Sapoefi en zijn vrouw bij 't haardvuur van hun paalhuis een geheimzinnig gesprek. Met echte Papoeese spitsvondigheid heeft de vrouw haar man een raadsel opgegeven.

„Welke ikan-teroesi¹⁾ spant een fuik voor zijn eigen soortgenoten en maakt ze tot een prooi van de haaien?" Sapoefi is helemaal niet in de stemming om nu raad- selljes te gaan oplossen. Zijn gelaat is één vraagteken. „Kijk," zegt de vrouw, „die jonge man, die naast de draagbaar liep, dien ken ik. Enige tijd geleden kwam hij onverwachts in ons dorp aan het Niza-meer en heeft lang met de oudsten van onze stam zitten praten. Hij bracht goede tijding, waarvoor hij zijn loon wel ontving in tabak en vruchten."

¹⁾ ikan teroesi — een lekkere vissoort, een soort geep met groene graat en spitse bek.

84

Van ergenis over hun komst spuwt hij links en rechts 't rode sirihsap van zijn pruim.

Dat die altijd mopperende heiden nog een vrouw heeft kunnen krijgen, is voor alle Papoea's een wonder. Want niet alleen dat hij een zeer onplezierig karakter heeft, maar de man is bovendien kreupel en loopt altijd met een stok. Geen van de stamleden der beide dorpen zou hem in de familie willen hebben. Maar op zekere dag heeft hij twee vette varkens in de enge ruimte van den rotan-korf gebonden en in zijn prauw geladen. Oude, blauwe borden, stukken katoen en buidels tabak heeft hij er bijgevoegd. Het doel van zijn reis was Waropen-Kai en voor een heel bijzondere ruilhandel ging hij zo ver van huis.

Enige tijd later kwam Sapoefi terug met een jonge vrouw, die hij ver in 't binnenland voor de ruilmiddelen gekocht had. Wilde dan geen enkele vrouw uit zijn eigen omgeving met hem trouwen, nu had hij toch een hulp. Of de vrouw zelf erg blij was met de verandering in haar leven, daar vroegen de heidenen van haar stam niet naar.

Voor de Waropense vrouw was de komst van de beide Blanken iets heel bijzonders. Nog nooit in haar leven had zij zulke wilmensen gezien. Zouden dat misschien geesten uit de onderwereld zijn? Geen wonder dus, dat de vrouw vooraan stond, toen de draagstoel van de

83

„Waarover sprak hij?" valt Sapoefi zijn vrouw in de rede.

„Heel zeker weet ik het niet," vervolgt de vrouw haar verhaal. „Welke vrouw mag bij de oudsten toe- horen als het gaat om belangrijke dingen? Maar toch weet ik wel dat hij onze strijders waarschuwde voor een over- val van hen, bij wie hij opgroeide en wier sago hij mee- at. Vanavond zag ik enige lieden van hun stam en hij stapte rustig in hun midden mede.

Wat hij had meegedeeld kwam uit, maar onze strijders konden zich weren. Waren wij niet gewaarschuwd ge- worden, we zouden overvallen en uitgeroeid zijn. Nu sloegen wij de indringers af en deze keerden met be- bloede koppen terug. Menigeen van die verachtelijke berggratten werd gedood. Zeg, snap jij er iets van, waar- om de verrader nu als erkend stamlid rustig meeloopt?" Sapoefi begrijpt het ook niet, maar wat zijn vrouw daar vertelt is nu juist koren op zijn molen. Drie diepe denk- rimpels ploegen zijn bronzen voorhoofd.

De vrouw haalt een grote gepofte aardknol uit de glim- mende as van 't vuur, breekt de zwartgeblakerde vrucht in tweeën, geeft haar man de dampende helft. Zwi- gend eten de twee. Er wordt niet meer gesproken. Na het sobere maal zoekt de vrouw haar slaapmat op en strekt zich tot de slaap.

Een oplossing van haar raadsel heeft zij niet gekregen.

85

Ze heeft die trouwens niet verwacht.

Sapoefi denkt niet aan slapen. Deze heiden is een verbazend pientere man. Als hij denkt is hij als een schaak-kampioen die zijn zetten op 't geruite bord wel overweegt, of als een wiskunstenaar, ook al heeft hij nooit één som uitgerekend. In stilte bouwt hij zijn stelling op:

1. Die jonge man heeft de Papoea's van het Niza-meer gewaarschuwd.
2. De stamgenoten van zijn bergdorp zijn bloedig afgeslagen.
3. Die jonge man is dus een verrader.
4. Dat weten zijn stamgenoten niet, anders zouden zij hem niet in hun dorp dulden.
5. De blanke overheerser weet het ook niet, anders zat die jonge man in boeien op Awek, waar alle misdadigers terechtkomen.
6. Sapoefi weet het wel, door zijn vrouw.

Proef op de som: Dien jongen man opzoeken, zonder dat diens stamgenoten of de twee gehate Blanken het zien of te weten komen. Dien jongen man het vuur aan de schenen leggen en hem zolang dreigen, het heim te zullen verraden, tot hij tienvoudig aan Sapoefi betaalt, wat hij zelf kreeg als loon voor zijn veraad.

„Ha, ha,” mompelt de kreupele stokebrand en wrijft

86

Resident uren in kan zitten lezen. Ik wil niet op alle slakjes zout leggen, maar een mens mag niet alles over zijn kant laten gaan. Eten ze hier elkaar op, dat moeten ze zelf weten, maar als ik straks mijn chef op het stoepje zie staan, dan moet ik kunnen vertellen, waar mijn onderdanen gebleven zijn. Het vervelende is, dat een afdeling met veel ongeregeldeheden de naam krijgt van niet goed bestuurd te worden. Ik heb van den vorigen Resident eens een pluimpje gehad, laat ik nu van zijn opvolger geen afkeuring krijgen.”

Kozijnse kijkt zijn vriend eens recht in de ogen en zegt dan:

„O, jij loondienaar! Ik begrijp heel goed waar de schoen je wringt. Maar Gijs, vergeet toch nooit, wat ik je vroeger al eens gezegd heb. Wij werken toch niet om van de mensen geprezen te worden? Die werkt om loon, krijgt ook loon naar werk. Ik heb altijd veel eerbied gehad voor de eerste zendelingen in dit land en ik wens niets liever dan hun voorbeeld te volgen. Die moedige mannen en vrouwen waren geen heiligen, maar heel eenvoudige mensen, die zich geroepen wisten door den Heiland en die elke dag deden wat hun hand vond om te doen. Zonder applaus van de wereld, die van hun eenzaam bestaan niet eens afgwist, stonden zij altijd klaar. Zij zijn vergeten. De schoolkinderen leren jaartallen van grote mannen en helden, die met het

88

zich vergenoegd in de handen. Deze dag is een dag met een winstgevend besluit. Hij zal dien jongen verrader uitknippen als een rijpe meloenvrucht, tot al het sap in zijn bamboekoker is en de uitgeknepen schil later verachtelijk wegwerpen. Fijn, dat karwei is Sapoefi wel toevertrouwd. Zoals een slang urenlang onbewogen kan loeren om de argeloze vogel te verslinden, zo zal in de komende dagen deze gewetenloze heiden loeren op Noesami, totdat deze in zijn strikken is gevangen.

Een stralende tropenzon. In de heldere rivier achter de goeroewoning zwemmen de twee pioniers in 't koude water; duiken onder, proesten en plassen en voelen zich zó gezond en opgewekt, als een mens maar wezen kan. Dan schieten zij in de kleren en stappen monter naar hun „hotel” onder de palmen, om koffie te drinken en rijst te eten.

Onder het stevige ontbijt wordt er druk gepraat over de manier, waarop de twee vrienden 't moeilijk werk van de vredessluiting zullen aanpakken. Alle twee zien ze er niet weinig tegenop.

„Weet je,” vindt Habébé, „we zouden hier een ideaal vacantieoord hebben, als die vervelende Papoea's maar niet zorgden voor allerlei geharrewar, waardoor ik een dagboek vol aantekeningen te fokken krijg, waar de

87

zwaard in de vuist op het slagveld grote daden deden. De namen van deze „stille helden” van Papoealand worden in de geschiedenisboekjes niet genoemd. Zij hebben de heidense samenleving niet kunnen veranderen. Zij zijn gestorven aan de koortsen van dit ongezonde land, zonder ook maar enige vrucht van hun werk te zien. Zij kregen geen pluimpjes noch afkeuringen. Dat liet hen ook koud, ze deden hun plicht en de engelen Gods juichten over hun eenvoudige arbeid, waarin de grote liefde van hun hart sprak. Kijk Gijs, dat is je ware. Zo willen wij toch ook onze taak zien? Dat houdt je fit, ook al schijnt alles je tegen te werken.”

Habébé hoort dit preekje van zijn vriend rustig aan. Hij weet, dat achter elk woord een waarachtig hart klopt en daarom waardeert hij het. Hij heeft een gruwelijke hekel aan wat hij noemt „vroom gezwam”, maar een ernstig woord, dat uit een eerlijk hart komt, neemt hij graag aan.

Wat geurt de nasi-goreng lekker en wat smaakt de kippesoepp fijn. De twee Hollanders eten met grote trek. Habébé laat voor dessert een blik Edammerkaas open maken. Die goudgele bolletjes, Hollands roem, rollen over de wereld en komen zelfs hier in de achterhoek

89

der aarde terecht. Wat de mannen smullen, na het frisse bad.

„We gaan straks eens flink aan 't werk,” stelt Habébé voor.

„k Ben er vlak voor,” zegt Kozijnse.

„Vanmorgen kunnen we nog genoeg hier regelen. Jij hebt je handen vol met deze verwarde samenleving en ik heb niet minder zorg met de gesteldheid van het hart van mijn zwarte kudde.”

„Weet je, Harp,” zegt Habébé, en hij schiet in de lach, „we zullen het geval hier aanpakken zoals een opzichter van de bouwpolitie een vervallen pand onder handen neemt. Het moet hersteld worden. Ik neem de buitenkant voor mijn rekening en jij de binnenkant.” En zoals hij dat kan, rijmt hij er lustig op los:

„Kaipuri, parel der Tropen,
Ze moesten dat zaakje maar slopen!
't Is geslagen uit 't lood;
de verwarring is groot;
een janboel om zó uit te lopen.

Inplaats van gezellig te leven,
van de weldaden, ruimschoots gegeven,
vliegen, vrouw, kind en man
elkander hier aan
door een kwelgeest van tweedracht gedreven.

90

Mogen wij 't vuile straatje gaan boenen,
de ontaarde bevolking verzoenen.
Loopt Kozijn, ferme vent,
met het Gouvernement,
voor die rekels het vuur uit de schoenen.”

„Bravo!” roept Kozijnse, „je moet dat vers opsturen aan den Resident, dan is je pluimpje verzekerd.”

„Ben je razend,” lacht Habébé, „dat wordt bewaard tot mijn dichtbundel verschijnt: „Lierzangen van een ontroerd koloniaal.”

Habébé gaat aan zijn dagboek werken, maar Kozijnse is nog niet aan zoiets toe. Hij neemt de medicijntrommel en stapt naar het achterhuis waar zijn patiënt is ondergebracht. Het oudje ligt rustig op haar slaapmat te kijken naar Noesami, die de tijd verdriift met het snijden van een nieuwe sago-schep.

De wond ziet er nu schoon uit en begint al wat te genezen.

Een paar hartelijke woorden van den zendeling, een schoon verband en, uit voorzorg voor de gevreesde wondkoorts, de deken van Kozijnse om het oudje te verwarmen, ziezoo, de patiënt is geholpen. De moerds zitten met den goeroe te praten. Deze en zijn njora *) beredderen nog het een en ander in hun woning.

*) njora — ambonse naam voor goeroevrouw.

91

Terwijl Kozijnse de school gaat inspecteren gaat Habébé naar de kampong. Hij is erg vroeg op pad, maar toch nog niet vroeg genoeg. Wanneer hij een uur eerder was geweest, zou hij de mannen van Sikowai hebben gezien, die de twee grote nieuwe prauwen verborgen in het dichte groen van varens en struiken. Als de Gezaghebber nu de kampong bereikt, is alles even rustig. Habébé krijgt de moeilijke taak om onderzoek te doen naar de twisten. Dat staat gelijk met het ontwarren van dozijsen kluwentjes wol, die in de war zijn geraakt. De ene kwestie zit door de andere heen. Ga daar nu maar aan beginnen!

Kozijnse heeft zijn vriend van harte sterkte gewenst. Hij zelf zit bij zijn goeroe op school en laat deze op zijn gemak vertellen wat er aan de hand is. Terwijl de jongens een moeilijke deelsom zitten te maken, doet de goeroe verslag van de dorpsruzie.

„Zondagmiddag is de bom eindelijk gebarsten,” zegt hij, nadat hij uitvoerig over allerlei kibbelarijjes heeft uitgeweid. „Toen ik op de tritonschelp had geblazen om de mannen en vrouwen bijeen te roepen, die onderwijds krijgen om gedoopt te worden, waren Jakob en al zijn lieden van Saberi komen opdagen. Mannen en vrouwen, die anders zelden kwamen, liepen nu mee naar de kerk.” Tot zijn schrik en verbazing zag de goeroe, dat allen een kapmes bij zich hadden en zelfs

92

opgeschoten bengels een dolk van kasuarisbeen in de hand hielden. Natuurlijk wilde de goeroe zo'n ongebreidelde bende niet toelaten en had de deur van de kerk versperd. „Geen gewapende mensen in het huis van God!” had hij geroepen. Terwijl de goeroe dus zijn handen vol had om de rumoerige troep op een afstand te houden, rukte Hendrik met zijn stamleden van de andere zijde aan. Ook die Papoea's droegen kapmesen en dolken. Omdat de arme goeroe natuurlijk maar op één plaats tegelijk kon zijn, had Hendrik vrij spel en ging met zijn stamleden aan de achterzijde de kerk binnen. „Er uit, jullie!” had de goeroe geschreeuwd. Maar nauwelijks had hij zich omgedraaid, of Jakob nam zijn kans waar, drukte de versperring weg en zowaar, daar liep de kerk vol. Papoea's, die in twee groepen tegenover elkaar gingen zitten en die met woeste blikken elkaar aan zaten te kijken. „Kinderachtige kerels zijn het, die Papoea's hier,” klaagt de goeroe. „De kerkdienst ging natuurlijk niet door. Maar het gebouw schalde van al de beschuldigingen. Toen de Sikowaiërs Jakob en zijn stam naar de kerk hadden zien gaan, hadden zij zich ook dadelijk gereedgemaakt. „Waarom gaan die kerels naar de kerk en worden straks gedoopt?” had Hendrik vol verachting uitgeroepen.

Jakob verklaarde, dat hij voortaan niet zonder wapens in de buurt van die valse Sikowaiërs durfde komen, ook

93

niet in de kerk. Maar Hendrik beweerde, dat, als Jakob en zijn dorpsgenoten wapenen gingen dragen, hij en zijn mensen ook wel verplicht waren dat te doen; zelfs in de kerk."

Kozijnse schudt zijn hoofd. Wat een ellendige geschiedenis! Hier bij de Papoea's dezelfde toestanden in 't klein, als tussen de regeringen van Europa in het groot. Geen vertrouwen, geen vrede. De ene natie wapent zich, omdat het de andere niet vertrouwt. De oorzaak van dit alles zit in het hart van de mensen, dat gesloten blijft voor den Heiland, den Vredevoorst.

"We zullen de doopplechtigheid voorlopig maar uitstellen," zegt hij. "Nu ga ik eerst eens kijken of toean Habébé al opschiet met zijn onderzoek. Later praten we wel weer over deze zaak."

Kozijnse vindt zijn vriend in het posthuis, te midden van twee groepen zenuwachtige Papoea's. Habébé is knorrig. Hij heeft nu al ruim een uur niets anders dan verwijten, beschuldigingen en grieven horen opsommen.

"Valt het buitenwerk nogal mee?" vraagt de zendeling. "Man, schei uit!" zegt Habébé, terwijl hij zich met een zakdoek het zweet van 't gelaat wrijft, "t is een ruïne. Er is geen touw aan vast te knopen. Nu eens denk ik, de een heeft gelijk, dan weer, de ander staat in zijn recht. De slotsom is dat beide partijen gelijk hebben en ongelijk hebben. Ze moesten allemaal een pak voor de

94

broek hebben, zoals men dat stoute kinderen geeft." "t Zal moeilijk gaan," merkt Kozijnse droog op, "of je moest hen eerst van zo'n beschavingsartikel voorzien." Beide Hollanders horen nog enige tijd de wederzijdse klachten aan. Habébé heeft er ongeveer vier bladzijden over volgeschreven. 't Is een waslijst van grieven, die teruggaan in de historie tot de eerste ontmoeting van Sikowai en Saberi.

"Ziezo, nu is het welletjes," zegt hij tenslotte. Dan wendt hij zich tot de Papoea's en merkt streng op: "Mannen van Kaipuri, ik heb uw grieven gehoord en vastgelegd op dit papier. Nu gaan wij naar de goeroewoning terug. Als wij weer terugkeren zal ik uitspraak doen. Maar merk goed op hetgeen ik nu zeg: Niemand uwer mag een wapen dragen, al de dagen dat ik op dit eiland vertoef, niemand mag zijn kampong verlaten, tenzij om drinkwater te halen in het dal tussen de heuvelen. Niemand van Sikowai mag een woord spreken tot lieden van Saberi en omgekeerd niemand van Saberi tot die van Sikowai. Als deze geboden worden overtreden zal ik de gehele stam der overtreders straffen met boete, die vele jaren zware arbeid vraagt. Ik heb gezegd."

"Owaaaai," schalt het uit alle Papoea-kelen. Dat betekent zoveel als „accord".

Kozijnse stapt rustig naast zijn vriend over het zonnige

95

strand. Hij loopt in diep gepeins. Habébé bemerkt het wel, Harpert piekert over het geval. Mocht die een oplossing weten voor al die raadsels, 't zou fijn zijn, want hij weet er geen weg mede. Na een poosje begint Kozijnse:

"Ja, Gijs, ik vind het wel handig van je, om de uitspraak in deze nefelige zaak te verleggen tot later, maar 't is uitstel van executie, dat voel je ook wel. Toen ik zoeven die hele uitverkoop van grieven en klachten meemaakte, is het mij op eenmaal duidelijk geworden, jij zult er nooit mee klaarkomen, ook al pleister je de buitenkant van de ruïne nog zo blank. 't Zit 'm van binnen. Daarom, Gijs, laten we dit afspreken: Als we eerst eens goed hebben uitgeblazen, zal ik een samenspreking hebben met de beide kampongs en daarna kom jij aan 't woord."

"Wil je dat doen, Harp?" roept Habébé uit, "dat is een pak van mijn hart."

Als de twee mannen de goeroewoning hebben bereikt, gaan zij alles dadelijk klaarmaken voor een flinke wandeling naar de Oostkant van het eiland.

Weinig vermoeden de twee pioniers, dat er nog heel wat moeilijkheden meer op te lossen komen. Ja, hun leven hier in de achterhoek van Insulinde is niet gemakkelijk, maar wel rijk aan avonturen.

96

Terwijl de Blanken met hun jongens een prettige wandeling maken door het bos en over de heuvelen van 't mooie eiland en de twee groepen Papoea's in hun dorpen druk zitten na te praten over 't onderzoek van „toean-besar", ziet Sapoefti de gelegenheid geboden om zijn plan ten uitvoer te brengen.

Uit de kleine zendingsschool klinkt het eentonig gedreun van kinderstemmen. Er wordt een nieuw liedje geleerd en alle jongens zeggen gezamenlijk regel voor regel 't vers op. De goeroevrouw is naar de rivier om 't vuile patrouillegoed van toean Habébé te wassen. Wie kijkt er uit naar wat er op 't goeroe-erf gebeurt? Wie heeft er erg in den man, die nu al geruime tijd in de dichte kruin van een grote bintangoerboom heeft zitten loeren?

Floepl Sapoefti is uit het dichte groen gesprongen en als een schaduw glijdt hij in de richting van de goeroewoning.

Als de oude Taboerai haar eerste hapje rijst inslikt en een tweede in haar mummelende mond duwt, als Noesami een grapje maakt over al de drukte hier op Sikowai, zit Sapoefti op eenmaal bij hen. Nu komt er een gesprek, dat de levensweg van Noesami zal verleggen naar een plaats, door hem niet begeerd.

Sapoefti begint met het raadsel op te geven, waarop zijn vrouw van hem geen oplossing kreeg.

97

„Welke ikan-teroesi spant een fuik voor zijn eigen soortgenoten en maakt hen tot een prooi van de haaien?”

Noesami is niet van gisteren. Hij doorziet in een oogwenk de strik en verbleekt zichtbaar. Na enige tijd fluistert hij: „van wien weet je het?” Maar Sapoeft zwijgt en kijkt alleen maar scherp naar zijn prooi. De oude Ta-boerai slaakt een kreet en is niet in staat verder een kik te geven. Het boomblad met rijst valt van haar schoot en de witte korrels rollen op de grond.

Nu begint Sapoeft zijn strik dichter en dichter te trekken, welbewust, dat zijn prooi hem niet ontsnappen zal. Hij laat zo terloops even bemerken, dat het den stamgenoten van Noesami wel heel wat waard zal zijn te weten, wie bij hen huist en wat zij aan Noesami te danken hebben. Ook zegt hij, zo langs zijn neus weg, dat hij een praatzieke vrouw heeft en er niet voor instaat, dat zij niet eens een praatje met de Waropeners gaat maken. Kortom, Sapoeft heeft na korte tijd Noesami geheel in zijn macht. Wee hem, die in de handen van dezen kreupel valt. Inderdaad, de vrucht zal worden uitgeknepen tot er geen druppel in blijft. Handenwringend smeekt de arme jongen na enige tijd om hulp, om aan de bekendwording van zijn verraad te ontkomen. Als zijn stamgenoten weten, wat hij deed, om de macht van den gehaten Sjenmanoe te breken, als zij weten,

98

door wien het bloed van velen vergoten werd, dan . . .
o Noesami weet geen raad meer.

Maar Sapoeft heeft raad. Natuurlijk, waarom zit hij anders hier? Hij deelt in duidelijke, korte woorden mee, wat Noesami nu overblijft om te doen. Sapoeft heeft een schuilhoek, hem alleen bekend en voor ieder onvindbaar. Daarheen zal hij Noesami brengen, hem en zijn moeder. Zij zullen er volkomen veilig zijn, ook al heeft Sapoeft's vrouw meer gepraat met de mannen van Waropen dan wenselijk voor Noesami is.

Dan zal deze, als de Blanken vertrokken zijn en de gelegenheid zich biedt, reizen voor Sapoeft naar Waropen-Kai, de stam aan het Niza-meer en daar ruilhandel drijven en alzo zijn kost verdienen en zijn redding betalen.

O, Noesami voelt het wel, nu zal hij de slaaf worden van den kreupel; volkomen in diens macht en een speeltuig in diens hand. Maar er is geen andere weg. Rampzalig uur, hier op Sikowail! Vaarwel vrijheid, vaarwel eer en toekomst! Zo overwint de boze geest van Sjenmanoe alweer. Eerst door middel van de wonggori, die zijn moeder aantastte en nu door middel van dezen sluwen man, die hem zijn vrijheid en eer rooft. . . . Sapoeft heeft zijn prooi overweldigd.

Terwijl er op een korte afstand druk gepraat wordt over torens bevel, sluipst Sapoeft, gevolgd door Noesami,

99

uit het huis en op de rug draagt Noesami moeizaam het lichaam van zijn door schrik verlamde moeder. Een treurige stoef. De mensenrover brengt zijn buit in veiligheid en Noesami verliest zijn levensgeluk.

Ach, waren Kozijnse en Habébé maar niet uit wandelen gegaan. Dan zouden zij nog juist op tijd het drielal gevonden hebben en was alles anders gelopen. Was . . . , maar genoeg, het leven gaat zo het gaat en God weet wel waarom.

„Als ik daar ook maar iets van snap, Harp,” roept Ha-

100

bébé kregelig uit, als die avond de twee vrienden in een kring van Papoea's staan, op wier gelaat de schrik te lezen staat. „Als ik daar nu een biet van begrijp!” Maar ook Kozijnse kan alleen zijn schouders ophalen.

Vol verwarring zijn de binnenlanders van Waropen-Kai de twee wandelaars tegemoet gelopen. Habébé, in een Zondagse stemming, had juist een boom opgezet over het genot van een paar vrije dagen op dit mooie eiland. Lieve help, wat gingen die Papoea's te keer! Eerst konden de twee Hollanders geen woord begrijpen uit al het geschreeuw, maar dank zij Doroes werd het hun maar al te duidelijk. De oude medicijnvrouw en haar zoon zijn spoorloos verdwenen. Haastig gingen de twee pioniers naar 't goeroehuis en zowaar, wel de slaapmat en een slordige hoop rijst, waarop een leger mieren en de lege draagstoel voor de deur, maar de Koningin van Scheba en haar zoon nergens te bespeuren.

Wat een gemjammer en gelamenteer van die binnenlanders! „Zij hadden hier niet moeten komen.” „Was Ta-boerai maar in haar kampong gebleven,” enz. enz. Habébé wordt er kregel van en weet met het geval geen raad. Tenslotte oppert Kozijnse de veronderstelling, dat die twee naar Saberi zijn en dat de lieden daar hen mis-schien naar Awek roeien. „Dat moet er nog bij komen,” schreeuwt Habébé grimmig. „Je vergeet, Harp, dat die

101

ruziemakers het eiland niet mogen verlaten. Ze moesten eens!"

Toch zendt hij een paar mannen naar Saberi om pools-hoogte te nemen. De goeroe heeft reeds een groep verzameld en stuurt de Papoea's in clubjes rechts en links er op uit om te zoeken.

„Ziedaar weer een raadsel," zegt Habébé.

„Komen we er ooit uit, Harp?"

„Wie weet waar het toe dienen moet," antwoordt Kozijnse.

Maar als de twee mannen, laat in de nacht, eindelijk hun bulzak gaan opzoeken, weten ze nog evenveel als toen de dag begon.

Alle plezier van de mooie wandeling wordt vergald door dit vreemde geval. De zoekende Papoea's komen terug. Nergens een spoor van de twee vermisten te vinden. De zendboden van Saberi komen ook terug. Daar is niets bekend en geen mens gezien. Geen prauw heeft daar het eiland verlaten. Ja, tenslotte komen enige mannen met Sapoei aan het hoofd om mede te delen, dat zij niemand langs hun dorp hebben zien gaan en ook niemand in het bos zijn tegen gekomen. Habébé belooft al die mensen met een pruim tabak. Hij kijkt zuur en blijft uit zijn humeur. Weer een raadsel dat opgelost moet worden. Raadsels opgeven is een gezellige tijdpassering, maar dit soort raadsels, daar heeft Gijs een hekel aan.

102

alleen op de voorgalerij van 't goeroehuis. De stralende zon en 't wuivende groen vermogen niet zijn sombere stemming te verjagen. Hij weet het wel, nu moet hij juist sterk zijn en kalm. Hij heeft op zich genomen, om met de twee vijandige stammen op Kaipuri te spreken. Hij zal straks zijn vriend Habébé, die geducht foeteren zal als 't zoeken naar de verdwenen binnenlanders geen baat heeft, alleen door een kalme houding en weldoordachte raad kunnen helpen. Veel wordt er nu van den zendeling gevraagd. En o, Kozijnse weet van zichzelf, dat hij in eigen kracht dit alles niet verrichten kan. Daarom vouwt hij zijn handen en sluit de ogen. Hij bidt om kracht, om hulp en zegen. „Doe Gij, o Heer, wat ik niet kan en toon ons de weg, die wij moeten gaan. Licht Gij ons voor."

De goeroe komt aangestapt. Hij is ook al niet in de bloemige stemming van gisteren. De Papoea's zijn traag en lui. Ze hebben vergaderd de gehele nacht en 't zal een hele toer zijn om hen nu te mobiliseren. Zij liggen op de slaapmat en dan moet er heel wat gebeuren om een Papoea op de been te krijgen.

Een warme kop koffie verkwikt Kozijnse. Hij zoekt wat kleren bij elkaar en dan gaat hij naar 't riviervak achter het erf om eens flink te poedelen en de slaperigheid er af te spoelen. Heerlijk, dat koude water van de heldere rivier! Kozijnse duikt en zwemt naar hartelust. Nu

104

Z E S D E H O O F D S T U K

TWEE MENSEN GEZOCHT. KOZIJNSE WERKT AAN DE BINNENKANT. DE VERZOENING. VERZEGELDE PRAUWEN. OP „KAAP DER ZIELEN". DUIM VOOR DUIM. WEER EEN OOGST. TERUG NAAR AWEK.

De volgende morgen lopen Kozijnse en de goeroe in de pinanglaan voor het huis. Habébé slaapt nog, hoewel het al over zevenen is, maar hij heeft ook de gehele nacht liggen draaien en woelen en is pas tegen 't krieken van de dag ingedut.

Kozijnse is ernstig gestemd. Er is iets in het vreemde geval, de verdwijning van Noesami en zijn moeder, dat hem maar niet uit de gedachten gaat. Telkens weer piekert hij: zijn die twee tegen hun zin of moedwillig verdwenen? Hij is van de oude vrouw gaan houden; een arme heidense vrouw, maar die toch niet ondankbaar was en zich gaarne lief helpen. Noesami was een beetje stug van karakter, maar een onbetrouwbare man kon Kozijnse hem toch niet vinden. En nu... ja, waar zaten ze? De goeroe kan ook al geen licht over deze duistere zaak laten schijnen. Hij zag de twee vermisten gisteren voor het eerst en dan nog vluchtig, door de drukte van de aankomst der heren. Het is maar 't beste, dat hij weer de Papoea's bij elkaar roept om opnieuw te gaan zoeken. Dus zwaait hij af en Kozijnse zit weldra

103

stroomt het bloed hem weer krachtig door de aderen en voelt hij zich weer helemaal fit. Terwijl hij met de handdoek zijn stevige boffen wrijft, fluit hij een deuntje uit zijn jongentijd. Hè, nu alle muizenissen uit de kop! Hij denkt aan 't aardige vers dat Habébé gisteren dichtte. Hoe was het ook weer, o ja, hij herinnert het zich weer. „Als er gewerkt wordt krijgt de zwoeger zegen." Onder de wandeling had Habébé weer een vers gedicht. Wat die man met gemak zo'n gedicht voor elkaar kreeg. Kozijnse genoot er altijd van. Nog onder de indruk van de prettige en mooie wandeling had de Gezaghebber uitgeroepen:

„Wat hebben we een levenskracht gekregen door al het schone van Koeroedoe's grond. 'k Heb veel gereisd, maar nimmer op mijn wegen, Ik zulk een plekje vol van zegen vond! Gerust, ik kan er weer een poosje tegen, 'k Beslecht geen ruzie voor de avondstond. Als er gewerkt wordt krijgt de zwoeger zegen, Want God geeft, wie 't verdient, het volle pond."

„Want God geeft, wie 't verdient, het volle pond. Zo is het," denkt hij. 't Volle pond, geen beetje, schraal gewogen. God wil overvloedig helpen, als wij dan ook zelf aanpakken en niet gaan zitten kniezen. Habébé zit op een bamboestoel te rekken en te gapen,

105

als Kozijnse, fris als een hoentje, de steektrap van de goeroewoning beklimt.

„Je toont al een diep inzicht op de vroege morgen,” zegt deze lachend. Habébé gaapt en rekt verder, doet alsof zijn vriend lucht is. Eindelijk komt hij bij en antwoordt: „Morning Sir, kerel wat heb ik een maf. Eerst nachtmerrie en toen gepit als een marmot en nu een hoofd vol sagopap. De twee verdwenen reisgenoten staan nog niet op 't stoepje, hè? 'k Wou, dat ik een goede politiehond had. Zo'n speurder zoals men in Holland africht. 'k Had het tweetal in een ommezien.”

Een beetje jaloers kijkt hij naar de frisse gestalte van zijn vriend. Wat een stoere kerngezonde kerel is dat toch; Hollands welvaren!

„Drink je bakje troost en ga gauw je landerigheid wegspoelen,” adviseert Kozijnse. „We hebben vandaag een deksels uitgeslapen, frissen ambtenaar nodig.”

„Kijk eens, Gijs,” zegt de zendeling een half uurtje later, als hij na het ontbijt de eerste wolken uit zijn pijp de lucht in blaast. „Als inderdaad die twee mensen Koe-roedoe niet verlaten hebben, dan moeten ze gevonden worden, ook al zouden we de grond van kaap Manta-boeri tot kaap Koor over de gehele lengte-as duim voor duim moeten afgrazen.”

„Accoord Van Putten,” komt 't antwoord van het Italiahek voor 't huis, waar Habébé schrijlings op zit. „Maar

106

dat karwei zal een kostelijke hoop tijd kosten en we hebben ook nog de vuile was op Kaipuri en op bootlandag moet mijn maandrapport keurig gepend naar Ternate. Mogen wij om twee spijbelaars zoveel kostbare tijd verliezen?”

„Als die twee er moedwillig stilletjes tussen uit geknepen zijn, dan zou ik zeggen: laat ze rustig in hun sop gaar koken. Maar, Gijs, ik kan de gedachte niet van mij afzetten, dat er hier van spijbelen geen sprake is en ze ontvoerd zijn of zo iets.”

„Dus een drama?” Habébé springt van het hek en ijsbeert met de handen op de rug heen en weer. „En wat moet ik die binnenlanders zeggen, die tegen hun wil dat tweetal hier hebben gebracht om ze te zien verdwijnen? Ik ben aansprakelijk voor dat feit, of liever wij, want jij vond het ook een goede gedachte 't vrouwtje mee te nemen. Dat zei je gisteren nog met nadruk.”

„'t Lijkt mij 't beste,” vindt Kozijnse resoluut, „dat wij die Waropeners rustig laten gaan naar hun kampong en op ons nemen hun verloren stamleden, als 't in ons vermogen is, netjes weer bij hen af te leveren.”

Habébé slaakt een lange zucht. „In zekere zin word ik, als Hoofd van 't Binnenlands Bestuur, dan afhankelijk van een deel van mijn onderdanen,” bromt hij. „Een mooie boel. Wat zal de Resident over zo'n verhouding zeggen? We lopen kans, als die twee onvindbaar blij-

107

ven, en in dit geheimzinnige land is alles mogelijk, dat we straks telkens gemeier hebben van die lastige binnenlanders, die vragen wanneer wij de „aflevering” houden.” Kozijnse zucht nu ook. Gijs heeft gelijk. Stel je voor, een Habébé die door de Papoea's gemaand wordt. „Toch zit er niet anders op,” is zijn opinie.

De twee pioniers wikken en wegen. Twee stel gezonde hersenen komen in actie en de toestand wordt duchtig onder de ogen gezien. De slotsom is, dat zij zullen scheiden. Habébé zal de Oostkant en Kozijnse de Westkant van het eiland onderzoeken. De Waropeners moeten maar terugreizen. Er moesten er nog eens een paar verdwijnen! Ook zal 't nodig zijn om eerst die zaak op Kaipuri in 't reine te brengen. Dan wordt het verbod, dat de twistzoekers aan de kampong bindt, opgeheven en kunnen zij Kozijnse helpen de verlorenen op te sporen.

Na een flinke mars, want hij heeft stevig aangepakt, zit Kozijnse die dag in de goeroewoning te Kaipuri. Hij heeft zijn huisjongens meegebracht en die zijn nu naar de stamhoofden en oudsten om de bevolking op te roepen voor de vergadering met toean-pandeta. Terwijl hij zit te wachten en peinzend staart naar de verre, wijde zee, die fonkelt van 't zonnegoud, overweegt de zendeling hoe hij straks de bespreking zal leiden. Nu komt de „binnenkant” aan de beurt. De Papoea's, hoe

108

sluw en geslepen ook van aard, zijn vaak net als grote kinderen. Kozijnse herinnert zich zijn schooljaren nog zo goed. Wat hielden zij, jongens van de lagere school, er heerlijke krachttermen op na. Wee den scholier, die een extra breed halskraagje om had. Dat was een „opschepper”. Wee den jongen, die met Sinterklaas een mooie boekentas kreeg en die vol onnodige boeken van school naar huis en van huis naar school torste. Dat was een „dikdoener”. „Dikdoen” en „opscheppen”, dat zijn eigenschappen die ook bij grote mensen en bij alle volken worden aangetroffen. En eigenlijk zijn dat de bronnen van nijd en afgunst, van oorlog en strijd. De Blanken zijn geen haar beter dan de Bruinen en dus kan Kozijnse het van deze Papoea's begrijpen. Hij moest zelf al gruwelijk eigenwijs zijn, om te verlangen dat deze eenvoudige en onbeschaafde Papoea's in de korte tijd, dat het Evangelie op Kaipuri verkondigd wordt, nu ineens modelmensen zijn geworden.

Daar komen de zondaren aan. De oude Mamberai, die voor deze gelegenheid een felrode lendengordel heeft omgehangen, gaat voorop. Zijn linkerwang puilt uit door de enorme tabakspruim, waarop hij kauwt. „Pruim jij maar,” denkt Kozijnse, „dat houdt de woorden-vloed tegen en bepaalt de gedachten.” Hendrik en de andere mannen volgen. 't Is een hele stroom van mensen. Kijk, verderop komt Jakob en zijn kudde aan. Nie-

109

mand draagt een wapen en niemand spreekt een woord. De stilte wordt niet verjaagd, alleen hoort Kozijnse het voetgeschuifel op het oeverzand. Wonderlijke muziek is dat naderend geluid van honderden voeten!

Kozijnse zet zich gemakkelijk op de drempel van 't goeroehuis. Hij zit hier een meter hoger dan de Papoea's, als een khadi^{*)} op zijn rechtersstoel.

De Papoea's hurken in de schaduw van 't huis. Alsof 't vanzelfsprekend is, zetten zij zich in twee partijen tegenover elkaar. Kozijnse wacht tot alles stil is en dan zegt hij, met heldere stem:

„Mannen van Sikowai, mannen van Saberi, gij allen mijn vrienden. Nu is de dag aangebroken, dat de nevelen van verdeeldheid moeten wijken voor de stralende zon van waarheid en vrede. Zal ik die nevelen doen vervagen? Zullen wij samen die schaduwen doen vluchten? Maar jullie weet ook wel, dat kunnen wij niet. Eén kan het wel, de Schepper van hemel en aarde. Hem gaan wij nu vragen ons te helpen. Wij doen dat, omdat Toean Jezus, de Zoon, ons geleerd heeft, dat wij met Zijn Vader mogen spreken en alles wat in ons leeft mogen zeggen.”

Kozijnse vouwt zijn handen en sluit de ogen. Eerst verbaasd, met verlegen lach op 't gelaat, dan schuw naar

^{*)} khadi = oosters rechter.

vermete te tocht naar Ternate ergens ver op zee ondergaan in storm en nood? En dan komt het verhaal over de reis naar Tabi, over de volksvergadering en het Ternate-plan.

Hendrik hoort alles aan met verachtelijke gebaren. Bah, wat weet die Jakob mooi te praten. Wat een „dikdoener”. 't Lijkt wel of hij de voedstermoeder van Sikowai is, die haar kinderen vertroetelen wil. Bah, wat een huichelaar!

Daar zit Kozijnse alweer midden in de branding. Hij vraagt en pleit en praat als Brugman, maar als men hem na een uur van warme inspanning zou gevraagd hebben hoe het er nu mee stond, zou hij eerlijk moeten bekennen, dat hij nog geen strobreed verder gekomen was.

Zulke besprekingen duren altijd uren. Soms staat er een Papoea op, verdwijnt even en komt later weer terug. Er komen nieuwe bezoekers bij, die dan van A tot Z weer ingelicht moeten worden waar het om gaat. Vaak is het minuten lang stil, dan weer praten er twee, drie tegelijk door elkaar.

„Had ik maar goed leren schaakspelen,” denkt de zending, „dan kon ik wellicht betere zetten doen en de kerels schaakmat zetten.”

Als de middagzon in het zenith staat, riekt de plaats naar zwetende mensen. Kozijnse's zakdoek drijft, zijn overhemd heeft geen droge draad meer en plakt op

elkaar loerend, volgen de meeste Papoea's het voorbeeld van hun toean. Reeds klinken de woorden van het eenvoudige gebed. „Alles verwachten wij van U, o onze Hemelse Helper. Wat ons onmogelijk is, is voor U wel mogelijk. Wij kunnen slechts treuren als de scherven laten zien, hoe eens de sterke kookpot was; de scherven, die wij in elkaar passen, maar die nooit meer het kooksel zullen verwarmen op het vuur. Wij kunnen treuren, als twee kampongs van dezelfde stam door haat verbroken zijn en hun stamkracht in scherven ligt. Maar Gij kunt en wilt nu tot ons spreken en het wonder van een nieuwe, blijvende vrede doen zien, waardoor Uw Naam verheerlijkt wordt. Daar bidden wij U om. Amen.”

Heel stil is het in de rijen der Papoea's. Kozijnse stopt een verse pijp; kijkt zijn mensen eens kalm aan en vraagt dan aan Jakob, wat deze er toe bracht om de boodschap naar toean Habébé te zenden, dat de Sikowaiers grote prauwen aan 't hakken waren en naar Ternate gingen.

Jakob bloost, schuifelt wat heen en weer en opeens, met een waterval van woorden, begint hij te betogen, dat het louter medeleven met het lot van de Sikowaiers is, dat hem om de hulp van het Gezag deed roepen. Moeten die arme kerels het slachtoffer worden van de „opschepperij” van hun stamhoofd Hendrik en op hun

zijn rug. Zijn vuurrood hoofd gelijkt op een rijpe tomaat.

Dan stuurt hij de mensen weg naar huis met de vermaning, dat zij eens ernstig moeten nadenken over hetgeen hij tot hen gesproken heeft.

De kippensoep smaakt hem niet. De nasi-goreng eet hij met lange tanden. Zijn pijp stinkt en zijn lijf jeukt van 't zweeft. Slapen wil hij niet en 't is te warm om heen en weer te lopen. Oef, wat een hittel! Aldoor klinkt het in zijn binnenste: „O God, doe Gij wat ik niet kan. Spreek Gij, waar mijn woorden als in de wind gezaaid zijn.”

Habébé komt de steektrap op van het goeroehuis. Zijn witte uniformpet staat scheef op zijn plakkend haar. Zijn somber gelaat is rood van inspanning. Zijn khakipak heeft vlekken en scheuren. Ook zijn overhemd plakt op zijn rug van 't zweeft. Uren lang heeft hij met de Papoea's door struiken en slingerplanten geworsteld. Vraag hem nu niet, wat eigenlijk „de rimboe” is, want hij zal beginnen te foeteren over stekels en bloedzuigers, slangen en moeraspoelen, muskieten en slingerplanten en overal een temperatuur als in een bakkers-oven!

Nergens een spoor van de twee vermisten. Hoe ter wereld is het mogelijk, dat er mensen zomaar hokus-

pokus verdwijnen uit de samenleving!
De koffie is bitter, de varkensklui smaakt hem niet en de dampende rijst, waarvan hij gisteren beweerde, dat het de lekkerste spijs is die hij ooit mocht eten, kauwt hij nu met lange tanden. Slapen wil hij niet en 't is te warm om heen en weer te lopen. In zijn hart moppert hij: „Zou er bij alle ambte-

naren in de Molukken wel één zo'n pechvogel zijn als ik?"

Zo staat het met de pioniers in Papoealand, die 't beste met de mensen voor hebben en die vandaag hun plezier wel op kunnen. Beide mannen zijn zeldzaam stil en hebben elkaar niet veel moed bij te brengen.

Als eindelijk, zo tegen een uur of vier, de landwind van Awak door komt en de ergste hitte wordt getemperd door een lekkere zeebries, laat Kozijnse den goeroe op de tritonschelp blazen, om de Papoea's te verzamelen.

114

Daarmede komt de schuldvraag aan de orde en Kozijnse krijgt meer houvast en koers. Als hij probeert om Jakob duidelijk te maken, dat hij en zijn stamleden schuldig staan voor God, door hun tarten en snoeven, stralen de ogen der tegenstanders van genoeg. Maar als Kozijnse de Sikowaiers er op wijst, dat hun houding al even verkeerd is en ook zij schuldig staan voor den Heer, golft de voldoening over het gelaat van Jakob en zijn mensen.

O, wat kunnen de Papoea's soms onuitstaanbaar zijn! Als gekrenkte Majesteiten zitten ze daar en spuwen hun sirihsap rond. Waren ze die morgen lawaaiig, nu moet Kozijnse hun de woorden uit de mond trekken.

Kozijnse weet, dat het met dat „elkaar beschuldigen" op niets zal uitlopen. Dat is soepeten met een vork, alles loopt er af en de maag blijft leeg. Het is nu zaak om het gevoel op te wekken van eigen schuld; een beroep te doen op eigen geweten. Dat kost hem een uur redeneren. Maar hoe hij zich uitslooft en met pakkende beeldspraak probeert de Papoea's duidelijk te maken, waar het om gaat, het is aan dovemans deur geklopt.

Hij voelt nu sterker dan ooit, hoe moeilijk het is in een vreemde taal met de Papoea's van hart tot hart te spreken. Doch er is betere hulp. God doet, wat Kozijnse niet kan; want God heeft het gebed wel gehoord en laat zijn dienstknecht niet in de steek.

116

De Gezaghebber maakt zich ook weer klaar om zijn speurderswerk te hervatten.

De Papoea's hebben inmiddels niet stilgezeten. In hun paalhuizen is er druk nagepraat over alles wat die morgen ter sprake kwam. Daar zullen wel harde noten gekraakt zijn en zal men geen blad voor de mond hebben genomen.

Weer zit de khadi op zijn rechterstoel. De pijp is in ere hersteld en dampst als een locomotief. Kozijnse bemerkt dadelijk, dat er al heel veel is afgehandeld in de warme middaguren. Bij wijze van notulen en ook om veel nutteloos gezwam en herhalen te voorkomen, begint hij even kort en duidelijk te zeggen wat er alzo is beweerd. Dat snijdt veel verwarring af.

De handige Papoea's, zo politiek als ministers, gooien nu het zeil over de andere boeg en komen meer in het vaarwater van toean-pandeta.

De Sikowaiers verwijten den Saberiërs, dat het hun schuld is, dat op Kaipuri nog geen Christelijke Gemeente zal komen tot spot van alle kustdorpen. De Saberiërs kaatsen de bal terug en merken lachend op, dat Sikowai het met de Doop heus niet zo ernstig neemt, want als de Ternate-reis was doorgegaan, zouden er heel wat mensen zijn meegevaren, die op de doopdag niet thuis konden zijn. Toean zou maar een halve bevolking in de kampong hebben getroffen.

115

Daar komt in het hart van den zendeling een gevoel, of hem wordt toegefluisterd: „Schei maar uit met al die woorden. Woorden zijn hier immers toch niet bij machte te helpen, waar de haat een ijzeren pantser om de harten van deze Papoea's heeft gesmeed!"

Kozijnse zegt niets meer en zit, met het hoofd in beide handen, maar stil voor zich te kijken. Nog kaatsen opmerkingen heen en weer als tennisballen op een match. Maar eindelijk houdt dat heen en weer kaatsen van hatelijkheden op. Verwonderd kijken de groepen van rechts en van links naar toean-pandeta. Het wordt stil, zo stil, dat alleen het ritselen van de palmbladeren en het schuimend geruis van de zeedeining op 't strand, hoorbaar is. Nog zit daar Kozijnse en zwijgt.

Groter nog wordt de stilte bij de neergehurkte mensen. De pruimende monden bewegen niet meer, de draaiende kroeskoppen zijn onbewogen gericht naar die stille gestalte van den Blanke vóór hen. Gespannen kijken de mensen hun toean aan. Wat zij op diens gelaat zien, wat zij zien stralen in diens grote blauwe ogen, zo vol liefde en diepe droefheid...

Een huivering gaat door de rijen.

En op dit ogenblik, dat Kozijnse nooit zal vergeten, bij deze stilte, nu hij volkomen onmachtig als geslagen zit voor zijn Papoea's, die hij lief heeft, voor wie hij zijn leven als inzet heeft gegeven, nu gebeurt het wonder.

117

Eensklaps springt Hendrik op en verbreekt de drukende stilte. „Toean,” roept hij en zijn stem slaat door van opwinding, „toean, ga uit onze kampong weg. Wij zijn het niet waard, dat gij zorg en verdriet om ons hebt. O toean, dit kunnen wij niet dragen, ga weg van ons.” Daar springt ook Jakob overeind. Bleek en bevend gaat hij naast Hendrik staan en sidderend zegt hij: „Toean, liever gaan wij, Saberiërs, uit deze streek weg en zoeken nieuwe landpalen voor onze stam, dan dat wij hier in verbittering blijven wonen met hen, die ons haten. Wij willen wijken en u zult van ons hier geen verdriet meer hebben.”

Maar nu staat ook Kozijnse op en stapt van de trap op de twee stamhoofden toe. Naar voren tredend, neemt hij de hand van Hendrik en legt die in de hand van Jakob. Dan zegt hij zacht en dringend: „Waarom zullen scheiden zij, die steeds hun haard en arbeid bij elkaar hadden? Zou het dan niet mogelijk zijn, dat het visnet van jullie samenleving weer los kwam van het scherpe koraalrif, dat haat heet en gezuiverd wordt van al het zeewier der onvergeten veten? Zou het nu niet kunnen, dat het net weer met vereende krachten wordt uitgeworpen om de zegen, die God geeft, te vangen?”

Hendrik en Jakob verzoenen zich en Kozijnse straalt van blijdschap en dankbaarheid. Nooit werd op deze wijze in Papoealand een strijd bijgelegd. Deze verzo-

118

met de blinkende goedgeslepen kapmessen.

„Toean,” zegt Hendrik, „dit zijn de prauwen, waarin wij naar Ternate wilden roeien. Wat dreef ons tot die reis? Niet, zoals wij gezegd hebben, de begeerte om Adolfs broer Wompie te halen, maar wel de eerezucht om straks te kunnen snoeven. Nu weet ik, dat door onze plannen uw lever verscheurd is van verdriet en daarom willen wij deze prauwen in stukken hakken en tonen, dat wij spijt hebben.”

Hendrik wenkt de mannen en als deze de kapmessen opheffen om 't blanke, mooi gedisselde hout te splijten, springt Kozijnse naar voren en roept luidt: „Nee, niet hakken. Wacht even, mannen!” Dan legt hij zijn hand op Hendriks schouder en zegt met warme stem, die trilt van aandoening: „Je hebt gelijk, Hendrik. Deze prauwen zijn het beeld van jullie hoogmoed. Maar het zou heel erg jammer zijn, dit meesterlijke handwerk te vernielen. Daarvoor hebben jullie niet gedisseld en gezwogen. Ik zal je een goede raad geven. Wij zullen aan toean Habébé vertellen, hoe alles ten goede is gekeerd. Wij zullen hem vragen, wat er met deze prauwen moet gebeuren. Toean Habébé is streng, maar rechtvaardig. Hij weet overal raad op. Wacht dus op zijn raad.”

De komst van Kozijnse met de twee stamhoofden van

120

ning maakt een geweldige indruk op alle toeschouwers.

Een donderend „Oeaaai!!!” schalt uit alle kelen.

Wat al de goede woorden van Kozijnse niet tot stand brachten, dat heeft God gedaan op het ogenblik, dat de zendeling meende een volkomen verlies te beleven. Niet in de stormwind, noch in de vuurgloed openbaarde zich God, maar in het suizen van een zachte stilte¹⁾. Met woorden van innige dank tot Hem, besluit de zendeling deze bijeenkomst.

O, wat is Kozijnse blij. Een zware ballast is van zijn hart gewenteld. Nu gaat hij met Hendrik en Jakob naar het strand en wandelt rustig met hen onder de palmen. Hij voelt zich als een jongen, die door zijn examen gekomen is. Hendrik brengt hem naar de struiken en varens waar de twee prachtige prauwen liggen, echte kunststukken van Papoeese scheepsbouwkunst. Hij wenkt enkele mannen om te komen helpen en laat de vaartuigen op het strand trekken.

Zulke grote, sterke prauwen heeft Kozijnse nog nooit gezien. Hendrik gebiedt den mannen om scherpe parangs²⁾ te halen. Daar komen zij aan, de stamleden,

¹⁾ Hier wordt bedoeld op het verhaal uit de bijbel, waarin verteld wordt, hoe God aan den profeet Elia verschenen is.
²⁾ parang — kapmes met breed blad.

119

Kaipuri fleurde de stemming van Habébé weer helemaal op. Wat is hij blij, dat die ruzie voorbij is en hij nu twee flinke groepen van helpers krijgt om de nog altijd vermiste mensen op te sporen.

„Harp, je bent een genie! Hoe je 't gelapt hebt is mij een wonder, maar je verdient er een medaille mee. En 't fijne is, dat je door dat „binnenwerk” de zekerheid hebt, dat het nu ook echt uit is en het geen bange gehoorzaamheid is die gauw vergefen wordt, als ik weer op Awek terug ben.”

Maar Kozijnse weert alle lof af en vertelt haarfijn van zijn toespraak, zijn onmacht en wanhoop. „God heeft de harten van die Papoea's aangeraakt,” zegt hij, „en daarom is het geen half werk, maar krijgen wij op ons zwoegen het volle pond.”

Voor de prauwen heeft Habébé een prachtige oplossing, die hij met de nodige grapjes uitlegt, wat hem beloont met Kozijnse's opmerking: „Je bent een tweede Salomo, Gijs, maar helaas, dat de koningin van Scheba je niet komt opzoeken, doch in haar schuilhoek blijft.”

„We zullen,” zegt Habébé, „die prauwen zeker niet stuk maken. Er zijn toch al niet zo heel veel grote prauwen in mijn gebied en wie weet hoe we zulke vaartuigen nog nodig kunnen hebben. Maar als we die schuiten daar zo laten liggen, gaan ze natuurlijk meer en meer de Papoea's lokken om toch eens gebruikt te

121

worden. Zulke uitstapjes, als de reis naar Ternate, kunnen wij niet toestaan. Nu Columbus Amerika toch al ontdekt heeft, blijven we liever wat dichterbij honk. We zullen de verleiding beteugelen. We binden de twee prauwen stevig aan elkaar vast en nemen eerst de uitleggers er af. Eén touw aan de steven en één aan de boeg is voldoende. Waar de knopen komen leg ik een groot lak en Hendrik mag, om te bewijzen dat hij het met onze regeling van harte eens is, het Gouvernements-lakstempel op de zegels afdrukken. Alleen op mijn bevel mogen de lakken later verbroken en de prauwen reisklaar gemaakt worden. Zo is mijn raad. Ga je er mee accoord, Hendrik?"

„Saja, toean-besar," ' ' is het antwoord.

En aldus komt Kaipuri aan twee verzegelde prauwen.

De wijde oceaan glinstert in het melkwhite licht van de wassende maan. De kokospalmen op het strand wuiven als grote waaiersilhouetten tegen de sterbezaaide hemelkoepel. Uit het woud klinkt de verre roep van een nachtvogel. Sombor verheft zich de rotsige wand van Kaap Koor. Deze kaap was eens heilige grond voor de heidenen van dit eenzame eiland.

Op de afgeplatte hoogte van de rotskaap liggen grote

' ' „Saja, toean-besar" — „ja, hoge heer", de gewone wijze om een vraag van den ambtenaar te beantwoorden.

122

schaalvormige koraalstenen, waar de zielen der afgestorvenen hun laatste maaltijd ontvangen, voor zij naar 't zielenoord Meoskorwari vertrekken. Regelmatig breekt de rulle deining van de oceaan in dit nachtelijk uur tegen de rotsblokken van de kaap. Een witte nevel stijgt op en hult het rotsvlak in vochtige dampen. Zie, daar zweven de geesten aan en reien ten dis. De maan beschijnt de wazige vormen der schimmen en wie van de zoom van het oerwoud af kijkt naar Koor's hoogte, kan niet twifelen aan de aanwezigheid der geesten. We kunnen ten minste wel begrijpen, dat de heidenen aan het geloof in die geesten gekomen zijn. Zij zien die geesten daar immers voor ogen!

„Straks," zeggen zij, „als de ijle glimp van het eerste morgenkrieken langs de hemel glijdt, dalen de zielen langs het dauwbepaalde gesteente af in de nautilus-schelpen op het oeverzand, om weg te vluchten voor de komende zonnestralen. Dan zeilen zij in die schelpen over de oceaanboezem weg, nog vóór Kuriai, de Zonneheld, zijn glanzend zonneschild uit de lendendoek heeft gehaald. Want de schimmen der gestorvenen schuwen het daglicht. Zij behoren tot het domein der schaduwen; het schimmenrijk."

Geen enkele heiden betrad voorheen het rotsplateau van Koor. Stel je voor! Zij moesten eens door de schimmen gegrepen en mee naar 't schimmenrijk ge-

123

trokken worden! Nu de Koeroedoeërs Christenen zullen worden, is het geloof aan de geesten wel verbannen uit hun hart. Zij hebben Hem leren kennen, waarvan zij zingen: „Al ging ik ook door het dal van de schaduw des doods, Ik zal niet vrezen, want Gij zijt met mij. Uw stok en Uw staf die vertroosten mij."

Maar daarom gaan ze nog niet op Koor's hoogte. O neen, dat niet. Geen hunner is er toe te bewegen. Geen? Er is één heiden die er wel komt. Dat is Sapoefi, de kreupele. Hij alleen is er al vaak geweest. Hij heeft als knaap van zijn vader een toverspreuk geleerd, die zo krachtig is, dat wie die spreuk opzegt, voor de geesten onzichtbaar wordt. Hij zou er niet aan denken die spreuk, zijn dierbaarst geheim, in het oor van wie ook te fluisteren. Dan was hij de kracht kwijt en een ander had het vermogen gekregen, dat hij voor geen goud wil missen. Niemand weet dan ook van zijn geheime tochten naar het rotsplateau.

Eens, toen Sapoefi daar vertoefde, bemerkte hij, dat de grond, waarop hij met zijn kreupele gang rondstapte, een hol geluid maakte; net alsof iemand met de vlakke hand op een koperen gong sloeg. Dat verschijnsel moest een oorzaak hebben en de kreupele nam zijn parang en groef in de brokkelige rotsbodem. De koraalsteen was gemakkelijk te splijten. Eerst maakte hij een diepe put en toen ging het werk als vanzelf. Het geelk

124

wel, of de rotsstukken al losser en losser lagen. Een spelonk werd zichtbaar. Sapoefi had het goed geraden. De rotsbodem was een gewelf boven een ruime, wonderd holte, waarin allerlei glinsterende bergkristallen een fantastische glans wierpen. Volkomen droog en prachtig vlak lag daar de ruimte, als een koele kelder, waarin zelfs geen ongedierte te bespeuren was. Wat Sapoefi blij was met deze ontdekking. Hier borg hij alles, wat hem thuis te veel plaats vroeg. Hier werd zijn geheime werkplaats ingericht. Zelfs zijn vrouw wist van het bestaan van de spelonk niet af. Sapoefi was een wijs man. „Wie een ander laat delen in een geheim, zaait bamboepluis in regentijd. 't Komt overal op en iedereen kan er van plukken," was zijn stelregel. „Beter bewaard dan prijs gegeven."

Nu komt hem deze schuilhoek wel heel goed van pas. Hij kiest zijn weg door een traagstromende kreek, want hij kent het gevaar van voetindrukken en 't water wast alle sporen weg. Noesami, gebukt onder het gewicht van het slaphangend lichaam zijner moeder, zeult stap voor stap achter den kreupele aan. Hij vraagt zich af, waarheen hem deze man brengen zal. Zij hebben het woud verlaten en nu begint de zwijgzame gids door hoog alang-alang-gras de rotsen te beklimmen. Het geelgeschroeiende, stoppelige gras dekt hen prachtig voor de ogen van wie in de buurt mocht zijn.

125

Reeds is de zon gedaald en ligt het rotsplateau in violette schaduwen, als het drietal op Koor's hoogte is aangekomen. Veel plantengroei tiert er niet op 't dorre rotsgesteente, maar toch heeft de vruchtbaarheid der tropen nog wel hier en daar wat schriel struikgewas laten groeien. In zo'n bosje schrale struiken is de ingang gelegen van de spelonk. Sapoei heeft met zeldzame slimheid juist hier de toegang gemaakt. 't Kan niet beter gekozen zijn, want wie zal hier een poort naar de onderwereld zoeken? Een harsfakkel wordt ontstoken en bij het walmend licht ziet Noesami de duizendvoudige fonkeling der kristallen wanden. Hij huivert, maar hem wordt geen keus gelaten. Boven de schande zijner stamleden, boven de dood door hun wraak, is dit verblijf zeker te verkiezen. Op een leger van mos en droge varens wordt de zwart met rood gestreepte deken van Kozijnse uitgespreid en weldra ligt de arme Taboerai zuchtend en steunend op haar bed. Sapoei verzamelt wat dorre rijshouten, slaat vuur met een steen en ontsteekt een vuurtje dat alras lustig knettert en tevens de sobere verlichting versterkt.

„Hier zal niemand je vinden,” zegt de kreupele. „Tot voor een uur wist ik alleen deze plaats en nu heb ik mijn geheim geopenbaard, tot jullie welzijn. Veel dank zijt ge mij verschuldigd. Maar de tijd zal komen, dat gij mij die in tastbare bewijzen zult geven.”

126

Noesami knikt, maar in zijn hart zegt hij: „Ja, door slaven dienst, hoelang?”

„Ik zal je steeds van voedsel voorzien,” vervolgt Sapoei. „Als de kust veilig is kun je van hieruit, zonder dat één mens je ziet, naar Waropen reizen en de waren brengen, die je daar met winst kunt ruilen voor de zaken, die ik er voor terug wens te zien. Uit het voordeel dat je aanbrengt, zal afgelost worden, wat je mij, voor 'tgeen ik waag door deze behandeling, verschuldigd bent.

Wees slim, maak gebruik van de vriendschap, die de Papoea's van het Niza-meer voor jou gevoelen en breng mij veel winst. Je vaart er zelf niet slecht bij en je moeder evenzo.”

Tegen dat de dageraad gloort van een nieuwe dag, vertrekt de kreupele en laat de twee vluchtelingen achter, die met angst en verslagenheid de lange, lange uren van een traag voorbijgaande dag zullen toeven in de spelonk. Als gevangenen gevoelen zij zich. Nu en dan zal hun bewaker hun wat sago en aardvruchten brengen. Zij durven niet buiten de wanden van hun kerker te komen en zijn als levend begraven.

Geen wonder dat Habébé tevergeefs door struiken en lianen worstelt. Geen der eilandbewoners weet van Koor's spelonk. Hij, die het weet, doet met innerlijke vrolijkheid het meest zijn best om de zoekers om de

127

tuin te leiden. Het aantal der zoekers is inmiddels vertienvoudigd door de deelname van alle Papoea's van Kaipuri. Na de verzoening is het of er een nieuwe geest in de mensen is gekomen. Zij zijn ijveriger dan ooit en opgewekt gaan zij, die eerst elkaar schuwden, vriendschappelijk samen op pad. Of ook die twisten deze mensen dwarsgezeten hebben! 't Is een hele verluchting dat ze weer met elkaar kunnen praten en lachen. De goeroe blijkt een uitstekende sergeant te zijn, die het krijgsplan van Generaal Habébé stipt volgt en de stamhoofden van Koeroedoe, Hendrik en Jakob, zijn de korporaals, die de Papoeese manschappen verdelen en leiden. Nu wordt de rimboe inderdaad duim voor duim nagespeurd.

Zo gaan er drie dagen van hoopvol zoeken voorbij. Maar steeds komt de avond met hetzelfde nieuws: geen mens gevonden. Zij zijn als in de grond verzonken en wij weten wel, dat het in de ware zin ook zo is.

Het wordt tijd om de raad van Kozijnse op te volgen en de binnenlanders terug te zenden naar hun bergkamp. O, wat ziet Habébé er tegen op. Maar het moet. De twee Hollanders zitten voor het goeroehuis als de Papoea's van het adelaarsnest komen. Zij kijken allesbehalve opgewekt. 't Is voor de arme mensen ook een heel ding om straks in hun kampong terug te keren zonder de oude vrouw en haar zoon. Wat zal het stam-

128

hoofd te keer gaan! Hoe zullen de stamleden hen honen! Schuw kijken zij naar de twee Blanken. Kozijnse voelt dadelijk, dat er nog groter verwijdering tussen hen en deze lieden gekomen is, dan er reeds was. Ook al zullen deze mensen hier den Gezaghebber geen verwijten maken voor het feit, dat hij er op aangedrongen heeft de zieke vrouw naar Koeroedoe te brengen, straks in hun kampong zullen de tongen los komen en de mannen hier zullen verwijten te horen krijgen, die aan Habébé's adres bedoeld zijn. Door die zonderlinge verdwijning is zijn werk mijlen achteruit. „En toch,” zucht de Gezaghebber, „was het met de beste bedoelingen dat ik die twee meenam. De wond was zeker gaan ontsteken en de oude vrouw zou vreselijk geleden hebben.”

Kort en duidelijk, een beetje met horten en stoten, omdat hij niet weet hoe hij 't goed zeggen zal, deelt Habébé aan de Papoea's mee dat zij maar terug moeten gaan. Hij betuigt zijn spijt, dat al het zoeken tevergeefs is en belooft alles in het werk te stellen om, als het mogelijk is, de vermisten terug te brengen naar hun adelaarsnest. Tot verbazing van de twee pioniers treedt één van de mannen naar voren en zegt met doffe stem: „Toean, uw woorden zijn waar van wijsheid en uw bedoeling is mild als een vette bete, maar het is alles niet

129

meer nodig, want wij weten waar Taboerai en Noesami zijn."

"Hè, wat!" Habébé is opgesprongen. Zijn gelaat is vuurrood en zijn ogen rollen in de kassen. "Weten jullie waar ze zijn en wij zoeken dagen tevergeefs! Waar, zeg op, waar zitten ze dan?"

De Papoea deinst verschrikt terug. De anderen laten een gesmoord „ohaaa" horen. Kozijnse is werkelijk ook stom verbaasd. Weten die mannen waar het tweetal is? Zijn gelaat is een groot vraagteken.

"Nu," herhaalt Habébé wat getemperd van toon, „nu, waar zijn ze dan?"

Met dezelfde doffe stem vertelt de woordvoerder: „Toean, een boze geest, de schim van een vroeger stamlid, Sjenmanoe geheten, vervolgt reeds lang de oude vrouw van onze stam. Eerst hulde die geest zich in de gedaante van wonggori, die gij met een vurig ei uit uw snaphaan hebt gedood. Dat was jammer, want daardoor kon de boze geest ontsnappen aan onze tuchting. Die boze geest heeft onze prauwen gevolgd, toen wij van Waropen naar dit eiland overstaken. Duidelijk zagen wij onderweg het zwiepen van zijn staart, ook al wisten wij toen nog niet, dat het de schim van Sjenmanoe was. Maar nu weten we het wel. Die geest heeft, toen wij niet opletten en ons overgaven aan de goedheid van dit eiland, zich meester gemaakt van

130

zegt hij kordaat, „we mogen de heidense gedachte van die mensen geen voet geven. Voor ons staat het vast, dat geen boze geest zomaar één, twee, drie een paar mensen in het schimmenrijk trekt. Dat bestaat niet! Dus, of ze zitten nog ergens, of we vinden hun lichaam. Zolang we nog steeds niets hebben ontdekt, blijven we aansprakelijk en dat moeten die lieden, hier vóór ons, weten."

Habébé schuift op zijn bamboestoel heen en weer. Je kunt zien, dat hij in een geweldige gemoedsbeweging is. Ja, neen, neen, ja. Hij weet het niet. Zeker, Kozijnse heeft gelijk. Maar waar moet er nog gezocht worden? Overal hebben de Papoeëse patrouilletroepen gespeurd. Zelfs geen haar van de twee is gevonden.

Kozijnse ziet met deelneming de tweestrijd van zijn vriend aan. Die strijd moet Habébé alleen strijden. Wie zal 't winnen?

De Papoea's die geen woord van 't gesprek der twee Hollanders begrepen hebben, staan met ogen, groot van verbazing, naar de toeans te kijken. Ze begrijpen, dat er iets besproken wordt in dat vreemde taaltje der Amberi's, dat hun aangaat. Maar wat?

De rustige stem van den zendeling verbreekt de pijnlijke stilte. „Gijs, blijf niet op de wip zitten. Luister nu goed naar de stem van je geweten. Vraag niet naar wat 't gemakkelijkst kan zijn, maar vraag je af: wat wil mijn

132

onze twee stamleden. Nu zullen we hen nooit meer in het land der levenden zien. We zullen terugkeren. Onze trommen zullen de maat aangeven van de dodendans, onze ouden en jongen aanheffen de klaagzangen, want onze stam heeft veel kracht verloren."

Kort en duidelijk vertaalt Doroes het verhaal.

Klagend stemmen de andere Papoea's met hun tolk in: „Adoeh-adoeh, rijk kwamen we, arm vertrekken wij."

Daar zitten de twee vrienden. Wat moeten ze hierop zeggen? Deze oplossing hebben ze geen van beiden verwacht. Verwijten meenden zij te horen, maar geen droeve klachten.

Kozijnse doet een flinke haal aan zijn pijp. Dan zegt hij tot zijn makker: „Gijs, wat is het verleidelijk om die mensen in de mening te laten. Zij wijten alles aan de boze geest van dien Sjenmanoe en wij komen er dus mooi af. Maar zo gemakkelijk mogen we er ons niet afmaken."

„Dat weet ik eigenlijk nog zo niet," zegt Habébé. „Stel je voor, dat die twee werkelijk een ongeluk hebben gekregen. Dan zullen de heidense dodenzangen een voor hen passende plechtigheid zijn. Als ze nog terecht komen, waaraan ik ga twijfelen, dan is het weerzien later dubbel verblijdend. Ze zijn dan als uit de dode teruggekeerd."

Maar Kozijnse schudt vastberaden zijn hoofd. „Neen,"

131

Hemelse Vader? Zal God willen, dat wij deze Papoea's in hun arm, dom bijgeloof steunen en hen laten gaan om hun heidense dodenfeest te vieren, terwijl alles in ons zegt, dat hun voorstelling van de dingen onmogelijk is en in strijd met de werkelijkheid?"

Weer is het minutenlang stil. Kozijnse kijkt zijn vriend niet aan. Die moet het alleen uitvechten. De zendeling heeft het plotseling heel druk om zijn pijp door te steken en schoon te kloppen. Pijnlijk lang duurt de stilte. Dan spreekt Habébé. De strijd in zijn hart is beslecht. Wel is zijn stem niet zo helder en opgewekt als gewoonlijk, maar er klinkt toch een krachtige wil doorheen.

„Mannen," zegt hij tot de binnenlanders, „ik ben bang, dat jullie te vroeg de dodenzang aanheft. Ging er ooit een stamlid naar het schimmenrijk, waarvan ook het lichaam verdween? Neen, immers. Waar zijn de dode lichamen van Taboerai en Noesami? Wij hebben die niet gevonden, hoe ook de mannen van dit eiland, hoe ook toean-pandeta en ik gezocht hebben. Zolang wij die niet hebben gevonden, is er geen reden om de danstrom te slaan en de dodendans te dansen. Ga terug naar je kampong en wacht daar stil af. De dag moet komen dat dit raadsel wordt opgelost. Dan zullen wij zien, of de dodenzang, dan wel het lied van 't blijde weerzien zal klinken in jullie vesting. Ik heb gezegd."

„Gijs," roept Kozijnse uit de grond van zijn hart, als de

133

Papoea's weggaan om de weg naar Kaipuri te volgen, „Gijs, geef mij de hand. Je hebt de goede stem gehoord. Beter zelf de verantwoordelijkheid te dragen, hoe zwaar ook, dan de slaaf te worden van de gemakzucht, dat is van den duivel.“ En de twee vrienden geven elkaar een stevige knuist.

Dat Habébé zelf ook opgelucht is, na dat kwartier van spanning, bemerkt Kozijnse wel, als zijn vriend in de logeerkamer van 't goeroehuis is om een pakje Van Nelle's shag te halen voor zijn strootjes en er uit de wijdopen ramen een vrolijk lied klinkt. Die liedjes schijnen hem tegen te „waaien“, denkt Kozijnse. Vrolijk haalt Habébé het refrein uit van het lied, waar een heel radio-programma in verwerkt is.

Nog twee dagen blijven de pioniers besteden aan het zoeken van de vermisten. Dat wordt een eentonig lied met het telkens terugkerende refrein: „Toe an, ro sub besiper snon i sja ba, bin i sja ba“¹⁾.

„Harp, ik geef het op,“ roept Habébé op een morgen uit. „Je kunt beter een naald in een hooiberg zoeken, dan die twee wezens van vlees en bloed op dit eiland!“

„Weet je, wat we doen?“ oppert Kozijnse, terwijl hij met een wolk van zeepschuim zijn rode gelaat inzeept

¹⁾ Geen man noch vrouw in 't hele land te vinden.

134

om zich te scheren, „we gaan gewoon aan ons werk, alsof alles zo klaar als een klontje is. Ik ga dooponderrecht houden en jij gaat de kampongs inspecteren. De jonge Kaipuri-lieden heb ik nog niet nodig, dus die blijven ondertussen de rimboe doorsnuffelen. Het gewone werk leidt ons af en we hebben heus afwisseling van menu nodig. Ik heb die verdwijningshutspot al tegengeeten.“

„In orde,“ vindt Habébé, die een berg vuil wasgoed aan zijn huisjongen wijst. Wat heeft zijn patrouille goed geleden! Modder van een half moeras doet de broekspijpen stijf staan. En wat een scheuren, winkelhaken en afgetrokken knopen! De twee vermisten kosten den goeden Gezaghebber een kleermakersrekening van belang.

„In orde, Harp. Maar met dat al futsel je mij mijn flinken sergeant af, want de goeroe zal wel bij het onderzoek moeten helpen.“

„Niets aan te doen, Gijs. Het Gouvernement heeft de zending al genoeg uitgebuit in deze dagen. Nu keren we netjes ieder op eigen erf terug; jij wordt Habébé en ik pandeta en we doppen onze peultjes zelf.“

„Je zwamt goed,“ moppert Habébé. „Ik zal eerst eens mijn maandrapport gaan bijwerken. Weet je wat ik er met rode inkt boven schrijf?

135

Hoogwelgeboren Resident,

Ik weet niet of U een kei in het oplossen bent,
Van raadsels, die ik op mijn levenspad vind.
Mijn verstand dat staat stil en ook dat van mijn vriend.
Ra, ra, wie weet het, wij weten het niet!
Ze gingen weg, ze zijn weg, ze blijven weg.
En Uw nedrige dienaar, met geschoold overleg,
ziet geen kans om het raadsel op te lossen.
Met een stofzuiger kroop hij door het onkruid der bossen,
Geen vermisten, wel spinnen, geen enkel teken, ja
Alleen 't refrein: ro sup besiper snon i sja ba, bin i sja ba.“

„Rijmelende paljas,“ lacht Kozijnse, „hou op of ik snij me nog. Ik zie het gezicht al van den Resident als hij die nonsens zou lezen!“

136

Z E V E N D E H O O F D S T U K

MAWE BIJ VOLLE MAAN. TATAWAI-TATAWAI!!!
TABOERAI'S EINDE.

De volle maan straalt in alle heerlijkheid over 't hoge Koemoesoepoedai-gebergte. De sterren verbleken van haar stille glans; het zuiderkruis alleen fonkelt als van diamant in blauwe gloed. Wie denkt er nu aan slapen? Zeker niet de Papoea's van het adelaarsnest, die uit de paalhuizen afdalen naar het dal, om onder de palmen te genieten van de koele nachtluister, door 't maanlicht hun geboden. Zo'n stille maannacht is voor de heidenen de tijd van zang en dans. Dan zijn de geesten der vaders dicht in de buurt. In de opstijgende, witte nevelen, die uit de moerassen omhoog zweven, zien zij de gestalten der geesten. Zij zingen in langgerekte kreten de lof der gestorvenen en hopen van 't vluchtig schimmenheir de verloren kracht terug te grijpen. Oud en jong is op de been. Hier en daar krinkelt de grijze rook van een kampvuurtje omhoog, of fonkelt de felle gloed van 't oplaaiend vuur. Daar zitten groepen Papoea's omheen, poffen er de pitten der naknakvruchten of aardknollen. Overal hangen geuren van houtrook, sago of geroosterde spijzen. Neen, aan slapen denkt nu niemand. Dat kan men im-

137

mers morgen doen, als de loomheid over de kampong ligt en men in luiheid kan liggen dromen onder het genot van sirih-pruim en tabak.

Nu spelen de kinderen hun zorgeloos spel. Hier buitelen een paar poedelnaakte jongens over 't zand, daar werpen er een paar de taastol of trekken weer anderen aan een taaie liaan om te zien welke partij het sterkst is.

En wat de ouden meelevens met het spel der jongen! Onbezorgdheid en vrolijkheid klinken door in deze samenleving, al ontbreekt ook hier de wanklank niet. Want in de maannacht ontstaan maar al te vaak de „perka-ra's", ruzies, die eindigen met boetegeld of bloedvete. God giet in die milde maneschijn Zijn overvloed van rust en vrede uit over heidenen en Christenen, over bozen en goeden.

Het stamhoofd met de oudsten zoeken deze nacht hun weg wat dieper landwaarts in. Zwaar drukt hen het lot der stamleden, van het stamhoofd, die na de terugkeer der Papoea's nu zonder Taboerai is en die, door 't spoorloos verdwijnen van haar zoon Noesami, ook den opvolger zal missen. Wat moet er geschieden, als een faknik, een aardgeest, één der kamponggenoten bespringt en deze ernstig ziek wordt? Hoe te handelen, als een soeanggi, een boomgeest, zich dringt in 't lichaam van een man of vrouw en de schim van 't slachtoffer wil verslinden? Terdege goed hebben zij de stamleden, die

138

op Koeroedoe geweest zijn, ondervraagt.

Dat deze lieden geen schuld hebben aan 't droevig lot der twee vermisten is duidelijk. Neen, de schuld ligt bij dien gehaten Blanke, die onverwachts zich weer eens heeft bemoeid met hun zaken en de boel natuurlijk hopeloos in verwarring heeft gebracht. „Het schot uit de snaphaan van hem die de „or" (de macht) uit het Westen vertegenwoordigt, het medelijden van dien roden dikkop, den bode van de vreemde Geest, die hebben de brij laten aanbranden en nu mogen zij, de eens zo gevreesde helden, de bittere korstjes uit de sagopot schrappen!" Volkomen zijn ze het er mee eens; Taboerai en Noesami, indien in het schimmenrijk gelokt door de boze geest van Sjenmanoe, zouden hun ontzield lichaam achtergelaten hebben in de rimboe van Koeroedoe. De Papoea's zijn er getuigen van geweest, dat daar het woud duim voor duim is afgezocht. Ergo, de twee vermisten moeten nog in 't land der levenden zijn. Dat zullen de mannen nu gaan onderzoeken.

De karero heeft de macht om het geheim op te lossen. Niet gaarne maakt hij er gebruik van, want 't is gevaarlijk als spelen met vuur, doch als het moet, ja, dan zal hij de geheime macht oproepen. Zij zullen een plek zoeken in 't moeras, waar 't gerucht van spel en dans niet doorklinkt en zij stil het werk kunnen verrichten. Immers, de goede geesten schuwen hondengeblaf en

139

kindergeschat, terwijl juist de boze geesten op dat gerucht loerend naderen. Achter elkaar aan, nu en dan met een parang de struiken en stekels weghakkend, gaan de Papoea's door 't kille, vochtige woud. Boomkikkers springen rond; hier en daar gloeit, als een vurig oog, een lichtgevende zwam of zweeft een vuurvlieg, die op een heldergroene smaragd gelijkt. Overal leven om hen heen! Een heel grote, fluweelgrijze nachtvlinder met vleugels, waarop groene en rode vlekken liggen, fladdert hen voorbij, gaat rakelings langs de neus van Inoraiki en strijkt neer op een blad, waar hij dadelijk ten prooi valt aan een grote harige spin. Dat is nu het wondere geheim van dit tropenland: schoonheid, levenslust en dood, overal; dit mooie bos, vol sappig wuivend groen, is vol malariakoorts en gevaar. De poelen, die als prachtige spiegels het melkwitte maanlicht weerkaatsen, op wier rimpelloze oppervlakte scharlaken bloemen vreemde geuren verspreiden, bergen hongerige krokodillen. De Papoea's weten het wel. Zij zijn kinderen van het woud, op weg om het raadsel van dood of leven ontsluitend te zien, maar de dood dreigt hen al evenzo hier in 't moeras, als thuis bij 't haardvuur. Daarom dragen zij de amuletten, eens door den karero kunstvol gesneden met sierlijke krullen in het harde wortelhout. In dat hout huist de kracht der vaderen, hun enige beschutting in 't gevaar rondom.

140

De plaats is bereikt, waar de mannen hun „Mawé", het orakel, zullen raadplegen. Bij een kreek wordt het bivak opgeslagen. Hoe handig en vlug gaat dat! De taaie takken van de kasoboom vallen onder de geduchte slagen van de kapbijl; grote handvormige palmbladeren worden tot een sterke omheining saamgevouwen. Ziezo, nu kunnen geen gevaarlijke dieren hen besluisen. Nu nog even vuur geslagen met dondersteen en ampas (palmpluis) en het nodige vuur knettert lustig op. De mannen zitten neergehurkt, met de ogen wijd open, zonder zich te bewegen, ingespannen te luisteren of geen ongewenste gast hun geheime handeling zal komen storen. Dat hier holen- of boomgeesten rondwaren, deert hen niet. Ze hebben straks de tegenwoordigheid van 't ganse leger der vadergeesten. Een ijle wolk, die enige minuten lang het maanlicht onderschept, hult het woud in violette schaduwen. Nu wordt het eerst recht levendig tussen de bladkoepels rondom. Als een vliegende eekhoorn een glijvlucht door de lucht maakt en met een zachte plof, al krabbelend tegen de bladeren omheining neer komt, zitten de Papoea's waakzaam overeind. Gevaar? Een slang schuift over de wortels van een hoge stamvaren. Duidelijk zien de mannen de metaalglanzende schubben lichten in de gloed van hun vuurtje. Geen gevaar, 't reptiel glijdt schuw tussen 't mos weg. Een zeer grote, koperkleurige duizendpoot,

141

met genoeg gif in zijn lijf om een mens te doden, kruipt met scherpe haakpoten naar één der mannen toe. Maar deze neemt zijn bamboe haarkam en spitst het monster vast en werpt het in de vlammen, waar het sissend en kronkelend vergaat. Overal geluiden! In de geweldige woudeenzaamheid schijnt alles oren te hebben en aandachtig mede te luisteren met de mannen.

De karero begint met plechtige stem te spreken. „Mannen, nu gaan wij een taak beginnen, ons door de bemoeizucht van Blanke indringers opgelegd. Arm is onze stam geworden, omdat wij èn een vrouw, èn haar opvolger niet zagen weerkomen in onze stam. Waar gevaren ons, mensen van korte levensadem, overal omringen, zijn wij nu geworden als strijders zonder speer of schild. Van alle zijden staat onze stam open voor de verraderlijke invloeden der sluwe machten.

Wij zullen door Mawé het geestenhier van Nanggi oproepen, opdat wij weten mogen welk het lot is der twee vermisten. Gij, Jernoesi, haal twee gave bladeren van de bonari-struik, gij, Padoi, snijd met je parang een gave bast af van de bintangoerboom, van een lengte, die reikt van je vingertop tot de elleboog. Maar hef eerst je parang op naar 't zevengesternte, opdat de snede gewijd worde door 't heilzaam licht der hemel-jagers. Gij, Idris, sprokkel negen takken van 't geurig

142

Want Uw nakroost is in nood!
Geesten, gij, van krachten groot,
Snelt ter hulpe, redt uw volk,
Waarvan 'k ben Uw slaaf, de tolk.“

Nu spreidt het stamhoofd een mat uit en onttroft een gevlochten kap van grasstengels. De geelglanzende kap trekt hij over 't ruige kroeshaar, zodat zijn hoofd er geheel in wegzinkt. Op de mat legt hij wat pinangnoten, een buideltje tabak en een kalebasvrucht vol kalk. Even ritselen de struiken. De helpers komen met de hulpmiddelen voor 't Mawé-geheim aan. Nu krijgen zij aanwijzing hoe alles geschikt moet worden.

Een vuurtje knettert lustig brandend op en de takken van 't balsemhout beginnen een bedwelmende geur te verspreiden. Met de neusgaten wijd open snuift de karero de vreemde, pittige geur op. Nu neemt hij de beide bonaribladeren. Het eene blad legt hij dwars over het gootje, met de bladsteel naar zich toe, het andere met de bladsteel van zich af. „Dit is,“ zegt hij, wijzend op 't ene blad, „Taboerai en dit,“ wijzend op 't andere blad, „Noesami.“ Onbewogen liggen de twee bladeren. De mannen, die vol aandacht de handelingen van hun stamhoofd volgen, weten, dat straks door de trillende warme lucht, die uit het gootje gaat opstijgen, de bladeren zullen gaan krullen. Krullen ze opwaarts,

144

balsemhout en gij, Adodahi, snijd twee mikvormige takken, ter lengte van een dépà¹⁾, van 't vuurharde hout der Iolarostammen. Breng alles hier en waak wel, opdat geen verkeerde invloed de kracht der hulpmiddelen verzwakke.“

Als schaduwen glijden de naakte mannen door het geboomte. De karero zit inmiddels met de handen in de heupen, zacht wiegend heen en weer te bewegen en zingt een geestenzang²⁾:

„Geesten, gij, van kracht groot,
Geesten uit de Nanggi-hallen,
Hooft mijn beë met welgevallen.
Offers willen wij U bieden,
Zuivre waar van arme lieden.

¹⁾ dépà is een vaam.

²⁾ Het heidense gebed is zo goed mogelijk in Nederlands rijm overgebracht.

143

zo is het teken gegeven, dat de twee vermisten nog in leven zijn, krullen zij nederwaarts, dan zijn de twee gestorven. Vol spanning richten zich de donkere ogen der toeschouwers op de twee bladeren. Onderwijl zingt Inoraiki het lied tot de goede geesten der vaderen, die, volgens deze heidenen, nu aanwezig zijn, gelokt door de geuren van 't balsemhout:

„Waar de splitsing is gelegen,
Op'nen zich de beide wegen.
d'Ene stijgt naar Nanggirijk,
d'Andere daalt naar 't Dodenrijk.
Op de aarde heerst de nacht.
Zie, hoe uit de Nanggizalen
Vadergeesten nederdalen
Waar de geur van 't offer wacht.
Langs de ijle manestrallen
Zie ik hun gestalten dalen.
'k Zie hen 't Mawé stil beroeren
Om ons beter in te lichten
Wat de twee, die van ons voeren,
Heden ver van ons verrichten.
'k Stel met pinang nu tevreden
Hen die ons, hun slaven, leiden.
Geesten, komt, o haast u wat!
Zijn ze in de dodenstad?

145

Gaat hun voet op 't zand der aard?
Deel ons, goede geesten, mede;
Is hun schim aan gindse zijde?
Nu g'uw offer hebt genomen,
Zal nu ook Uw antwoord komen?"

Nog steeds onbewogen liggen de bonaribladere. Is de nachtkoelte sterker dan de opstijgende warmte van 't lustig brandend vuurtje? Op sombere toon zingt al door de eentonige stem van den karero.

Dan opeens . . . verschrikt springen de mannen op. Een wonderlijk geruis komt met geweldige spoed nader. 't Is of een leger ruiters met briesende paarden donderend en fluitend toesnelt. De aarde trilt en golft. „Tatawai-tatawai!” gillen de mannen en weten van radeloosheid niet wat zij willen. Zij lopen heen en weer, springen op en buitelen dan weer over de grond. De stellage voor het Mawé-geheim valt ondersteboven, de bomen buigen en uit de verte, uit 't dal horen zij 't gillen en schreeuwen der stamgenoten hoog opklinken tussen het geschuiel en gefladder van 't woudgedierte. „Tatawai-tatawai!!!” Het is de aardbeving, die slechts een paar seconden duurt, maar waardoor de hele natuur in de war is. De vreugde van de blanke maannacht is verstoord. De Papoea's klimmen vlug naar 't adelaars-nest. De mannen in 't woud zien in die plotselinge aard-

146

beving een teken van Nanggi. Het balsemvuur is gedoofd, en de bonaribladere met alle andere voorwerpen in het tumult van de schrik weggeraakt. Nu weten zij nog niet, of de vermisten leven of gestorven zijn. De karero ziet somber uit de ogen. „Mannen,” zegt hij, „de geesten van Nanggi zijn verstoord op ons. Daarom hebben zij de grote aardslang geboden met zijn staart de bergen te slaan. Laat ons haastig naar de kampong teruggaan, want al het woudgedierte is opstandig van vrees en 't is dus gevaarlijk hier te blijven.”

„Oewai,” antwoorden de mannen en keren haastig met hun stamhoofd terug naar de kalkrots! „Tatawai-tatawai!!!” Die kreet klinkt langs de lange kustlijn van Papoealand, waar de aardbeving zich voortzet van kaap tot kaap, rotsen doet splijten en bomen velt. Het is, alsof er door de bodem een koortsrilling gaat, alsof de heuvelen stuip trekken. Mens en dier trilt van schrik. „Tatawai-tatawai!!!”

„Je zult er vier mannen vinden, een prauw is reisklaar gemaakt en voeding voor dagen lang ligt er in. Zorg dus, dat je tijdig deze nacht de rots hoogte verlaat. Volg niet de weg, want er zouden mensen kunnen lopen, die jou niet mogen zien. Ga dus, zoals ik je gezegd heb, langs de stenen en rotsblokken om deze kaap heen. De mannen, die je zullen roeien, weten je schuilplaats niet.

147

Mochten zij vragen van waar je komt, antwoord dan: „Van de plaats, waar hij die mij zendt mij heeft ondergebracht.” De pakken sago en de tabak moet je inruilen voor kangeroe-huiden. Hoe meer winst hoe beter ook voor jou.”

Mompelend zit Sapoei in het hol van kaap Koor zijn bevelen aan Noesami te geven. Deze moet er nu op uit, of hij wil of niet. Zijn meester gebiedt en dus heeft de slaaf te gehoorzamen. Maar Noesami kijkt naar zijn moeder, die zwijgend in een hoek op het varenbed in elkaar gedoken zit. De oude vrouw heeft koorts. De wond is weer ontstoken en doet veel pijn.

„En mijn moeder?” vraagt Noesami. „Voor haar zal ik zorgen,” is 't korte antwoord. „Zeg aan het opperhoofd der Niza-papoea's, dat zijn dochter het wel maakt in mijn huis. Laat hij haar een gave meegeven als blijk, dat hij haar niet vergeten is. Reis voorzichtig. De mannen, die je roeien, zijn van mijn stam en onbekend met je verraad. Hou hen er buiten. 't Is voor ons beiden beter.”

Sapoei vertrekt. Hoe vlug kan die kreupel nog tegen de ruwgehouden rotstrap naar de uitgang klimmen. Noesami heeft nog enige tijd, voor de maan opkomt, om zich klaar te maken voor zijn eerste handelsreis naar Waropen-Kai. Treurig gestemd zet hij zich naast zijn oude moeder. De twee wisselen een paar woorden,

148

maar veel spreken zij niet. Waar is de macht, de zelfbewustheid van de moeder gebleven? Zij zit als een hoopje ellende in elkaar en zuchtend komen de woorden uit haar mond. Hoe geheimzinnig heeft Sapoei alles geregeld! Noesami heeft slechts langs de rotsen te gaan naar de Oostzijde van de kaap, waar een kleine, zandige baai is en daar wacht de prauw met de vier roeiers.

„Arme moeder, moet je nu alleen blijven, hier in de spelonk? Kon ik maar bij je blijven. O, hadden wij nooit, nooit dien man ontmoet. Moedertje, zul je zorgen, steeds deze brij van boomsap, kruiden en spinrag op je wond te leggen? Vergeet het niet, want de wond is rood en vurig. Moedertje, ik hoop gauw terug te komen. Zul je de geesten aanroepen om mij te beschermen in 't land van Waropen?”

De arme Noesami is aan de plaats, waar zijn moeder zit, gebonden. Maar nu moet hij toch weg. Reeds spelen een paar stralen van de bijna volle maan door de rotsopening en leggen zilveren glans op de kristallen wanden. Even drukt de zoon zijn brede neus tegen moeders voorhoofd. 't Met grote liefde zien zijn donkere ogen 't oudje aan. Dan gaat hij heen. Het laatste wat hij hoort is moeders stem, die zacht en droef hem naroept:

't Dit is Papoea groet. Papoea's kussen elkaar niet. Zij drukken de neus tegen elkaars voorhoofd.

149

„Noesami, steunbalk van mijn huis, kom, o kom gauw weerom.”

Een paar uur later zeilen de Papoea's naar Waropen kustgebied.

Met een sprong, die herinnert aan de jaren, dat hij nog op gymnastiekles de vreemdste salto's maakte, springt Kozijnse over het hekje van zijn huis, ploft neer in het gras, pardoos op zijn brede zitvlak en is dadelijk omringd van zijn huisjongens, die als gekken tekeer gaan. „Tatawai-tatawai!” Geweldig, wat was dat een aardchok! De balken van de „Warburg”, zoals de zendeling zijn huis heeft gedoopt, kraken en schudden. 't Duurt maar een paar tellen, maar wie weet of de aardbeving zich zal herhalen? Buiten blijven is het veiligst. Rinkel de kinkel! „Adoe!” zucht Kozijnse, terwijl hij zijn basis wrijft, „daar gaat mijn servies. Enfin, scherven brengen geluk.”

Habébé komt aangelopen. „Kerel, Harp,” schalt zijn toeter, alsof hij bang is, dat de aardchok zijn buurman doof heeft gemaakt, „wat een geweldige aardbeving! Zag je de palmen aan het strand? Ze lagen bijna horizontaal!”

„Neen,” zegt Kozijnse droog, „ik zag sterretjes door de sprong om 't vege lijf te redden en mijn val op mijn brits.”

150

Awak is in rep en roer. Het kampement van de gewapende politiesoldaten is omgevallen. Gelukkig geen ongelukken, want alle manschappen waren al buiten. Overal liggen palen, planken en dakbladeren. De kerk is lelijk gescheurd. Habébé's huis is vrijgelopen, maar in het kantoor is een kast met papierbundels voorovergeslagen. De nota's, registers en brieven liggen overal verspreid, want de achterkant is losgesprongen en 't lijkt nu wel een marktplein na de verkiezingsdrukte. „Lieve help, hoe krijg ik die rommel weer geschikt op datum en nummer?” zucht Habébé. „Lieve help, nog één bord en een sauskom heel, de rest aan scherven,” zucht Kozijnse.

„Tatawai-tatawai!” Overal hoort men het roepen. Maar de Papoea's komen er nog het beste af. Hun wiebelende paalhuizen wiegen gezellig met de aardtrilling mee, daar boven 't water. Zij houden er geen archief en geen serviezenboel op na. De aardchok herhaalt zich gelukkig niet en bij 't heldere licht van de volle maan zijn de Papoea's druk bezig om op bevel van Habébé de puinhopen van 't kampement op te ruimen. Wat een paar seconden vulkanisme een wanorde teweegebrenge!

„Tatawai-tatawai!” De Ambonse goeroe op Koeroedoe is bleek van schrik. Hij zit met een paar honderd

151

mensen op het kerkerf en is juist begonnen met een vertelling, wanneer hij als een dronken man begint te zwaaien en zijn gehoor op en neer gaat, alsof de Papoea's op de golven gehurkt zitten. De palmen zwaaien heen en weer en de spits van het kerktorentje vliegt door de lucht, terwijl de binten en balken kraken. Allen springen op. 't Wordt een geschreeuw, geduw en gedrang van belang. „Tatawai-tatawai!” Allen vluchten over 't maanbeschenen pad langs de zee naar de kampong. De goeroe, met kloppend hart, volgt de joelende schreeuwende bende. Gelukkig, thuis is 't rustig. Een paar dingen zijn omgevallen, 't dak is gehavend, maar ongelukken zijn er niet gebeurd.

Sapoefi sluipt door 't woud. Hier is nog duidelijk de schrik door de aardbeving waar te nemen. Overal rit-selen gejaagd de dieren door de struiken. Onrust heerst in de bamboebosjes, waar een gekrijs en gesis van vogels en insecten het oor verdoven. Vooral de slangen zijn uit hun element. Inplaats van op de koele stenen, inéengerold zich te koesteren in 't maanlicht, schuifelen zij door mos en varens. Telken moet Sapoefi oppassen niet op zo'n gevaarlijk sinjeur te trappen. Hijzelf, zoals hij met zijn kreuple voeten voortglijdt door de woud-dichtheid, gelijkt ook veel op een slang. Zijn loerende ogen vooral vertonen veel overeenkomst met vurige, sluwe slangenogen.

152

„Noesami kan nu wel op Waropen-Kai zijn,” mompelt de nachtwandelaar. Vier dagen geleden gingen zij onder zeil. De zee was kalm. Hij kan nu de voetreis maken van de kust naar het meer. Lastig, die verzorging van de oude vrouw. 't Is waar, veel heeft zij niet nodig, maar de tocht van en naar de spelonk brengt het gevaar voor ontdekking van 't geheim. Met de wond gaat het slecht. Vooral dat geeft veel gezanik. Nu moet hij weer wat koude sago en bladverband gaan brengen. Uitkijken! Hij was bijna op een aardspin gestapt. Sapoefi is ook geschrokken van de aardbeving, maar de grote verwarring aan de kust komt hem prachtig helpen om ongemerkt weg te glippen. Wie let op den ander? Iedereen is 't meest met zichzelf bezig. De schrik maakt de mensen blind voor elkaar en zij hollen en draven, roepen en schreeuwen zonder te weten wat zij eigenlijk willen. Sapoefi heeft zijn zintuigen niet verloren. Hij weet wat hij wil. Ziezo, nu nog het alang-alang-pad opklimmen en de oude vrouw heeft hulp. Liggen de rotsstenen losser dan gewoonlijk? Sapoefi moet goed oppassen, niet omlaag te storten. Wat een geluk, dat de volle maan zoveel helder licht uitgiet over Kaap Koorl De tatawai heeft nogal huisgehouden met de stenen van het pad. De smalle weg kronkelt heel anders dan Sapoefi het gewoon is.

Gelukkig, hij heeft het plateau bereikt. Blank als ge-

153

polijst zilver ligt het rotsvlak onder de fluweelblauwe hemel. Stil is het hier. De komvormige koraalstenen gelijken wel zilveren schalen van een koningsdis. Alleen het verre ruisen van de palmen en het regelmatig breken van de zeegolven tegen de voet van de kaap verbreken de nachtelijke stilte. Maar Sapoeffi wordt niet getroffen door de schoonheid van dit alles. Zijn ziel luistert niet naar de stem van de natuur. Zijn oog blijft niet rusten op de zuivere tinten van de maanbeglansde koraalschoonheid.

Hij rust even uit van 't klimmen en dan, vlug, schuifelt hij naar 't struikgewas, waar de opening van de spelonk zich bevindt. Hol Pas op! Bijna is de man gevallen. Gewoon aan de ligging van de grotopening, doelzeker en beslist, wil Sapoeffi naar het struikgewas voortstappen. Maar, gelukkig nog juist op tijd, ziet hij een brede, diepe kloof, die het bosje van zijn standplaats scheidt. Wat er daar, aan de andere zijde van de kloof zichtbaar is, doet den ouden Papoea de haren ten berge rijzen. Alsof een reus gespeeld heeft met de koraalblokken en gestoord in zijn spel de hele rommel overhoop heeft gooid, zo liggen schots en scheef de geweldige steenbrokken door elkaar. Een inzinking in de rotsbodem doet zien, waar ongeveer de spelonk moet gelegen hebben, maar van de grot is niets meer te bespeuren. 't Is een chaos, een warboel van stenen, struiken en

154

spletten. „Tatawai-tatawai,” steunt Sapoeffi. De aardslang heeft zich bewogen en de veilige geheime schuilplaats is ingestort. Sapoeffi heeft geen geheim meer en Noesami zal zijn oude moeder op aarde niet meer terugzien. Zelfs haar gebroken lichaam zal hij niet kunnen begraven.

Ontzet, met wijdopengespalkte ogen, met bevende knieën en de grijpvuisten diep geslagen in de lendenen staat daar Sapoeffi als aan de grond genageld. „Tatawai-

155

tatawai!” Dan wendt hij zich om en met een vaart, alsof honderd boze geesten hem achterna zitten, schuifelt de kreupele weg van Koor's hoogte. Hij valt bijna het rotspad af. Hij stoot zijn voeten, schramt zijn handen. De maan staart verbaasd naar dat wilde mensje, daar ver beneden tussen de alang-alang. Sapoeffi vindt de spraak terug, als hij amechtig, halfdood in zijn huis op de slaapmat valt en zijn vrouw hem verwonderd zit aan te staren.

„Kijk jij vóór je!” zegt hij met heese stem.

Dan wendt hij zijn gelaat naar de vuurhaard en zwijgt verder. Maar in zijn verward hoofd vliegen de gedachten rond als nachtvinders om de harsfakkel. „Waar zal hij nu Noesami brengen? Hoe zal deze tekeer gaan als hij het verschrikkelijk einde hoort van zijn moeder!” Sapoeffi broemt en zucht, woelt op de slaapmat en kan geen rust vinden voor de storm, die tatawai in zijn hersens heeft opgejaagd.

156

A C H T S T E H O O F D S T U K

BOOTDAG OP AWEK. EEN ZWERVER VINDT ONDERDAK. DE ZEGELS VAN DE PRAUWEN. KERSTFEEST, „IK ZAL OPSTAAN”. NIET SIENMANOE MAAR GOD. BESLUIT.

't is bootdag op Awek. Wat een gezellige drukte brengt toch iedere maand de K.P.M.-boot¹⁾ mee! De motorboot ronkt en vaart van de rede, waar de „Van Noort” rookpluimen de lucht inzendt, naar de aanlegsteiger van Awek onvermoeid heen en weer. Achter de motorboot een sleep van drie laadprauwen, die op en neer de brede rugen der golven van de oceaan-deining bespringen, sterk door de stalen kabel van de ronkende trekker. Kopra en boomhars wordt geladen, rijst en tokowaren gelost. De lieren ratelen, de laadbomen zwenken, de trossen vol balen rijzen en dalen. 't Is een leven van belang, vooral bij de valreep van de ijzeren stomer, waar Chinezen en Papoea's op en af klimmen en de prauwen deinen van de gaande en komende inlanders. Het is een drukke lijn, die Papoea vaart van de „Van Noort”. Van Manokwari, de hoofdplaats tot de Humboldtsbaai in 't verste Oosten, een aaneenschakeling van varen, ankeren, laden, prauwen,

¹⁾ K.P.M.: Koninklijke Paketvaart Maatschappij. De boten varen eens per maand van Makassar naar Humboldtsbaai vice-versa.

157

palmen, ijswater, zendelingen aan boord, van boord, ambtenaren, koraalriffen, postzakken enz. enz. Rusteloos steunt de oude schuit langs de eindeloze kust; doorbeulend, slechts even wachtend als de stortbuien van de kenteringstijd neerplunzen op de glibbergladde regententen boven de dekken. Nu eens is het op de brug ontzettend warm onder de loodrechte zonnebrand, dan weer maakt de felle landwind alle hens aan dek koud en rillerig, vooral des nachts, bij 't schaduwspel en licht-gespeel der bungelende electrische booglampen.

Altijd door, dag en nacht, is het leven en gedraaf. De Hollandse driekleur in top, vormt de boot een maatschappij in het klein, waar onze ronde Hollandse zee-robbers weten aan te pakken, nooit klaar en altijd fris! Op de brug zit kapitein Kieviet, een zeeman van 't oude, echte ras. Zijn uniform spant om zijn ronde buik, zijn benen staan een beetje buitenwaarts gekeerd; „zeebenen” noemen de Jantjes dat. Op zijn kortgeknipte haren staat schuin de kapiteinspel. Zijn blozende wangen dragen ruige laddertjes, die afdalen in een peper en zoutsikje. Een fijne kerel, altijd prettig gemutst, goede scheepsvader voor zijn volk. Hij blaast uit na een dag van veel uitkijken, koersberekenen en stuurorders geven. Zijn eerste stuurman is ziek en moet hier op Awak achterblijven bij Kozijnse, „die hem zal trach-

158

ten op te kalefateren in zijn zendingsdok.” Zo werkt de kapitein voor twee. Met een gul „welkom” heeft hij Habébé en Kozijnse naar de brug geloodst. Nu dat driemanschap bij elkaar is, komt er heel wat jolijt en echte Hollandse humor los! Ze zijn aan elkaar gewaagd. Een koele dronk en een dikke sigaar zetten de twee landratten al heel gauw op hun gemak. Wat de kapitein een nieuwtjes meebrengt! Hij is juist voor een flinke Westmoessonbui de baai van Awak binnengevallen en voorspelt, met een gezicht of hij iets heel gezelligs aankondigt, dat straks de „Van Noort” een vrolijke dans zal gaan maken.

Wat wordt Kozijnse geplaagd met de lading, die meegekomen is. Geen wonder, drie grote kisten, „zo groot als woonwagens zonder wielen”, volgens den kapitein. „Zeg Kozijnse, ben je van plan een filiaal van de Bijenkorf hier op te richten? Zal je een kapitaal aan invoerrechten kosten, man.”

„Humbug,” lacht Kozijnse, „een beetje kerstartikelen voor twee en veertig gemeenten; kaarsen, katoen, kleren, kalenders, enzovoort.”

„Ja, ja, je moet die kannibalen maar verwennen.” Dan ernstiger: „Zeg, ik wou, dat ik ook weer eens een kerstfeest aan wal kon meevieren. Ik zit nu dit jaar alweer op zee; ergens tussen de Molukkeneilanden. 't Was mij wat waard, een kerstboom te zien lichten en kerstliede-

159

ren te zingen. Maar zoiets is voor ons, zeelieden, niet weggelegd.”

„Kerstliederen kun je ook zingen op de brug,” vindt Kozijnse.

„Zeker, maar dan is de echte Kerststemming weg en gaat het niet zo van harte.”

Habébé vertelt van 't krokodillenavontuur op Waropen-Kai. De kapitein heeft daar machtig veel plezier om. Over de twee vermisten zwijgt de Gezaghebber heel wijs. De boot komt straks op Makassar en als de Resident daar in de „soos” reeds van de zeelieden hoort, wat hij later pas in 't dagboek van zijn Gezaghebber opgetekend vindt, dan is dat niet naar zijn zin. Zo'n K.P.M.-boot is het nieuwsblad van de Molukken. Alles wat de zeelieden onderweg beluisteren, liefst nogal sterk opgedirkt en aangedikt, wordt doorgegeven. Hoe vreemder avontuur, hoe liever.

Een matroos passeert het gezelschap. Hij moet in de kaartenkamer de lampen nakijken. Luid zingt hij een scheepsdeuntje.

„De Van Noort dat is 'n ouwe boof,
halé haló.
Van boven zwart en van ondere rood,
halé haló.

160

En as tie in het droogdok leit,
Dan laikent wel of-t-ie de mazele hait,
halé haló
We geven 'm niet kadol!”

De nacht is donker, echt buig weer. Koolzwart steken de bergen van Awak af tegen jagende wolken. Op het strand hier en daar een lichtje boven de zilver-trillende zee. Nachtvinders dansen het lokkende licht van de deklampen tegemoet en nieuwsgierig dartelen er een paar de kaartenkamer binnen, dazen zich moe tegen het verblindend zonnebolletje en vallen uitgeput en half verschroeid ruggelings tussen lijvige boekdelen of op de zeekaart van de Papoeawateren. Een langpotig insect, met vleugels als van fijn vensterglas, dans snorrend om de hoofden der drie druk pratende mannen en valt dan pardoos, floep in het glas van den kapitein. „Sakkerlijsje,” raast die, „wat moet die onderzeeër bij mij?” Kozijnse klaagt zijn nood over het verlies van zijn borden en schotels door de aardbeving. „Ik eet nu soep uit mijn enige sauskom en nasi-goreng van mijn enige boterhambordje,” klaagt hij, tot uitbundige jool van de twee anderen.

„Je kunt beter je kippensoep uit een kokosdop eten,” vindt de kapitein, „dan blijf je in de stijl van het landschap.” Maar hij roept toch den mandoer op de brug,

161

fluistert een paar woorden en dan zegt hij joviaal, terwijl hij dikke rookwolken uitpuft: „'k Zal je wat afgekeurd aardewerk van 't kommaliewant¹⁾ meegeven. Die boel is toch afgeschreven en beschouw het maar als mijn kerstgave voor de zending.”

„Je bent een fijne vent,” zegt Kozijnse. „Voor al nu ik een gast krijg, heb ik wel een en ander nodig.” Het blijkt, dat de zieke stuurman de „derdedaagse koorts” heeft en aan boord niet voldoende verpleging ontvangt. Kozijnse belooft hem met kininepillen en versterkende middelen weer op de been te helpen.

Na drie uren van gezelligheid, die veel te gauw voorbij zijn, vertrekt de „Van Noort”. Habébé en Kozijnse keren terug naar hun post, de stuurman is heel deftig door de matrozen naar de „Wartburg” gedragen en ligt al tussen de lakens, als zijn gastheer thuis komt. Kozijnse heeft zijn bagage ontvangen. In een grote mand liggen borden en schalen, waarop een monogram met vlag en kroon. Zo'n servies heeft hij nog nooit gehad.

Met vreugde begroet hij de brieven uit Holland. Hoe blij is hij met de goede berichten van zijn vrouw en kinderen. Een stapel drukwerken en tijdschriften bevaart hij voor de komende dagen.

¹⁾ kommaliewant — scheepsterm voor aarde- en glaswerk aan boord.

Boortdag op Awek. Drie uren van aanraking met de beschaving, drie uren in een andere wereld. Is het wonder, dat de twee pioniers in Papoealand met innige vreugde de welkome rookpluim van de „Van Noort” zien naderen?

De volgende dagen brengen heel wat werk. Nu Kozijnse een gast heeft, die gelukkig niet erg ziek is en een prettige man blijkt te zijn, is Habébé bijna elke dag in de „Wartburg” te vinden. „Ik vind het best, Gijs,” zegt de zendeling, „dat jij zo boemelt en de lijn trekt, dat moet je zelf weten, maar als je mij mijn gang maar laat gaan. Wil je mee je handen uit de mouwen steken, des te beter.”

Kozijnse staat op de voorgalerij. Inderdaad lijkt het nu wel op een filiaal van een warenhuis. De moerids zijn opgetogen over alles wat er uit de kisten komt. In twee en veertig stapeltjes moet alles verdeeld worden, want iedere Gemeente krijgt haar deel. Warm van 't heen en weer lopen, zweetdruppels aan ieder haar, geeft Kozijnse zijn bevelen. Habébé heeft plezier in dat gerommel. Hij geeft zelf ook stapeltjes katoenen broeken en pakjes zilverslingers door. Allerlei moppen geeft hij er bij ten beste: „Aannemen, boys,” schalt zijn stem, „weer nieuwe voorraad, brengt die jasjes bij toean. Laat ze niet vallen, anders breken ze nog. Jonge, jonge,

wat een pracht goed is dat! Ik ga er ook een paar aan jullie toean vragen. Liefst die, met die blauwe en groene streepjes er door.” De moerids proesten het uit. Wat toean Habébé toch een grapjas is!

„Ziezo,” zegt eindelijk de zendeling, „die boel kan naar de posten gestuurd worden.”

„Buurman,” vraagt Habébé, als de twee vrienden na al het gezwog uitblazen onder het genot van een kop koffie, „wat doen wij met Kerstmis?”

Ik was zo half en half van plan geweest mee te gaan naar Koeroedoe, maar achteraf gezien, geloof ik, dat ik beter hier op Awek kan blijven. Dan word ik de gastheer van onzen zieke, die moeilijk de reis daarheen kan meemaken en die wij ook niet alleen hier kunnen achterlaten. Bovendien kan ik dan mooi eens proberen of ik je vervangen kan als leider van 't feest op onze hoofdplaats.”

Kozijnse vindt het wel jammer, dat zijn vriend niet meegaat, maar toch moet hij toegeven, dat de oplossing wel de beste is. Bovendien de zekerheid, dat de Papoea's hier op Awek tenminste één toean bij zich hebben op het grote feest, is voor hem een geruststelling.

Als de twee mannen nog een poosje bij het bed van den stuurman hebben gezeten en dezen hebben opgevrolijkt met hun prettig gezelschap, zwaaait Habébé af. Op weg naar zijn huis, denkt deze: „Kozijnse moest

het eens weten, wat het voor mij is, om niet mee te gaan naar Koeroedoe! Maar dat behoeft hij niet te weten. Beter zo!”

De gloeiendrode namiddagzon duikt weg achter 't lover van de kolossale kanaribomen. Het brede dal, tussen de hoge bergkammen van het Kamosoepoedagebergte, nog warm van een dag zonnegloed, hult zich reeds in avondnevel. In het binnenlanddorp Barapassi ontwaakt het vrolijke kampongleven! Mannen keren terug van de jacht, vrouwen beladen met draagtassen en korven vol groente en fruit, lopen als ganzen achter elkaar op de smalle woudpaden, van hun tuintjes dorpwaarts. De schoolkinderen, die bij goeroe Christiaan zangles hebben gehad, en die nu al vlot en zuiver de kerstliederen kunnen zingen, lopen de vrouwen tegemoet. Dit dorp is Waropen-Kai, het eerste dorp in het binnenland, dat een goeroe heeft en waar de Papoea's met hun stamhoofd Diramaoe de zegen van het Evangelie leren verstaan en begeren. Het ziet er gezellig en schoon uit. Lijkt het nu, belicht door het oranje-gouden licht van de avondhemel, niet een prachtig schilderij?

Wat een drukte en bedrijvigheid heerst er om die aardige huisjes achter de groene heggetjes! Overal flakkeren hardvuren op en zenden de rookpluimen door

de atapdaken naar de toppen der bomen en nog veel hoger de lucht in, waar de rook in een stille kolom toeven blijft. Een geur van rokend en smeulend hout, sagobrij en vlees, komt ons tegen. Op een kleine heuvel bloeien met helderrode bloemen kembang-sepatoe-struiken en daartussen staat een kleine woning, zó schilderachtig gelegen, alsof het een model is voor een tentoonstelling van landelijke kunst. Dat is nu de goeroewoning van goeroe Christiaan, het middelpunt van dit aardige binnenlanddorp, dat zo gunstig afsteekt bij de slordige heidendorpen in de omtrek. Kan het mooier? Juist als de goeroe en njora hun oogst van verse, pasgerooidde pinda's op platte korven verzamelen, treft een naderend gedruis en gejoel hun oor. Nieuwsgierig kijkt de goeroe door de toeribomen van de omheining. Een wonderlijk tafereel ziet zijn oog. Daar komt een zestal jonge mannen aangestapt, Diramaoe, het stamhoofd, als een generaal op zijde en tussen de mannen in, strompelend, een Papoea, die niet in deze streek thuis hoort, dat ziet Chris dadelijk. Voor de goeroewoning houden de mannen stil. Diramaoe treedt naar voren en zegt in korte, duidelijke woorden, wat er aan de hand is. „Wij waren aan het jagen op een wit buideldier, toen wij in het woud, bij een kreek, dezen man vonden, die steunend lag in de varens. Eerst dachten wij, dat hij gepijld was, maar spoedig bleek ons, dat hij geheel

166

uitgeput van honger en vermoeidheid is. Nu brengen wij hem tot u, goeroe, omdat wij weten, dat ge helpen wilt en kunt.”

De arme Papoea wordt op de voorgalerij van de goeroewoning gedragen. Chris is een en al belangstelling. Met medelijden ziet hij den jongen man aan.

Het duurt niet lang of de vermoeide vondeling eet warme sagopap en daarna krijgt hij in een hoekje van 't huis een heldere slaapmat. In minder dan een kwartier ligt de man in diepe slaap. Zo wordt Noesami, want hij is de gevonden zwerver, in de goeroewoning opgenomen.

Wat heeft de arme zwerveling al doorgemaakt! Toen hij met grote tegenzin zijn moeder verlaten had en de eerste handelsreis ondernam, bemerkte hij al heel spoedig, dat Sapoei een deksels slimme man was. De vier roeiers, die ook zijn bagage naar het binnenland moesten dragen, waren meer dan helpers. Als spionnen volgden zij iedere handeling van Noesami en eenmaal bij de stam aan het Niza-meer, beluisterden zij elk woord dat gewisseld werd. Dat gaf den armen man een onveilig gevoel. Hoe voorzichtig moest hij met zijn uitlatingen zijn. Aan ontsnappen was helemaal niet te denken. Hij werd door zijn dragers bewaakt.

De ontvangst bij de Niza-papoea's was ook al niet meegevallen. Misschien, als Noesami niet als tussenpersoon

167

voor Sapoei, maar als eigenmachtig handelaar was gekomen, dat het opperhoofd vriendelijker zou zijn geweest. Duidelijk bleek het den jongen, dat het stamhoofd den kreupele haatte. Alleen het feit, dat zijn dochter op Koeroedoe uitgehuwelijkt was aan den kreupele, maakte de stroeve omgang nog mogelijk. Zodoende kreeg Noesami lang niet het aantal kangeroehuiden, dat hij begeerd had.

De terugreis was vlot gegaan. Tussen de Westmoessonbuien door hadden de mannen het eiland in vier dagen weer bereikt. Popelend van ongeduld keek Noesami naar Koor's rotskaap. Hoe zou het met moeder gesteld zijn? In de kleine baai ging hij aan wal. De roeiers roeiden dadelijk verder om spoedig de handelswaar bij hun stamhoofd te brengen. Met kloppend hart en gejaagde tred klom de man over de rotsblokken en toen, als tegen een muur op, dat moeilijke pad naar boven. Het felle zonlicht overgoot de kaap. Haastig snelde Noesami naar het struikgewas van de spelonk. Maar opeens bleef hij weifelend staan. Had hij zich vergist? Wel daalde de ongelijke rotsbodem, maar geen grot was er meer te vinden. Een diepe kloof liep over het rotsplateau en geweldige steenbrokken lagen schots en scheef.

Radeloos, zich de haren uit het hoofd rukkend, snelde de arme man langs de kloof en wroette met bevende

168

handen in de aarde tussen de stenen. „O Geest van mijn vader,” barstte hij eindelijk los, „waar is de spelonk, waar, waar is moeder!”

Dan werd hij kalmer. Diep ademhalend zette hij zich op

een koraalblok neer. Misschien was er iets gebeurd. Boze geesten? Misschien had Sapoei zijn moeder naar het stamhuis gebracht. Misschien hadden de helpers van den blanke Gezaghebber zijn moeder gevonden en de plaats verwoest. Misschien...

Als een film rolden alle mogelijkheden door Noesami's brein.

169

Daar hoort hij naderende voetstappen en als hij opkijkt ziet hij Sapoefti aan de andere zijde van de kloof. Wel-dra weet Noesami 't verschrikkelijk voorval. De krach-tige tatawai heeft hier alles verwoest en de schim van zijn moeder is naar het schimmenrijk. Zelfs geen plaats is den zoon gelaten om het gebeente van zijn moeder te bewenen, dan deze barre rofs.

Schokkend over zijn gehele lichaam snikt de arme Noe-sami zijn groot verdriet uit. Telkens weer prevelen zijn saamgetrokken lippen: „O boze geest van Sjenmanoe, dat is jouw werk, jouw wraak!”

Maar Sapoefti is een slechte vertrooster. Met koele stem vervolgt hij: „Nu heb ik hier geen plaats meer voor jou. Jullie komst is mijn ongeluk geworden. De geesten heb-ben mij, die 't zo goed met je bedoelde, gestraft. Ga weg, vlucht naar Waropen-Kai, vlucht waar je onbekend bent, maar blijf niet hier, want nog steeds speuren de mensen naar je spoor. Ik zal mannen zenden met een prauw. Ga dadelijk op weg. Talm niet en kom nooit weer in het licht van mijn ogen.”

O, Noesami trilt van toorn en wanhoop. Kon hij dien hartelozen kerel te lijf! Maar de kloof is te breed om zijn vijand te bereiken. Schuimbekkend van woede kijkt de zwerver in het onbewogen gelaat van den kreupele. Nu voelt hij zich waarlijk als een weggeworpen vruch-

170

tenschil. Spreken kan hij niet. Waartoe zou 't ook die-nen? Die man heeft geen hart.

Naar de kampings gaan, durft Noesami niet. Neen, er zit niets anders op dan te doen, zoals Sapoefti het heeft geregeld. Maar eenmaal te Waropen-Kai, o, dan zal hij weer vrij zijn! Geen stamleden, geen huis, geen vrien-delijke ontvangst, het doet er niet toe. Vrij, als een vlin-der die uit de handen van een wilden knaap is losge-komen. De schoonheid van de vleugels is ruw verwoest, de vlucht is niet meer zo dartel, zo spelend, maar toch, de gevangene is vrij!

Eenmaal te Waropen-Kai is het Noesami niet meege-lopen. Hoe snel was de prauw, die hem over zee had gebracht, weer verdwenen! Zelfs geen sagokoek was er in geweest. Nu is hij inderdaad een dakloos zwerver geworden, een prooi van de bosgeesten, die hem ver-schrikken en een verstekeling voor de Papoeese jagers, die hij vreest. Dagen lang heeft hij geleefd van wat wilde aardknollen en mos. Hij, die eens vol gedachten aan wraak de weg naar het Niza-meer zo goed wist te vinden, hij durft nu niet die weg te gaan. Doelloos heeft hij door het woud gezworven, wel vrij, maar hoe?

Christiaan, de goeroe, luistert onafgebroken naar het verhaal dat hem zijn gast doet. Dat verhaal is niet ineens gekomen. Reeds vele dagen vertoelt de zwerver in 't

171

vriendelijk goeroehuis. Hier vindt hij een plaats, waar vrede en rust hem verkwikken. Hij kan er niet van schei-den en de goeroe prest hem ook niet om weer weg te gaan. Want Chris heeft al spoedig bemerkt, dat zijn gast niet door honger en uitputting alleen zo ellendig er aan toe is. Daar zit meer achter; een groot verdriet?

Maar Chris gaat niet nieuwsgierig naar het geheim vis-sen. Deed hij dat, Noesami zou geslotener worden dan ooit. Rustig gaat de goeroe zijn gang.

Voor het eerst in zijn leven hoort de zwerver het gebed van een Christen-Papoea, luistert hij naar de bijbelse geschiedenis, die de goeroe vertelt aan de school-kinderen.

En zo is het gekomen! Op een avond heeft goeroe Christiaan het verhaal verteld van den verloren zoon. Met levendige woorden heeft hij de ellende van den zwerver geschetst, ver van huis en vrienden, die be-geerde het afval te vinden tot voeding en die verteerd werd door wanhoop en berouw.

Maar ook van den Vader vertelde Chris, van den Vader, die wakend en wachtend bleef uitzien naar zijn ver-loren kind. En dan is de goeroe gaan vertellen van den Hemelvader in de Lichtstad hierboven, die niet moede wordt te wachten op al die verloren, vreesbevangen mensenkinderen, die ver van 't Vaderhuis nog zwerven zonder hoop en zonder hulp. . . . De Papoeese kinderen

172

hebben stil zitten luisteren, maar in Noesami's hart is het of er iets breekt. Zijn donkere ogen worden omfloerst. Grote tranen druppelen op zijn lendengordel. Zo is het gekomen!

Christiaan heeft de verbaasd toeziende jongens naar huis gestuurd. Nu, alleen met Noesami, heeft hij 't lange, droeve verhaal gehoord.

Die man voor hem is een verrader van zijn stamleden. Door zijn verraad stierf Sjenmanoe en met hem vele onschuldige, goedgelovige Papoea's. Maar God heeft in het hart van dien verrader, en in dat van diens moe-der, een wonderding geschapen; 't geweten, dat niet heeft opgehouden te kloppen. Door dat geweten ge-dreven, was de oude vrouw niet van 't moeras weg te krijgen, zagen moeder en zoon in de krokodil en in Sapoefti en in alle leidingen van hun leven de wraak van Sjenmanoe. Maar Chris weet wel beter. God heeft gewerkt aan het leven van dezen man. God, die het onrecht straft met zware slagen, maar alleen, om daer-na den zondaar tot schuldbekenenis en behoud te leiden.

Hiervan spreekt hij met den door droefheid gebroken zwerver. „Ik zal opstaan en tot mijn Vader gaan,” ja, dat moet Noesami ook doen, wil hij niet van ellende vergaan. Die avond bidden twee Papoea's. Eén met de blijde zekerheid van een rijk bezit door den Heiland en

173

één als een smekeling vragend om hulp, om vergeving. De engelen zien uit de hemel dat kleine goeroehuis in het dal van Barapassi en juichen over een zondaar die zich bekeert.

„Zeg Gijs,” vraagt op een goede dag, twee weken voor Kerstmis, Kozijnse aan zijn vriend, „hoe moet ik al die waren op Koeroedoe krijgen?”

Habébé, die zojuist een aardig artikel uit een tijdschrift heeft voorgelezen voor den zieken stuurman, rolt een sigaret, kijkt Harp eens aan en spot: „Ja man, daar zit je nu met de gebakken peren. Hadden we hier een telegraafkantoor, ik zou een telegrammetje overkabelen om een K.P.M.-boot te charteren. Maar nu? Zou het niet op grote houtvletten kunnen?”

„Mispunt,” bromt Kozijnse, „jouw raadgevingen zijn altijd averechts verkeerd. Ik ben nog dwaas, je iets te vragen. Met dat al zit ik toch lelijk met al die kerst-artikelen in de knoop.”

„Wat hebben jullie, pioniers, het toch altijd moeilijk,” vindt de stuurman, en terwijl hij zich wat opricht in zijn bamboe-ligstoel vervolgt hij: „kleinigheden waar wij op Makassar de hand niet voor omdraaien, worden hier in 't achterland van Insulinde hele problemen. Altijd dat vervoer in uitgeholde boomstammen over een woelige zee, altijd dat gescharrel met ongeschoolde Papoea's,

174

den beslecht. Ik vrees, dat we dan de kerst-artikelen op het Kerstfeest van 't volgend jaar kunnen gebruiken, want de Gouvernementsmolen maalt traag in de Buitengewesten. Zullen we 't daar maar op houden?”

Doch Kozijnse hoort de laatste woorden van zijn vriend al niet meer. Hij staat al op de achtergalerij van de „Warburg” en roept een jongen om wat Papoea's in de kampong te verzamelen en naar hem toe te sturen.

Als Habébé aan den stuurman 't verhaal zit te vertellen van de verzegelde prauwen, staan de Papoea's al voor de steektrap van het huis.

„Wat moeten jullie?” vraagt Habébé. Kozijnse is de mannen voor. „Deze mannen komen vragen wat „toean-besar” besloten heeft omtrent het halen van twee grote prauwen van Kaipuri,” zegt hij deftig. Habébé glimlacht even. „O ja,” schalt zijn stem, „jullie moet iets voor 't Gouvernement doen.” En dan volgt het bevel om de prauwen te halen. Een dienstbrief, die de mannen meekrijgen voor het stamhoofd Hendrik, geeft dezen de opdracht om namens toean Habébé de zegels te verbreken en de prauwen zo vlug mogelijk met veel roeiers naar Awek te brengen.

„Gijs, je bent een bovenstbeste kerel,” zegt Kozijnse en geeft zijn vriend een stevige mep op de schouder.

„Hm, hm,” steunt Habébé, „als je maar altijd over de brug komt.”

176

je moet hier zenuwen van koperdraad en spieren van staal draad hebben.”

„Hebben wij ook,” lacht Habébé. „Maar zeg, Harp, wij zijn toch rijker dan je denkt. Jij zit maar aan die wankel prauwen van Awek te denken, maar je vergeet, dat er op Kaipuri een paar vaartuigen liggen, zoals er in heel Papoealand geen gevonden worden.”

„Eureka!” jubelt Kozijnse, „natuurlijk, Gijs! Betere vervoermiddelen bestaan er niet. We zullen een stelletje Papoea's naar 't eiland sturen om ze te halen.”

Maar nu is Habébé op eenmaal erg koel en houterig.

„Ho, ho, edele vertegenwoordiger der menslievendheid, staak dat uitbundig gejubel! Vergeet je dan helemaal, dat er om die ideale vervoermiddelen touwen zitten met zegels, Gouvernementszegels? „Je maintiendrai”, twee leeuwen, een schild, een W waarop kroon, een . . . ja wat nog niet meer voor koninkrijks, die jou zeggen, dat het Rijk der Nederlanden, vertegenwoordigd in Nederlands Oost-Indië, de machtzekere hand op die vaartuigen heeft gelegd? Niet straffeloos zal zelfs de hand eens zendelings de zegelen des Rijks verbreken!”

„Pias!” scheldt Kozijnse, „hou toch op met je deftige onzin. Kan ik die prauwen gebruiken of niet?”

„Hm, hm, eigenlijk dient dat te Makassar, ten kantore van den Resident, ons aller heer en gebied, te wor-

175

Het is Kerstmis geworden. Over de wereld luiden de Kerstklokken en geven hun jubel van „vrede op aarde” door van volk tot volk. Kerstfeest in Papoealand!

Nooit zal Kozijnse dit Kerstfeest vergeten, hier op Koeroedoe, 't eenzame eiland omspoeld door de golven van een woelige zee. Neen, het is geen groots feest, vol luister en pracht. Menig verwende Europeaan zou er de schouders voor ophalen. Maar de zendeling weet, dat er Kerstfeesten zijn, waarboven zich een gesloten hemel welft en ook andere, waar de hemel geopend is en de engelen Gods mede instemmen met het lied, ook al geeft dat lied in Papoeese taal heel eenvoudig het stamelen van mensen weer.

Hoe aardig is de schoolkerk versierd met groen en bloemen! De goeroe heeft de Kerstboom prachtig opgetuigd met allerlei schoons en tal van kaarsen wachten op het uur, dat zij in stille gouden gloed zullen getuigen van het Licht der wereld.

Twee heerlijke, maar ook vermoeiende dagen zijn er aan dit Kerstfeest voorafgegaan. Met grote plechtigheid zijn de Papoea's gedoopt en nu zullen zij als Christenen hun eerste Kerstfeest vieren. De zon daalt aan de einder, waar de zee gloeiend metaal schijnt en geeft aan de schuimende golven een purperen muts op de dansende kruin. Dan valt snel de duisternis in. Dui-zenden sterren twinkelen, de maan is nog niet opge-

177

komen. Een ongewone drukte is er in en tussen de paalhuizen der kampongs. De vier petroleumlampjes uit de goeroewoning en de twee reislantarens van Kozijnse worden aangestoken en naar de kerk gedragen. Glimmend bruine jongens, in roodkatoenen feestbroekjes gestoken, dragen als fakkeldragers de lichten en uit elk huis, dat zij passeren,

komen feestgangers, die zich bij hen aansluiten, zodat het een optocht van blijde mensen wordt. Een paar Papoea's heffen een lied aan. Daar klinkt uit de stoet luid op, tot hoger dan de palmenkronen: „Daar ruist langs de wolken een lieflijke naam.” Wat klinkt dat ontroerend mooi!

Juist als de zendeling gereed staat om ook naar het feest te gaan, ziet hij tussen de pinangpalmen van het pad iemand snel naderen. Kozijnse stapt uit de lichtcirkel van de lamp, om uit het duister den laten be-

178

tuurlijk niet! Zou Chris zijn post en werk verlaten om hier Kerstfeest te komen vieren? Dus afwachten maar, na het feest is er nog tijd genoeg. Even nog vraagt hij: „Er zijn toch geen zwarigheden, hè?” „Gelukkig niet, toean.”

„Dan, boy, gaan we samen naar het feest. Voor jou en je mannen hebben we altijd een extra plaats,” zegt Kozijnse met warme stem, een stem die Chris maar al te goed kent van de tijd, toen hij huisjongen was in toeans huis, een stem die hem liever is dan de mooiste muziek.

Warm is het in de schoolkerk, drukkend warm. Maar wie let er op? De aandacht van de honderden mensen is gericht op toean-pandeta, die zo mooi vertelt van Bethlehem's stal en het kindeke in de kribbe. Want Hij is 't middelpunt, 't heerlijkst Godsgeven op dit feest. Vlak vóór de preekstoel staat de grootste tjemaraboom, de „pohon-terang”¹⁾, stralend met ontelbare lichtjes, alsof er zo maar een stuk hemel tussen de mensen is terechtgekomen. Een paar jongens, onder leiding van den goeroe, zijn bezig kaarsen met een lange stok aan te steken of uitgebrande pitten weg te nemen en door nieuwe kaarsen te vervangen.

De kerstliederen klinken mooi en zuiver op. De goeroe

¹⁾ pohon-terang — Boom des Lichts. Algemeen de naam voor kerstboom. Pohon — boom; terang — licht.

180

zoeker beter te kunnen zien. Een schok gaat door zijn lichaam.

„Wat,” roept hij met bevende stem, „Christiaan, jij hier?” Daar moet een ongeluk gebeurd zijn op Waropen-Kai. Inplaats van Kerstfeest is daar wellicht een ramp! De goeroe is de steektrap opgeklimmen en de bruine hand ligt in Kozijnse's bevende en trillende hand. „Toean, schrik niet, alles is bij ons wel,” begint Chris met rustige stem. De wolk drijft weg van Kozijnse's geelaat, 't gordijn wordt opgetrokken, zodat geen rimpel 't brede voorhoofd doorploegt. „Maar, maar,” wil hij beginnen, doch Christiaan wenkt met de hand en gaat verder: „Toean, wij hebben op Waropen-Kai het mooie Kerstfeest uitgesteld. Wat doet één week er toe? Onze Papoea's zullen 't met even grote vreugde vieren. Een dringende zaak doet mij hier komen, maar ik weet, dat u mij ten volle vertrouwt. Bent u niet mijn blanke vader? Waarom ik gekomen ben zult u weten, nog vóór u ter ruste gaat, maar nodig is het nu te wachten tot het uur slaat van openbaring. Mag ik mee naar 't Kerstfeest? Ik vind het heerlijk, dat ik, ondanks de woelige zee, op tijd ben gekomen. Mogen mijn Waropense roeiers ook komen?”

Kozijnse begrijpt niet veel van Christiaans woorden. Eén ding staat vast. Hij kent dezen besten goeroe te goed, om diens komst aan een gril toe te schrijven. Na-

179

heeft eer van zijn werk. De gebraden pisangkoekjes, geurend van warme, verse klapperolie, smaken thans zoals nooit te voren. Ja, 't is een heerlijk feest! Om bij dit alles de schoonheid nog te volmaken giet de maan, door de deur- en raam-openingen, een milde gloed van teer zilver licht. Er komen toespraken. Een oud stamhoofd staat op. Hij wil toean-pandeta toespreken. „St-st-st!!!” klinkt het overal. Dan wordt het stil en nieuwsgierig wachten de mensen af, wat die oude baas te zeggen zal hebben.

„Toean-pandeta, nu wij het erf van de vrees hebben verlaten en door de omheiningspoort op het erf van de blijdschap zijn gekomen, willen wij u bedanken voor uw hulp. Onze goeroe heeft ons het erf van Toean Jezus leren kennen en gij hebt op de dag van de doop ons één voor één er toe gelaten. Nu zijn wij Christenen en u bent nu onze gids en tolk. Wij willen achter u aan de goede weg leren gaan en vragen u, onze gebrekkige woorden om te smeden in woorden, die behoorlijk klinken voor God. Leer ons maar veel uit het grote hemelboek begrijpen, opdat wij niet als domme jongens, maar als goed onderrichte mensen den Heer aanroepen.”

Kozijnse is blij, dat deze oude Papoea zo vrij durft uitkomen voor zijn gebrekkig geloof. Deze man was een koppensneller, die verschillende vijanden heeft gedood.

181

De eenvoudige toespraak doet den zendeling goed, de woorden zijn juist ingesteld op de golfengete van zijn hart.

Terwijl zo het feest in goede stemming verloopt, zit Christiaan met gespannen blikken naar de zijdeur van de kerk te turen. Nu wordt het zowat tijd, dat hij met het doel van zijn komst voor de dag komt.

De goeroe staat te spreken. Weer staan de schoolkinderen op en zingen een lied. Vrolijk van klank schalt het:

„Komt jongens en meisjes,
Nu gaan wij tezaam
Om hulde te brengen aan 't Kind in de kribbe.
Dat is gekomen
uit de schone Lichtstad
om ons te redden. Ere zij God!”

Onder het jubelen van de laatste woorden is er door de zijdeur een Papoea binnen gestapt, die, omdat allen naar de zingende schooljeugd kijken, ongemerkt, achter de kerstboom en preekstoel om, naast goeroe Christiaan is gekomen.

Het lied is uit. Dan staat Christiaan naast zijn toean met heldere stem begint hij te spreken.

Kozijnse ziet met welgevallen naar zijn vroegeren

182

woordigt en voor u, die ons het heil van de Hemel doet kennen, en voor zijn volk openlijk uitspreken wat hij misdeed en van u allen, mensen, 'tzelfde vragen, wat de Heer in de Lichtstad hem reeds geschonken heeft, vergeving van zijn daden.”

Met klimmende verbazing heeft Kozijnse naar de woorden van zijn goeroe geluisterd. Wat wil Chris? Wien bedoelt hij? Kozijnse's gelaat is één vraagteken en zijn grote helderblauwe ogen staan wijd open. Alle Papoea's kijken naar Christiaan, die met ogen vol stralende gloed te spreken staat. Zij voelen het wel, de Papoea's, de woorden van den goeroe komen één voor één zo rechtstreeks uit zijn hart.

Dan zwenkt Christiaan een weinig om. Hij strekt zijn hand en wijst naar de achterzijde van de kerk.

„Toean pandeta, dáár staat de man, die vergeving nodig heeft.”

Ieder kijkt in de richting die Chris wijst. Kozijnse volgt de wijsvinger en dan . . . een schok gaat door zijn lichaam. Ziet hij goed? Ja, 't kan niet missen. Daar staat Noesami, de Papoea, de lang gezochte, de doodgewaande . . .

Onwillekeurig loopt de zendeling op den man toe. Wat is die man veranderd. Gebogen is zijn gestalte, gegroefd zijn gelaat. Hij vertoont het beeld van een mens, die veel geleden heeft.

184

pleegzoon. Met welk een gloed spreekt deze:

„Kerstfeest, feest van Gods grote liefde!

Een verloren wereld wordt niet vergefen, maar God zendt Zijn eigen Zoon, om de zonden der mensen te vergeven en de afgedwaalden terug te brengen in de Lichtstad bij Hem. Wie spijt heeft over zijn fouten en berouw over zijn zonden, kan tot den Zoon komen en vergeving ontvangen! Een koppensneller kan een kind van God worden! Een verrader kan een kind van God worden! Waarom? Omdat de Heer Jezus aan het kruis op de heuvel Golgotha de slechtheid, de moord, de leugen, ja, alle, alle zonden gedragen heeft. Daarom is Hij onze Helper en mogen wij elkaar niet met de vinger nawijzen, maar weten we, dat we allemaal, zoals we hier zitten, leven moeten van Zijn vergeving en liefde. Wie berouw heeft, echt berouw . . .

Toean-pandeta, mijn blanke vader, ik heb een man gehuisvest te Waropen-Kai in mijn dorp Barapassi, die een slecht mens was, een verrader van zijn volk. Door zijn schuld vielen stamleden in de strijd. God heeft die man opgejaagd, zoals een jager 't wouddier opjaagt. Zonder rust, zonder vrede kwam hij in mijn huis. Maar ik mocht, zoals ik van u geleerd heb, hem wijzen op den Heiland. Toen is hij gaan begrijpen, waarom hij opgejaagd werd en wie hem dreef. Hij is tot Jezus gekomen. Nu wil hij voor toean Habébé, die het Gezag vertegen-

183

Dit Kerstfeest te Koeroedoe heeft de grootste verrassing gebracht.

Na het feest zit Kozijnse met zijn beide goeroe's en den zwerver in de goeroewoning. Aan slapen denkt niemand. Noesami heeft zijn droevige geschiedenis verteld. Stil hebben de mannen geluisterd. Kozijnse denkt over alles wat hij gehoord heeft evenzo als Christiaan deed. Ja, hier is een slecht mens, een verrader, maar een man die flink genoeg is om zijn schuld te belijden en de straf op zijn daden te aanvaarden.

Hij is een verloren zoon, maar één die is opgestaan om tot den Vader te gaan.

Het besluit is genomen. Noesami zal met Kozijnse meegaan naar Awek. Daar zullen de twee Hollanders zien, wat zij voor hem kunnen doen.

„Chris, mijn jongen,” zegt Kozijnse hartelijk en trekt zijn goeroe eens aan 't linker oor, „je bent wel een deserteur, maar voor deze daad heb je mijn vergeving. Fijn hè, boy, om verdwaalden thuis te mogen brengen! Dat is Kerstfeest vieren.”

Noesami droogt zijn tranen, tranen van blijdschap en zegt met zachte, bevende stem:

„Toean, niet de boze geest van Sjenmanoe, maar de heilige Geest van den Heer in de Lichtstad heeft mij gevonden. Nu ben ik werkelijk vrij.”

185

BESLUIT

Weer zitten de twee pioniers van Papoealand op de voorgalerij van de „Wartburg“.

Habébé roert verdacht lang in zijn koffie, waarin hij nota-bene vergeten heeft suiker te doen. Kozijnse trekt aan zijn doorroker. Zijn linker oog is dichtgeknepen, we weten het wel, hij piekert over iets. Middagstilte beheerst het dal van Awék.

„Ja, wat zullen we met den man beginnen?“ zucht eindelijk Habébé. „Voor zijn stamgenoten is hij voor altijd onteerd. Die zullen hem niet weer terug willen.

Volgens de wet, die wij niet mogen voorbijgaan, is de straf: verbanning, maar als kettingganger te Ternate of Makassar neen, Harp, zo wil ik dezen berouwvollen man niet zien. Daar komt mijn hele gemoed tegen op!“

Kozijnse knikt. Hij had geen ander gezichtspunt van zijn vriend verwacht. Habébé is ambtenaar, maar voor alles een mens met een hart. Weer een flinke trek aan de pijp, dan zegt de zendeling:

„Verbanning, natuurlijk, de wet is streng maar rechtvaardig. Weet je wat, Gijsl Verban Noesami naar Waropen-Kai. Bepaal als verbanningsoord Barapassi. Stel Chris aan als bewaker. De band, die tussen de twee Papoea's gelegd is, is sterker dan welke ketting of boei.

186

Noesami zal zijn verbanningsoord niet ontvluchten. Aan de eis van de wet wordt voldaan en een mensleven wordt gered.”

„Harp, kerel, je bent een keil!“ schalt de stem van Habébé. „Dat is een oplossing!“ En van louter vreugd, dat de zaak beslecht is, spring Habébé van zijn stoel en danst over de voorgalerij tot schrik van alle kippen, die kakelend wegvluchten.

„Kalm een beetje, Gijls,“ lacht Kozijnse. „Laten wij naar je huis gaan en Noesami vertellen wat zijn straf zal zijn. De arme man zit in spanning te wachten op jouw wijze rechtspraak.“

Opgewekt gaan de twee Hollanders over het zonnige pad naar hun gevangene.

187

INHOUD

	Blz.
Hoofdstuk I	
Habébé verdwaalt. Een adelaarsnest op 't Kamoesoepoedai-gebergte. Wonggori de mensenvroer. Een orakel en bezoek in het bivak aan de uitgedroogde beek	7
Hoofdstuk II	
Het geheim van Noesami. Krachtbron en ziektegeest. Een gestoorde nacht	25
Hoofdstuk III	
Wonggori wordt getuchtigd. Habébé als ziekentrooster. De karero geeft zijn plan niet op. De reis wordt voortgezet	40
Hoofdstuk IV	
Op Koeroedoe. Stamtwist om een loodsbrief en intocht van de koningin van Scheba	57
Hoofdstuk V	
Een onaangename verrassing, die grote moeilijkheden bezorgt. Er worden raadsels opgegeven. Buiten- en binnenwerk van een ruïne. Noesami wordt een slaaf	81

	Blz.
Hoofdstuk VI	
Twee mensen gezocht. Kozijnse werkt aan de binnenkant. De verzoening. Verzegelde vrouwen. Op „kaap der zielen“. Duim voor duim. Weer een oogst. Terug naar Awék	103
Hoofdstuk VII	
Mawé bij volle maand. Tatawai-tatawai! Ta-boeraï's einde	137
Hoofdstuk VIII	
Bootsdag op Awék. Een zwerver vindt onderdak. De zegels van de vrouwen. Kerstfeest, „ik zal opstaan.“ Niet Sjenmanoe maar God. Besluit	157